

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Voruta



Nr. 16 (806) 2014 m. gruodžio 20 d. Nacionalinis Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 2 Lt / 0,58 €

Šiame numeryje

4 **Emilija Algaudė BUKONTIENĖ**



Takai abipus Nemuno

10 **Vytautas Valentinas ČESNULIS**



Kun. Juozas Dubietis

11 **Viktoras JENCIUS – BUTAUTAS**



Apie kunigaikščių Kęstučių – Gediminų mauzoliejų Bartininkų bažnyčios šventoriuje

Linksmų šv. Kalėdų ir gerų Naujųjų metų

Lietuviai pasaulyje

Lietuvos statistikos departamentas praneša, kad 2005–2014 m. pasaulio valstybių gyventojų surašymų duomenimis, pasaulyje gyveno 3 663 tūkst. lietuvių: Lietuvoje – 3 043,4 tūkst. (83,1 proc.), užsienio valstybėse – 619,6 tūkst. (16,9 proc.). Užsienio valstybėse gyveno 257 tūkst. Lietuvos Respublikos piliečių.

Dauguma – 82 procentai, arba 508,2 tūkst. – užsienio lietuvių gyveno Europoje, 13,7 procento, arba 84,9 tūkst. – Šiaurės Amerikoje, 4,3 procento, arba 26,5 tūkst. – kituose žemynuose (Afrikoje, Australijoje ir Okeanijoje, Azijoje ir Pietų Amerikoje).

Kas penktas užsienio lietuvis gyveno Jungtinėje Karalystėje, kas septintas – Rusijos Federacijoje, kas dešimtas – Lenkijoje. Lietuvių skaičiumi išsiskyrė Kanada (7,9 proc. visų užsienio lietuvių), Vokietija (7 proc.), Airija (6,4 proc.), Jungtinės Valstijos (5,8 proc.) ir Latvija (5,6 proc.).

Užsienio lietuvių dalis, procentais

Užsienio valstybėse gyveno 340,9 tūkst. moterų lietuvių (55 proc. visų užsienio lietuvių) ir 278,7 tūkst. vyrų lietuvių (45 proc.). Jungtinėse Valstijose, Lenkijoje ir Vokietijoje moterys sudarė daugiau nei 60 procentų šiose šalyse gyvenančių lietuvių. Tik Norvegijoje gyvenusių lietuvių vyrų



Punska „Aušros“ leidykla gruodžio 13 d. pristatė Jotvingių krašto istorijos metraščių „Terra Jatwezenorum“

dalys buvo didesnė nei lietuvių moterų (atitinkamai 60 ir 40 proc.).

Daugiau kaip 80 procentų Nyderlanduose, Australijoje, Danijoje, Rusijos Federacijoje, Baltarusijoje, Norvegijoje, Ispanijoje, Ukrainoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje gyvenančių lietuvių buvo 15–64 metų amžiaus. Kas dešimtas užsienio lietuvis buvo vaikas iki 14 metų amžiaus. Didžiausia jų dalis buvo Airijoje (20,7 proc. visų lietuvių, gyve-

nusių šioje šalyje), Jungtinėje Karalystėje (18,6 proc.), Švedijoje (17,9 proc.), Kanadoje (17,6 proc.), Ispanijoje (17,3 proc.) ir Norvegijoje (16 proc.). Kas penktas užsienio lietuvis buvo 65 metų arba vyresnis, didžiausia jų dalis buvo Lenkijoje (77,3 proc. visų lietuvių, gyvenusių šioje šalyje).

373,5 tūkst. (67,3 proc.) 15 metų ir vyresnių užsienio lietuvių yra pateikę

Nukelta į 15 p.

Vorutos interviu

Skalvių žemėje, Pagėgių savivaldybėje, prie Nemuno, Tilžės ir Ragainės...



Ieva Milda Jankutė-Gerola Bitėnuose, Jankų sodyboje

Pagėgių savivaldybė, įkurta 2000 metais, stengiasi neatsilikti nuo senųjų savivaldybių ir rūpinasi Mažosios Lietuvos kultūros paveldu bei jo išsaugojimu ir pritaikymu įvairioms kultūros bei socialiniams poreikiams. Pavyzdžių yra pakankamai ir pokalbį su meru Virginijumi KOMSKIU norisi pradėti nuo Lietuvos istorijoje gerai žinomų Bitėnų, kurie yra šalia Tilžės ir Ragainės, tik kitoje Nemuno pusėje.

Voruta: Daugelį metų buvo siekiama atkurti visą Jankų sodybą Bitėnuose, tačiau



Buvęs Martyno Jankaus virtuvės namelis

trukdė privatiems asmenims priklausantys statiniai. Iš štai šiemet Pagėgių sav. Tarybą paskelbė gerą žinią – statiniai išperkami ir sodyba – muziejus bus vientisas ansamblis. Kaip tai pavyko padaryti?

Pirmiausia, kalbėdamas ne kaip politikas, o kaip savo kraštą mylintis ir jo gerovei dirbantis žmogus, noriu pasakyti, kad to visada siekė ir visą gyvenimą šiam reikalui paskyrė gerbiama mūsų krašte ir visoje Lietuvoje žmogus aušrininko, spaustuvininko, Mažosios Lietuvos šviesuolio, Tilžės

Nukelta į 3 p.

Ir Marta, ir Rūta - Vydūno bendražygė

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

Vydūno draugija išties nusipelno pagyrų už savojo patrono – visos (ne tik Mažosios) Lietuvos mastytojo, kūrėjo, šviesuolio - vardo ir idėjų aktualizavimą. Žinia, jau niekas, matyt, neprašys ne tik visuomeninė, bet ir profesinė veiklą tam pašventusio ilgamečio draugijos vadovo, dabar – garbės pirmininko dr. Vaclovo Bagdonavičiaus (šiemet pelnytai įvertinto Jono Basanavičiaus premija). Bet, regis, Vydūno draugijos „ideologu“ galime vadinti ir Tomą Staniką, entuziastingai propaguojantį Vydūno veiklų perleidimus, išsaugant ne tik jų turinį, bet ir formą, t. y. autentišką šio Tilžės veikėjo rašybą. Matyt, naujausias draugijos pastangų vaisius – pakartotinai išleista (faksimilinė) Vydūno knygelė „Rožės ir lelijos“, turinti paantraštę „Rūtos Atminimui“. Rūta – tai Martos Raišukytės dažnai naudotas pseudonimas, taip vadinosi ir jos (su keletu bendraminčių) įkurta, remta finansiškai spaudos bendrovė, leidusi daugiausia Vydūno veikalus. Šią knygelę Vydūnas, galima sakyti, sudarė tarsi išplėstinį nekrologą tuoj po Martos Raišukytės mirties, o perleista minint šios iškilios mažlietuvės 140-ąsias metines.

Knygelė – su spaudu „Vydūno draugijos dovana“ – gavau daugmaž kartu su kvietimu į Martos Raišukytės paminėjimui skirtą konferenciją. Knygelė nedidukė, tad į šeštadieninį (12.13) paminėjimo renginį galėjau nueiti jau susipažinęs su Vydūno savajai bendražygei ir bičiulei skirtais žodeliais.

X

Mažosios Lietuvos kultūros veikėja, visuomenininkė, spaudos darbuotoja Marta Raišukytė gimė Pakalnės apskrities Mocviečių kaime 1874. 12. 10 ir, išskentusi skausmingas kančias – nuolat šalia esant Vydūnui (gal Viliui? – kažin kaip ji kreipė-

si į savo bičiulį?), mirė 1933. 07. 14 Tilžėje, mieste, kur prabėgo jos aktyvios veiklos metai. Knygelę „Rožės ir lelijos“ Vydūnas tais pačiais, 1933, metais Jagomasto spaustuvelyje ir išleido, į ją sudėdamas savo kalbas, sakytas prie velionės pelenų urnos ar kituose paminėjimuose, jas papildydamas ligos patalę Rūtą stiprinusias maldas ir giesmes (regis, jo kurtas) bei neįprasto išgyvenimo liudijimu – jo užrašytu bičiulės Martos mistiniu patyrimu („rožės ir lelijos“ – transcendentinio regėjimo detalė); prasmingai leidinį papildė nuotraukos (Marta įvairiais gyvenimo tarpsniais, tai viena, tai su tėvais ar draugėmis), Martos austų juostų bei rašysenos pavyzdžiai.

1933-ųjų originalas šiemet papildytas Vydūno draugijos pirmininkės Rimos Palijanskaitės įdiniu straipsniu „Marta Raišukytė ir jos dvasios šviesa“, esame įvedami į aktyviosios mažlietuvės veiklos lauką. O darbuotės pradžia, matyt, galime laikyti 1895-uosius, kuomet pirmiausia istota į „Birutės“ draugiją, paskui – ir į Tilžės Giedotojų draugiją (taigi tai būta abiem – ir choristei, ir choro

Nukelta į 14 p.



M. Raišukytė 1917 m.

Mažoji Lietuva

Vydūno bendražygei Martai Raišukytei – 140

Rima PALIJANSKAITĖ, Vydūno draugija

Marta Augustė Raišukytė (1874–1933) buvo gerai žinoma kultūros veikėja XX a. pr. Mažajoje Lietuvoje, ypač Tilžėje. Bet Didžiojoje Lietuvoje ji minima itin retai. 1998 m. išleista Birutės Baltrušaitytės apybraiža „Mažosios Lietuvos moterys“; savo įvadiniam straipsnyje Viktorija Daujotytė šias moteris pavadino „užmirštosiomis“. Viena jų yra M. Raišukytė.

Daugelis apie M. Raišukytę žino kaip apie Vydūno kultūrinės veiklos bendražygę, jo talkininkę. Tik vargu ar iki šiol tinkamai įvertintas jos indėlis į Vydūno kūrybą, jo knygų leidybą. Beveik visų Vydūno knygų titulinuose puslapiuose nurodyta leidykla „Rūta“ – toks buvo M. Raišukytės slapyvardis...

Martos Raišukytės 140-ąsias gimimo metines Vydūno draugija mini išleisdama Vydūno knygą „Rožės ir lelijos“. Pirmą kartą ši savo kūrinį dedikavęs Martai Raišukytei, Vydūnas išleido 1933 metais (netrukus po jos mirties). Dauguma tekstų – juos autorius pavadino „raudomis“ – skirta M. Raišukytės išėjimui Anapilin, laidotuvių temoms. Taip pat pateikiami svarbiausi M. Raišukytės biografijos faktai, išryškinami jos asmenybės bruožai.

Tikėtina, artėjant Mažosios Lietuvos kultūros veikėjos M. Raišukytės 150-osioms gimimo metinėms, sulauksime išsamiai jos kultūrinę veiklą bei indėlį į Vydūno kūrybą atspindinčio leidinio.

Marta Augustė Raišukytė gimė 1874 m. gruodžio 10 d. Mocviečiuose, Pakalnės apskrityje (dabar – Ostrovnoje, Kaliningrado sritis). Tėvui sunkiai susirgus ir pardavus ūkį, šeima 1892 m. rudenį išsikėlė į Tilžę. 1895 metais ji įstojo į Birutės draugiją, o tu pačių metų pabaigoje – į Vydūno įsteigtą Tilžės giedotojų draugiją. Vėliau ji dalyvavo turbūt visų Tilžėje veikusių draugijų, siekusių gaivinti tautinę lietuvių dvasią bei kultūrą, veikloje. Tai „Tėvynės mylėtojų draugija“ (buvo jos sekretorė), „Spaudos draugija“ (buvo valdybos narė, draugijos kasininkė, spustuvei pirkti suteikusi 5000 markių paskolą), „Prūsų lietuvių draugijų taryba“ Tilžėje (buvo jos kasininkė), „Lietuvininkų susivienijimo Prūsiose Literatūros komitetas“, „Prūsų lietuvių kultūros draugija“ (buvo jos valdybos narė).

1913–1914 metais M. Raišukytė buvo „Prūsų Lietuvos savaitraščio“ atsakingoji redaktorė bei leidėja, o 1920 metais įkūrė Prūsų lietuvių moterų draugiją ir jai vadovavo iki pat savo mirties (1933 m.). 1921 metais publikacijoje „Prūsų lietuvių balsas“ paskelbti draugijos siekiai „žmoniškumą tautos gyvenime auginti, lietuvių raštiją pažinti, žinojimą apie tautos gyvenimą ir svarbius klausimus tarp lietuvių (lietuvių) skleisti, – lietuvių namų išdirbinius naujai įgyvendinti, gražius senovės būdus gyvenime ir apsitaisyme auginti, aplamai tautybę platinti šeimoj ir visuomenėj.“¹ M. Raišukytė įsteigė lietuviškų audinių ir rankdarbių mokyklą Tilžėje, organizavo įvairių lietuviškų rankdarbių parodas, bendradarbiavo su įvai-

riomis kultūrinėmis draugijomis bei Raudonojo Kryžiaus organizacijos filialu Tilžėje. Marta buvo žinoma kaip tautinių juostų audėja, o Vydūno ir jos sukurti lietuviški istoriniai kostiumai buvo demonstruojami lietuvių šventėse, koncertų ir vaidinimų metu, taip puoselėjant lietuvių tautodailę ir tautiškumą.

Marta Raišukytė savo straipsnius ir vertimus publikavo Mažajoje Lietuvoje leistuose laikraščiuose „Aušra“, „Lietuviškas laiškas“, „Nauja lietuviška ceitunga“, „Kaimynas“, „Tilžės keleivis“, „Rytojus“, „Jaunimas“ bei Didžiojoje Lietuvoje leistame laikraštyje „Viltis“, Vydūno sudarytoje knygelėje „Bendraitė“ ir keliuose leidiniuose vokiečių kalba. Pasirašydavo slapyvardžiu Rūta. Vienas didžiausių jos darbų – J. H. Pestalocio romano „Lynardas ir Gertrūda“ vertimas, kurį 1898 metais išleido Enzys Jogamastas. Kitas didesnės apimties M. Raišukytės darbas – iš anglų kalbos proza išversta A. Tennysono poema „Enokas Ardenas“. Eiliuotai išvertė ir šį vertimą publikavo Vydūnas.

Lietuvių literatūros draugijos mokslo darbuose „Mitteilungen der litauischen gesellschaft“ M. Raišukytė rašė apie Levą Tolstojų, o Mažosios Lietuvos spaudoje publikavo Tolstojaus apsakymų vertimus. M. Raišukytė išvertė ne vieną religinio turinio tekstą, vertė ir poeziją. Pasak Domo Kauno, Mažajoje Lietuvoje „J. W. Goethe’s poezijos fragmentą bene pirmoji 1899 m. paskelbė Enzio Jagomasto Tilžėje leista „Aušra“. Eiles į lietuvių kalbą vertė Vydūno idėjinio sambūrio dalyvė Marta Raišukytė.“² Ji aktyviai bendradarbiavo Tilžės spaudoje, rašė apie jos organizuojamus renginius bei parodas, o taip pat ir apie lietuvių šventes. Parasė ne vieną straipsnį apie aprangą bei kitus moterims aktualius klausimus.

Vydūno vadovaujamoje Tilžės giedotojų draugijoje Marta buvo valdybos narė ir aktyviausia pagalbininkė. Pasak tilžiškės Onos Jagomastaitės-Vilimienės, ji visą gyvenimą pašventė kilniai veiklai, puoselėdama lietuviškumą, o tuo pačiu skatindama kitų, ypač moterų, taurėjimą, ir garbingumą – pirmiausia savo pavyzdžiu. Prūsų lietuvių kultūros draugija paskutiniuose žodžiuose M. Raišukytei išryškina tarsi jos gyvenimo esmę – žmoniškumo puoselėjimą: „Tavo supratimu, tikroji kultūra yra žmoniškosios dvasios-sielos augas apsiareiškimas gyvenime. Tuo tu pavyzdinai ir rūpinaisi.“³

Marta Raišukytė buvo pirmoji Vydūno raštų skaitytoja, o netrukus – ir leidėja. Iniciatyvos leisti Vydūno raštus 1901 metais ėmėsi keli Tilžės giedotojų draugijos nariai (Lydia Smalakytė, Martynas Ašmutaitis), vadovaujami M. Raišukytės. 1904 metais jie išleido pirmąją Vydūno knygą, o maždaug po dešimtmečio (mirus minėtiems asmenims) leidybos reikalais teko rūpintis beveik vien M. Raišukytei ir pačiam Vydūnui. M. Raišukytė leido beveik vien paties Vydūno prirašytus

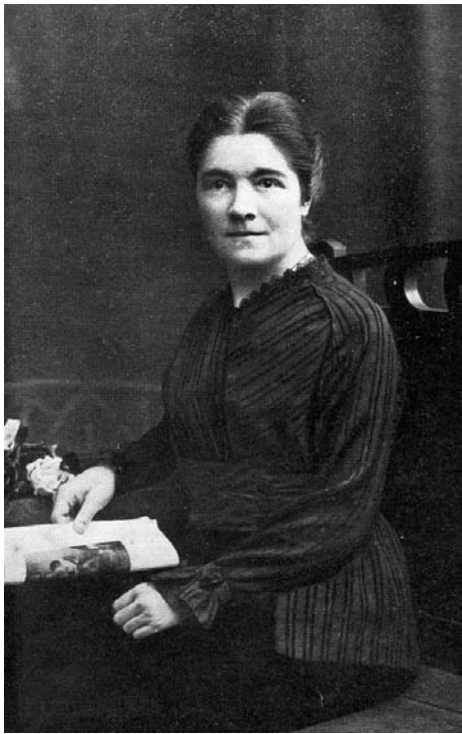


M. Raišukytė 1902 m.

žurnalus „Jaunimas“ (1911–1914), „Naujovė“ (1915) ir „Darbymetis“ (1921–1925), išleido didžiąją dalį Vydūno knygų ir keletą kitų. Ji ne tik perrašydavo Vydūno rankraščius ir skaitydavo iš spaustuvės gautą korektūrą, bet iki Pirmojo pasaulinio karo leidybai naudojo savo tėvų palikimo lėšas, taigi rėmė šių knygų leidybą ir finansiskai.

M. Raišukytės įtaka Vydūno kūrybai yra itin reikšminga. „Probočių šešėlių“ pratarinėje akcentuojamas jos vaidmuo ne tik šio veikalo sukūrimui, bet visai rašytojo kūrybai: „Man rašant dramatiškus veikalus, kurie toliau ir buvo vaidinami, ji visai viena tiktai su pilna lūkestimi tikėjo mano darbą vaisių tėvynei nešant. Su ypatingu pritarimu ji žvelgė ir į šį veikalą ir jį savo širdingumu augino. Teregie ji jame ir mano sielos gelmes.“⁴

Prūsų kultūros draugijos organizuotoje Martos Raišukytės atminimui skirtoje valandoje Vydūnas sakė kalbą „Žmogaus amžiaus turinys ir reikšmė“, kurią vėliau paskelbė spaudoje. Straipsnyje teigiama, kad M. Raišukytė į Prūsijos lietuvių draugijų gyvenimą įnešusi daug šviesos, ypač gerai ji mokėjusi vienyti. Rašoma ir apie jos įtaką Vydūno kūrybai: „Marta Raišukytė su pasišventimu rūpinosi Vydūno raštais. Iš pat pradžių ji juos labai vertino ir tuo lyg žadino tokių veikalų kūrimą. [...] Pagaliau dvasinis Martos Raišukytės vertingumas atsispindėjo visuose kilnesniuose moteriškųjų pavyzdžiuose, kurie yra Vydūno veikaluose. Daug čia yra stačiai jos nuomonių apie moters reikšmę tautoje. Dažnai ji sakydavo, kad mo-



M. Raišukytė 1917 m.

teriškosios vien turinčios mylėti tatai ir tam pasišvesti, kas yra išmintinga, gražu, gera ir šventa.“⁵

Vydūnas ne kartą yra rašęs, jog jo mintys apie moterį, apie „moteriškąjį žmoniškumą“ – tai ir M. Raišukytės mintys. Knygoje „Rožės ir lelijos“ skaitome: „Ir ta šviesa, kurią ji įnešė, atsispindi visose idealiose motriškose, kurios vaizduotos mano veikaluose ir kurias pirmoji jinai ir vaidindavo. Daug čia jos nuomonių apie moters reikšmę tautoje. Nuo savųjų ir pats jų nebeatskiriu.“⁶ Marta Raišukytė buvo Vydūno dramų idealių moterų personažų prototipas ir apie tai minima kelių knygų pratarinėse.

Vydūnas teigė, kad visos jo knygos primins Martą Raišukytę: ir jos pasiaukojamą darbą, ir jos dvasią, kuri jose šviečia. Įvertinant gausų Vydūno kūrybinį palikimą, reikia žemai nusiilenkti šiai didžiai Mažosios Lietuvos moteriai, savo laiku suvokusiai Vydūno kūrinių vertę ir tiek daug dirbusiai, kad ir šiandien juos galėtume skaityti...

¹B. Baltrušaitytė. *Mažosios Lietuvos moterys*. – 1998, Vilnius, p. 38.

²kūrinių vertimai į lietuvių kalbą Mažosios Lietuvos spaudoje // *Knygotyra*, 2004, nr. 43, p. 180.

³Martos Raišukytės laidotuvės // *Naujasis Tilžės keleivis*, 1933, nr. 59, p. 2.

⁴Vydūnas. *Probočių šešėliai: dramatiška aidija trijose dalyse*. – 1908, Tilžė: Rūta, p. 6.

⁵Vydūnas. Žmoniškio amžiaus turinys, reikšmė ir vertingumas // *Jaunoji karta*, 1933, nr. 30, p. 500.

⁶Vydūnas. *Rožės ir lelijos*. Rūtos atminimui. – 1933, Tilžė: Rūta, p. 11.

Mažosios ir Didžiosios Lietuvos evangelikų liuteronų lietuvių raštijos veikėjų ir kiti jubiliejai 2015 metais. Sausis

1945 01 ?? mirė (dingo be žinios) **Žvilius Martynas**, ūkininkas, Klaipėdos krašto liet. visuomenės veikėjas.

Gimė 1877 09 25 Mozūriškiuose (Trušelių vls., Klaipėdos aps.).

1910 01 ?? Tilžėje Jonas Vanagaitis pradėjo leisti mėnraštį „**Allgemeine litauische Rundschau**“ (1910–1912), kurio tikslas burti visus lietuvininkus į vieną šeimą, informuoti ir išjudinti jau nutautėjusius tėvynainius, teikė žinių ir apie Didžiąją Lietuvą.

1995 01 02 Liorache (Lörrach, Švarclande, Pietų Vokietija) mirė **Joachimas Hansas Kilius (Kilius)**, Dovių, Klaipėdos, Šilutės, Natkiškių vikaras, Lauksargių ev. liuteronų kunigas (1937–1944).

Gimė **1910 06 03** Neuwangemannshoe (dab. Tanzanija) misionieriaus Jono Kiliaus (1876–1918) šeimoje.

1835 01 07 Gumbinėje mirė **Karolis Gotardas Keberis**, ev. liuteronų kunigas, giesmių rengėjas. Studijavo Karaliaučiaus universitete, mokytojavo. Išleido giesmyną „Iš naujo pervežėtos ir pagerintos giesmių knygos“ (1832 m.), vartotą iki 1841 m.

Gimė 1756 10 25 Girdavoje.

1980 01 08 Goettingene (VFR) mirė **Hermanas Jekelis**, 1929 12 11 baigęs Lietuvos universitete teologijos studijas, kunigavo Žvyrių, Sudargo, Raseinių ir Žem. Naumiesčio par.

Gimė **1901 12 17** Striūpiuose (Šakių vls.).

2010 01 08 Liorache (Lörrach), (Švarclande, Pietų Vokietija) mirė **Marija Luiza Kybelkaitė-Kilienė**, liuteroniškos spaudos bendradarbė, giesmių kūrėja, Lauksargių ev. liuteronų kunigo Joachimo Hanso Kiliaus (1910–1995) našlė.

Gimė 1912 06 27 Dar es Salame (dab. Tanzanija), misionieriaus Martyno Kybelkos (1884–1945) šeimoje.

1890 01 11 Ragainėje mirė **Fridrichas Bekeris**, mokytojas Tilžėje, rinkęs, vertęs į vok. kalbą ir skelbęs lietuvininkų tautosaką, išvertęs studentų himną „Gaudeamus igitur“ (apie 1861 m.).

Gimė 1805 12 21 Pamelečiuose (Kalkapių vls., Tilžės aps.).

1900 01 12 Tilžėje gimė **Ona (Ana, Anė) Jagomastaitė-Vilmantienė**, spaudos darbuotoja, kraštotyrininkė, visuomenės veikėja.

1941 08 21 drauge su vyru Emiliu Vilmantu-Meklenburgu gestapo sušaudyta Paneriuose (prie Vilniaus).

1855 01 13 Klaipėdoje mirė **Frydrichas Vilhelmas Horchas**, spaustuvininkas, pirmosios spaustuvės Klaipėdoje įkūrėjas (1816 m.).

Gimė 1778 11 08 Karaliaučiuje.

1890 01 13 Laučiuose (Pašyšių vls., Šilokarčemos aps.) gimė **Hermanas Dugnius** (slp. **Kvėtonis**) žurnalistas, rašytojas, visuomenės veikėjas, dirbo Klaipėdoje.

Mirė 1951 m.

1995 01 15 Tauragėje mirė **Jonas Viktoras**

Kalvanas, teologijos licenciatas, Tauragės kunigas (ordinuotas 1940 07 28), pirmasis Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas, „Maldų ir giesmių knygelės“ (1982 m.) ir kitų liuteroniško turinio raštų parengėjas.

Gimė 1914 04 24 Ruobežiuose (Biržų vls.).

01 15 – Klaipėdos krašto diena, kurią LR Seimas 2006 07 19 paskelbė atmintina diena.

1750 01 20 Karaliaučiuje mirė **Michaelis Lylientalis (Lilienthal)**, vokiečių istorikas, teologas, literatas, paskelbė straipsnių iš Mažosios Lietuvos istorijos, raštijos, vietovardžių.

Gimė 1686 09 08 Liebstatde (Rytprūsiai).

1900 01 20 įsteigta pirmoji Mažosios Lietuvos blaivybės draugija „**Lietuvos žvaigždė**“, pirm. Jonas Gryga.

1750 01 21 Būdviečiuose (Ragainės aps.) mirė **Fridrichas Zigmantas Šusteris**, ev. liut. kunigas, religinių leidinių redaktorius, giesmių eiliuotojas, giesmyno parengėjas (1705 m.), redagavo N. Testamentą (1701 m.). Studijavo Karaliaučiaus universitete.

Gimė 1671 m. Mažajoje Lietuvoje.

2000 01 25 Sioux Fallse (JAV) mirė **Martynas Brakas**, žymus lietuvininkų veikėjas, teisininkas, istorikas, dailininko Adomo Brako brolis.

Gimė 1907 10 30 Jankaičiuose (Kunkių vls., Klaipėdos aps.).

1845 01 26 Rokaičiuose (Naujosios vls., Pakalnės aps.) [patikslinta gimimo vieta] gimė **Dovas**

Zaunius, ūkininkas, visuomenės veikėjas, „Birutės“ draugijos pirmininkas, bibliofilas.

Mirė 1921 06 25 ten pat.

1985 01 27 Bad Godesberge (prie Bonos, VFR) mirė **Jazepas (Jasephs) Urdzė**, ev. liuteronų kunigas. Nuo 1932 m. studijavo VDU, 1936 m. – Rygos universitete. Ordinuotas į kunigus 1937 m. pamokslavo Skuodo ir Biržų ev. liuteronų par., 1941 m. repatrijo į Vokietiją. 1947 m. įkūrė „Baltų krikščionių studentų sąjungą“ ir jai vadovavo. 1973–1985 m. leido pusmetinį leidinį „Annabergo lapelis (vok. „Annaburger Blätchen“).

Gimė **1909 09 07** Gaudžiočiuose, Alkiškių par. (Akmenės vlsč.).

1980 01 29 Los Angeles (JAV) mirė **Martynas Preikšaitis**, ev. liuteronų kunigas, spaudos darbuotojas. Aktyviai dalyvavo Lietuvių evangelikų sąjungos „Pagalba“ veikloje. 1930–1935 m. studijavo VDU, 1936 07 01 paskirtas kunigo H. Srokos pagalbininku Sudarge, 1936 08 22 iššventintas kunigu ir Sudarge kunigavo iki 1941 m., 1941–1944 Batakiuose, 1944 m. trumpai Žem. Naumiesčio par., pasitraukė į Vokietiją. 1949 m. atvyko į JAV, 1952 m. Čikagoje su A. Trakiu įkūrė „Tėviškės“ par., 1955 m. persikėlė į Los Angeles.

Gimė 1908 06 21 Paberžiuose prie Tauragės.

*Parengė Birutė ŽEMAITAITYTĖ
Algirdas Mikas ŽEMAITAITIS, Vilnius*

Vorutos interviu

Skalvių žemėje, Pagėgių savivaldybėje, prie Nemuno, Tilžės ir Ragainės...

Atkelta į 1 p.



Kenotafai Mažosios Lietuvos Bitėnų kapinaitėse. Kalba dr. Martynas Purvinas.
2014 m. lapkričio 28 d.

akto signataro Martyno Jankaus vaikaitė, šviesios atminties Pagėgių krašto garbės pilietė Eva Jankutė – Gerola. Ši moteris mylėjo savo protėvių žemę, stengėsi dėl jos, na o mes Pagėgių krašto bendruomenė, šildėmės toje jos meilės tėvynei šilumoje ir stengėmės, kiek tik galima prisidėti prie E. Jankutės darbų ir iniciatyvų įgyvendinimo. Nes viskas, ką darė ponja Eva, tarnavo krašto garsinimui, Mažosios Lietuvos, jos kultūrinio, istorinio paveldo puoselėjimui ir gerosios naujienos apie kraštą sklaidai. Na, o kalbėdamas kaip politikas, savivaldybės vadovas galiu pasakyti, kad džiaugiuos sklandžiu savivaldybės tarybos darbu, jo narių supratingumu, kurie pritarė sodybos suvienijimo idėjai, išvelgė būtinybę tęsti ir plėtoti Martyno Jankaus muziejaus veiklą, kurią itin riboja privačių asmenų interesai. Prieš savaitę įvykusiame Tarybos posėdyje buvo nutarta sodybą pirkti. Žinoma, pastatų sutvarkymas, pritaikymas visuomenės reikmėms užims laiko, tačiau, pasak muziejaus direktorės, jau rengiama etnografinė ekspozicija, jau drąsiau galima planuoti edukacines veiklas, masiškesnius renginius ir pan.

Jūsų savivaldybė rūpinasi ir Mažosios Lietuvos panteonu – kapinėmis Bitėnuose, kur palaidoti žymiausi Mažosios Lietuvos valstybės, politikos ir kultūros veikėjai.. Lapkričio pabaigoje, minint Tilžės akto dieną (lapkričio 30 d.) atidengėte kenotafą Enziui Jagomastui ir Tilžės akto signatarams (išvardintos visos pavardės).

Taip, Pagėgių savivaldybės administracijos rūpesčiu bei pasitelkus pagalbon žymiuosius architektus, Mažosios Lietuvos mylėtojus Mariją ir Martyną Purvinus pastatyti du kenotafai, kaip atminimo ir gilios pagarbos ženklai mūsų krašto ir visos mažosios Lietuvos šviesuoliams. Taip pat kapinių pradžioje tomis pačiomis iniciatyvomis pastatyti du suoleliai garbėsiesiems protėviams Liudvikui Rėzai ir Mažvydui. Patikinu, kad suolelių atsiras ir daugiau. Taip pat šioje Jūsų paminėtoje šventėje buvo labai smagus momentas, kai galėjome gyvai prisiliesti prie anų laikų, kažkuria prasme prie čia gulinių šviesuolių, nes pirmą kartą Lietuvą ir Bitėnus aplankė ir šiame paminėjime dalyvavo jauniausio Tilžės akto signataro Valterio Didžio anūkas Martynas, architektūros mokslų magistrantas atvykęs iš Australijos, kur gyvena su puikiai lietuvių kalbą ir meilę tėvynei išsaugojusiais tėvais ir trimis seserimis. Vaikinas padėjo simbolinį žiedelį ant garbiojo senelio kapo, nusipaveikslavome. Buvo tikrai jautrus ir daug ką bylojantis momentas.

Lapkričio viduryje Vilkyškiuose surengtas Pagėgių krašto turizmo informacijos centro atidarymas. Ir ne tik. Dar pasirašyta šio centro ir Tilžės miesto turizmo informacijos centrų bendradarbiavimo sutartis. Kaip tai pavyko padaryti sunkiomis geopolitinėmis sąlygomis?

Taip, sąlygos ne itin šiuo metu palankios tiek draugystės, tiek ekonominiams ryšiams, tačiau, kaip žinia, kiekviena valstybė turi pasienio ruožą, pasienio kaimynus, su kuriais galima pyktis, juos ignoruoti arba draugauti. Mes renkamės pastarąjį kelią – reikia bendrauti, bendradarbiauti,

juolab, kad Mažoji Lietuva ir visas Karaliaučiaus kraštas, kuriame aktyviai veikia lietuvių bendruomenės, ir šiuo metu gyvena per 20 tūkstančių lietuvių, yra ta pati istorinė prūsų žemė. Mus jungianti istorinė praeitis, tautinė bendrystė persiduoda iš kartos į kartą ir ilgai dar neišnyks. Pagėgių savivaldybė yra pasirašiusi kultūrinio bendradarbiavimo sutartį su Tilžės (dabar Sovetskąs) savivaldybe, keičiamasi kultūrinėmis delegacijomis, dalyvaujame vieni kitų miesto šventėse, organizuojami bendri sportiniai renginiai ir kt. Pagėgių krašto turizmo informacijos centro atidarymas buvo inspiruotas Pagėgių savivaldybės administracijos ir partnerių iš Sovetskąs miestų vykdomo tarptautinio projekto „Turizmo informacijos sistemos ir kultūros plėtra Pagėgių-Sovetskąs regione“. Naujam Europos Sąjungos lėšomis finansuojamam projektui 2014-2020 metų laikotarpiui planuojama pratesti konstruktyvią partnerystę ir vykdyti kitus naudą krašto gerovei nešančius projektus. Turime apžvalginėms išvykoms skirtą turistinį laivą, kuriuo galbūt galėtume pasiekti ir Karaliaučiaus žemę, abiejose Nemuno pusėse planuojama rengti paraiškas dviračių takų aplink miestus įrengimui, kirba ir daugiau gražių idėjų, kurios tegul lieka intriga ateičiai.

Aplink Pagėgių gausu dvarų, kurie yra tikras kultūros paveldas, tikras kultūros turtas. Kai kurie restauruojami, pvz. Vilkyškių dvaras, kuriame įsikūrusi seniūnija ir Pagėgių krašto vietos veiklos grupė. Tačiau garsusis Šereiklauskio dvaras galėtų būti įspūdinga poilsio ir turizmo vieta prie Jūros ir Nemuno santakos. Atrodo, kad šis tas buvo daroma, tačiau ar nekeičiant sugrįžti prie dvaro rūmų atstatymo ar jo pritaikymo kitiems poreikiams, o ne tik butams kaip kad dabar yra...

Taip jau atsitiko, kad likę trobesių pamatai privatūs. Išpirkti sklypus reikalingos lėšos ir, žinoma, politinė valia. Priimdami vienokį ar kitokį sprendimą politikai pirmiausia atsižvelgia į ekonominę bei nematerialiąją, kitaip tariant, dvasinę gražą. Investuoti lėšas šiuo metu turime ir gyvybiškai svarbius infrastruktūros objektus, į objektus, kurie tiesiogiai veikia žmogaus kasdienio gyvenimo gerovę. Tačiau atsakingai patikinu, kad paveldo objektų atstatymas, yra taip pat svarbi sritis, kuri tarnauja krašto žinomumui ir, svarbiausia, unikalumo, išskirtinumo išsaugojimui. Ir šiuo klausimu politikai taipogi sutaria, kad būtina skirti deramą dėmesį.

Vilkyškių evangelikų liuteronų bažnyčia sovietmečiu buvo paversta grūdų sandėliu, o dabar joje ne tik meldžiamasi, bet ir rengiami vargonų muzikos festivaliai. Kokių būdu pavyko sutvarkyti išniekintą bažnyčią, gražinti ją ne tik tikintiesiems, bet ir visai Vilkyškių bendruomenei?

Šiomet Pagėgių savivaldybė apdovanoja garbingu apdovanojimu „Auksinė krivulė 2014“, nominacijoje „Už bendruomeniškumą sklaidą“. Manau, kad esame tikrai verti šio aukšto įvertinimo. Bendruomeniškumas, jo aktyvinimas, skatinimas pasireiškia visose savivaldybės veiklos srityse: planuojant metų biudžetą, išklausomi visi



Derliaus šventės duona merui Virginijui Komskiui



Tilto per Nemuną statyba

turintys idėjų sukurti ir padaryti kažką naudingo savo kraštui. Svarstant vietinių kelių tvarkymui skirtų lėšų paskirstymą kviečiami pagrindiniai seniūnijų kelių naudotojai – ūkininkai. Darni bendrystė su seniūnijomis, seniūnaisiais, nevyriausybinėmis organizacijomis, klubais duoda savo apčiuopiamų vaisių: vykdomi įvairūs projektai erdvės gražinti, veiklai vystyti ir paslaugoms teikti bei atliekami įvairūs bendri darbai, kuriems ne visada reikia piniginių lėšų, o dažnai tik darnaus darbo, geranoriškumo, kaimyniškumo. Taip pat rengiamos puikios kaimų šventės, pripildytos šilto bendravimo, jaukaus kaimyniškumo.

Sutvarkyta gausybė kaimų viešųjų erdvių, pritaikytų tiek senjorams pailsėti, tiek jaunimui aktyviai praleisti laisvalaikį. Vietos veiklos grupė „Pagėgių kraštas“ geranoriškai globoja visas turinčias idėjas ir noro veikti organizacijas, kaimų bendruomenes. Savivaldybė visada palaiko šias iniciatyvas ir yra pagrindinė įvairių projektų įgyvendinimo rėmėja (lėšos, techninės priemonės, žmogiškieji ištekliai, bendros talkos ir kt.). Kalbant apie kulto objektus, bažnyčias, maldos namus, koplyčias ir kt. reikia vėlgi pripažinti didelį vietos bendruomenių indėlį, išskiriant prioritetus, teikiant nuomones bei iniciatyvas Vietos veiklos grupei. Džiugu, kad jau beveik visos bažnyčios Pagėgių krašte sutvarkytos, na o Jūsų paminėta Vilkyškių bažnyčia, tiksliau iniciatyvas jos klebonas Mindaugas Kairys „išaugino“ bažnytinę veiklą į šviečiamąją, ugdomąją, žinomą jau ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Ir tuo galima tik didžiuotis ir džiaugtis.

Panemunės miestas yra buvusios Tilžės, Mažosios Lietuvos kultūros centro, dalis ir atkūrus Lietuvos valstybę tapo jos įvaizdžiu. Miestas turi dvi gatves ir norėtų atrodyti gražiau. Ko čia galima tikėtis? Ką ruošiatės daryti?

Nenorėčiau sutikti su mintimi, kad Panemunėje nesitvarkoma. Šiuo metu ten itin



Taip atrodė Vilkyškių bažnyčia 1991 m. Bažnyčia neteko bokšto smailės. Joje buvo įrengtas grūdų sandėlis. M. Purvino nuotr.

aktyviai veikia bendruomenė, vadovaujama tvarkingos iniciatyvos pirmininkės Virginijos Lauciuvienės, kurios pastangomis bei iniciatyva plečiasi gėlynai, tvarkomos viešosios erdvės, vykdomi želdinimo darbai. Žinoma, miestelio nepuošia neveikiančios įmonės, tačiau seniūnas rūpinasi šių objektų aptvėrimu, švara aplink juos, žolės šienavimu ir pan. Naujai statomas tiltas per Nemuną dar labiau pasitarnaus šio pasienio miestelio patrauklumo didinimui, gražėjimui, nes „nusikreips“ sunkiasvoris transportas, kurio keleiviai ir vairuotojai ir yra pagrindiniai gyvenvietės šiukšlintojai. Šiomet Panemunėje išasfaltuota pagrindinė gatvė, kitamet, planuojama taip pat skirti lėšų gatvių sutvarkymui. Daryti, kažką keisti, puošti gyvenvietes, atstatinėti objektus nėra greit. Nors ir lėtesni, tačiau užtikrinti žingsniai, turbūt, visada duoda daugiau naudos.

Dėkoju už pokalbį. Linksmų ir palaiminų šv. Kalėdų Jums ir Jūsų šeimai.

Kalbėjosi
Juozas VERCINKEVIČIUS
Pagėgių sav. ir autoriaus nuotr.

Takai abipus Nemuno

Emilija Algaudė BUKONTIENĖ, Uljanovo (Kraupiško) vidurinės mokyklos mokytoja

Paskutinėmis lapkričio dienomis, kai vis mažiau šviesos ir pačios trumpiausios dienos, Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) lietuvių bendruomenės, Baltų kultūros ir mokslo paramos fondo pirmininkas Sigitas Šamborskis, įgyvendindamas projektą „Mažoji Lietuva. Takai abipus Nemuno“ sukvietė Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) lietuvių bendruomenės, jos meno kolektyvų vadovus, lietuvių kalbos ir etninės kultūros mokytojus į seminarą. Tas laikas pasirinktas neatsitiktinai: tai Šv. Andrejaus diena, saulės grįžtuvių laukimo ir Advento pradžia, kai pagal Mažosios Lietuvos papročius pinamas Advento vainikas ir uždegamos keturios žvakės: Pranašo, Betliejaus, Piemenėlių ir Angelų. Lapkričio 30-oji - Mažosios Lietuvos diena.

Seminaras vyko Pamario krašte, kuris garėja Nemuno delta, užliejamomis pievomis, senais paminkliniais pastatais, gražiomis gyvenvietėmis prie Kuršių marių, kur sakoma, kad vanduo kuria gyvenimą, nutiesti Didžiosios ir Mažosios Lietuvos kultūros tiltai.

Pirmąją dieną rinkomės Rambyno regioninio parko lankytojų centre. Parkas vaizdingame Nemuno vingyje, apylinkės žinomos nuo 16a., tai lietuviškos veiklos centras, kur prasidėjo lietuviškos raštijos ištakos. Legendomis apipintas kalnas garėja Joninėmis, turinčiomis galias tradicijas.

Su Mažosios Lietuvos folkloru supažindino Klaipėdos etnocentro etninės kultūros specialistas, Mažosios Lietuvos vaikų folkloro ansamblio „Kuršiukas“ vadovas Alvydas Vozgirdas, kurio vadovaujamas ansamblis pelnė „Aukso paukštę“. Seminare dalyvavo ir pasirodė ansamblio instrumentinė grupė, padainavo dainelių, pašoko.

Srities lietuviškų ansamblių vadovai susipažino su Mažosios Lietuvos folkloru, choreografija, muzika, tautiniais kostiumais. P. A. Vozgirdas davė daug naudingų patarimų, atsakė į dominuosius klausimus.

Į seminarą atvyko Šilutės rajono Stoniškų pagrindinės mokyklos vaikų folkloro ansamblis „Eisra“, vadovaujamas Vidos Gečienės, kuri papasakojo apie savo kolektyvą, jo repertuarą, dalyvavimą koncertuose.

Renginio tąsa - Bitėnų kapinaitėse, Mažosios Lietuvos panteone. Kruopščiai prižiūrimos ir tvarkomos kapinaitės dviejai palaiminta ramybė, jas supa savotiška aura, kur ilsisi įžymūs krašto visuomenės veikėjai: rašytojas filosofas Vydūnas, spaustuvininkas Martynas Jankus, muzikas ir žurnalistas Valteris Banaitis, lietuviybės skleidėjas, politikos ir visuomenės veikėjas, laikraštinių Jonas Vanagaitis, paskutinė Bitėnų lietuvininkė Elena Grigolaitytė-Kondratavičienė. Iš šių vietų Lumpėnų kaimo kilęs Enzys Jagonastas, Tilžės akto signataras, spaustuvininkas, kovotojas už lietuvių, kartu su žmona ir trimis vaikais nacių sušaudytas Paneriuose.

Bitėnų-Rambyno kapinaitės projektavo Martynas ir Marija Purvinai, jos apsodintos agronomo visuomenės veikėjo Juliaus Balčiausko išaugintais retais augalais. Jų dėka kapinaitės tapo įžymių Mažosios Lietuvos veikėjų atminties simboliu ir lankymų objektu.

Tą dieną Bitėnų kapinaitėse buvo atidengti kenotafai - simboliniai paminklai. Apie Tilžės aktą, jo svarbą, Pagėgiuose organizuojamus renginius, krašto šviesuolių atminimo pagerbimą kalbėjo kultūros centro direktorė Svetlana Jašinskienė, savivaldybės meras Virginijus Komskis, vyriausioji specialistė kultūrai Ingrida Jokšienė, architektas Martynas Purvinas, Sigitas Šamborskis. Mergaitės, apsirengusios tautiniais rūbais, prie abiejų kenotafų, ant kurių surašytos signatarų pavardės, uždegė 24 žibintus, žvakeles, susirinkusiems įteikė po simbolinį Mažosios Lietuvos aktą, padėjo gėlių.

Iš Bitėnų vyko į M. Jankaus muziejų, apžiūrėjome parodą „Praeities ženklai“. Parodos atidaryme dalyvavo Pagėgių meras V. Komskis, klaipėdietė dr. Silva Pocyte, Tauragės M. Mažvydo progimnazijos jaunieji šauliai. Muziejaus darbuotoja Lina Vasiliauskaitė papasakojo apie muziejui padovanotus eksponatus, pagrindinius ir pagalbinus fondus. Direktorė Liudvika Burzdžiuvienė kalbėjo apie Tilžės akto signatarų atminimo įamžinimą, jų palikimą, saugomus daiktus, Valterio Didžio fondą. Gyvendamas Australijoje šis signataras susirašinėjo su mažlietuvišiais visame pasaulyje, muziejui atsiuntė 2 toms Australijos lietuvių metraščių. Apie kitą signatarą Joną Vanagaitį eksponatus



Renginio Abipus Nemuno dalyviai

siuntė jo anūkas. Marina Pulčinskaja, gyvenanti Švedijoje, pastoviai siunčia eksponatus Mažosios Lietuvos muziejui.

Direktorė pristatė svečią - Tilžės akto signataro Valterio Didžio anūką Martyną Didžį, atvykusį iš Australijos. Martynas į susirinkusius kreipėsi gražia taisyklinga lietuvių kalba, pasidžiaugė, kad Bitėnai - tai vieta, į kurią norisi sugrįžti, kad labai gražios kapinaitės.

Meras V. Komskis paragino šviesti ir gražinti Mažąją Lietuvą. S. Šamborskis padėjo pagėgiškiams už šiltą priėmimą. Ne tik klausė pasakojimo, žiūrėjome vaizdo įrašus apie M. Jankaus muziejų. Labai maloniai nuiteikė nuostabi koncertinė programa „Praeities pasakos. Kalėdinė impresija“. Ją pagal H. K. Anderseno kūrybą atliko Klaipėdos muzikinio teatro aktoriai. Virginija Kochanskytė, Dalia Kužmarskytė, akomponiatorė Inga Maknavičienė. Programa - atsisveikinimas su rudeniu, jo palydos ir įžanga į Adventą, Šv. Kalėdų laukimas.

Kitą dieną atvykome į Mikytus, kur susirinko Kaliningrado (Karaliaučiaus) srities, Klaipėdos ir Kauno kolektyvai. Prie Mikytų kryžkelės paminklo buvo pagerbtos Mažosios Lietuvos genocido aukos.

Plenarinis konferencijos „Mažoji Lietuva. Takai abipus Nemuno“ vyko Pagėgių kultūros centre. Įžanginį žodį tarė S. Šamborskis, sakydamas, kad šie metai jubiliejiniai. K. Donelaičiui - 300 metų, Karaliaučiaus lietuvių bendruomenei - 25-eri, Baltų kultūros ir mokslo paramos fondui - vieneri. P. Šamborskis sakė, kad neatsitiktinai susirinkome Pagėgių krašte. Šiemet jau trečias kartas, kai čia lankomės: šventėme Jonines, su Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) moksleiviais ruošėmės dainų šventei ir dabar konferencijoje. Tai Mažosios Lietuvos centras, iš čia keliai veda į Rambyną, kur rymo baltų dievų skulptūros, Bitėnus, į M. Jankaus muziejų, paveikslų sodą - galeriją po atviru dangumi, į kapinaites.

Apie Mažosios Lietuvos netektis amžių eigoje kalbėjo dr. Martynas Purvinas, architektas, Mažosios Lietuvos kultūros paveldo, kraštovaizdžio, urbanistikos ir senųjų kaimų tyrėjas. Tai daugelio knygų apie Pamario, Klaipėdos kraštą autorius, įvairių premijų laureatas. Dr. M. Purvinas papasakojo, kaip su žmona architektė Marija tiria Mažosios Lietuvos paveldą, Klaipėdos, Karaliaučiaus (Kaliningrado) kraštų kapines ir paminklus, kaip renka medžiagą Vokietijos archyvuose, kaip projektavo Mažosios Lietuvos Bitėnų - Rambyno kapinaites. Šį darbą atlieka nuo 1980 metų, padarė daugybę nuotraukų ir kopijų, sukaupe įvairių leidinių, pėsčiomis ir dviračiais apkeliovo šio krašto vietas. 1996 m. kartu su visuomenės veikėju, žodynininku, enciklopedininku Viliumi Pėteraičiu 1996 m. pradėjo Mažosios Lietuvos enciklopedijos rengimą, parengė jai straipsnius ir iliustracijas. Suprojektavo antkapius Vydūnui ir M. Jankui, aprašė pamario kaimus per 500 metų, parodė, kaip keitėsi žmonių gyvenimas. Dr. M. Purvinui mieliausia Kuršių marių rytinė pakrantė. Kaimas, kaip sakė pranešėjas, buvo Mažosios Lietuvos gyvenimo pagrindas, lietuviškiausi plotai buvo kaimuose, juose sukurta tai, ką vadiname Mažąja Lietuva. Dr. M. Purvinas 2011m. išleido knygą „Mažosios

Lietuvos etnografiniai kaimai“, o šiemet - didelės apimties mokslinę monografiją „Mažosios Lietuvos kaimų istorinė raida“, kurią pristatė renginio dalyviams. 2013m. Martynui ir Marijai Purvinams įteikta valstybinė Jono Basanavičiaus premija.

Dr. istoriko, Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro vyresniojo mokslinio redaktoriaus Algirdo Matulevičiaus pranešimo tema - „Tilžės aktas - Mažosios Lietuvos nepriklausomybės ir prisijungimo prie Lietuvos valstybės legitiminis dokumentas“. Pranešėjas labai išsamiai nušvietė lietuvininkų atsiskyrimo nuo Vokietijos imperijos ir nuo Prūsijos karalystės ištakas. XIX a. pab. ir XX a. pr. lietuvininkų padėtis blogesnė nei vokiečių. Lietuvininkai, skirtingai nei Didžiosios Lietuvos lietuviai, turėjo tam tikrą kultūrinę autonomiją, vyko jų tautinis kultūrinis sąjūdis. Ir lietuvių, ir lietuvininkų nepriklausomybės siekių ištakos - lietuvių politinių veikėjų Pareiškimas, kuris vėliau pavadintas Gintarine deklaracija.

Ja buvo pasinudota kaip galimybė I-ojo pasaulinio karo pradžioje iškelti lietuvių etnopolitinius siekius. Pranešėjas kalbėjo apie tai, kas iki 1914-1918 m. Didžiojo karo trukdė Didžiosios ir Mažosios Lietuvos lietuviams susivienyti, apie pasikeitimus Europoje po šio karo ir naujų valstybių kūrimąsi. 1918m. sausio 18d. JAV prezidentas T. V. Vilsonas (T.W. Wilson) Kongrese pakalbėjo tautų apsisprendimo Deklaraciją, kurią sudarė 14 punktų. Ja remiantis vasario 16d. Vilniuje Lietuvos Taryba paskelbė Lietuvos valstybės etninių žemių ribose atkūrimo Aktą, pavadintą Vasario 16-osios aktu, kurį pasirašė 20 tarybos narių.

Viena reikšmingiausių dienų Mažosios Lietuvos istorijoje, kaip sakė pranešėjas, - lapkričio 30-oji, kai 24 Mažosios Lietuvos tautinės tarybos nariai Tilžėje pasirašė prisijungimo prie Lietuvos valstybės Deklaraciją, t.y. Tilžės aktą. Dr. A. Matulevičius perskaitė šį Aktą, kurio tekstas trumpas, bet prasmingas ir reikšmingas. Tai testamentas, turintis teisinę galią ir istorinę reikšmę. Ir Didžiosios, ir Mažosios Lietuvos svarbiausi valstybiniai tautiniai reikalai buvo sprendžiami Paryžiaus (Versalio) taikos konferencijoje. Lietuvos Respublikos delegacija 1919 m. kovo 24 d. įteikė Prancūzijai Memorandą, kuriuo prašoma pripažinti Mažąją Lietuvą Lietuvos valstybei. Ir tai Mažosios ir Didžiosios Lietuvos veikėjų pastangų dėka dalis Mažosios Lietuvos susijungė su lietuvių tautos kamieniu, o Karaliaučiaus kraštas liko Vokietijos sudėtyje. Dr. A. Matulevičius sakė, kad Mažosios Lietuvos enciklopedijoje aprašyti A. Gauronskis, E. Untulienė-Kreft, R. Leonova, A. Savickas, S. Šamborskis.

Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) lietuvių bendruomenės pirmininkas S. Šamborskis skaitė pranešimą apie Mažosios Lietuvos etnocidą, priminė, kad spalio 16d. yra Mažosios Lietuvos genocido diena. Sigitas kalbėjo apie šios bendruomenės, kuriai sukako 25-eri metai, darbą, rodė nuotraukas iš reikšmingiausių bendruomenės renginių, pasakojo apie pagalbą krašto lietuviams, ragino gerbti ir mylėti vienas kitą.

Kaliningradietė Rūta Daujotaitė-Leonova pasidžiaugė dr. M. Purvino knyga, kurioje tūkstantis puslapių. Padėkos žodžius tarė dr. A. Matulevičiui, dr. N. Kitkauskui, S.

Šamborskiui, kuris vis sukviečia į idomius renginius, perskaitė poemėlę „Dvi Tėvynės“, padovanojo savo knygą „Minčių vainikas“.

Kaliningrado lietuvių rašytoja Eugenija Untulienė-Kreft pristatė savo knygos „Iš teismo salės“ antrąją dalį, papasakojo apie aprašytą moters gyvenimą.

Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) lietuvių bendruomenę 25-čio proga sveikino Pagėgių bendruomenės pirmininkas Edmundas Incius, dėkojo už indėlį į lietuvių bendruomenės aruodą.

Konferencijoje buvo pristatyta paroda „Mažosios Lietuvos tautinis kostiumas“. Ją atvežė Lietuvos Liaudies kultūros centro Teatro skyriaus vyr. specialistas režisierius ir aktorius Ramūnas Abukevičius. Autentiškų kostiumų atkūrimo pagal K. Donelaičio „Metų“ personažus projektas buvo sumanytas 2006 m. Susidomėję žiūrėjome dokumentinį vaidybinių filmą „Donaleitis. Mažosios Lietuvos kostiumas“. Jo autorius R. Abukevičius sakė, kad stengėsi parodyti K. Donelaičių amžininkų akimis, kokią savo ganytoją matė to meto žmonės. Aktorius ir režisierius skaitė K. Donelaičių, girdėjome ištraukas iš poeto kūrybos, jo mintis, įrašus iš Tolminkiemio bažnyčios įrašų knygos.

Susirinkusiems buvo parodytos 1989 m. Lietuvos kino studijos dokumentiniai filmai „Tolminkiemis“ ir „Tilžės šventė“.

Ingrida Jokšienė, Pagėgių savivaldybės vyriausioji specialistė kultūrai, padėjo už renginį, pasidžiaugė, kad yra keliai, kuriems nelemta būti užpustytiems, tai keliai tarp širdžių.

Po oficialiosios dalies klausėmės šventinio koncerto. Jame dalyvavo Karaliaučiaus (Kaliningrado) L. Rėzos lietuvių kultūros draugijos ansambliai „Penki vaikai“ ir „Gabija“ (vadovas Algirdas Karmilavičius), Tilžės (Sovetsko) Vydūno lietuvių kultūros draugijos ir Ragainės (Nemano) moterų ansamblis „Birutė“ (vadovė Nijolė Kiseliova). Nuotaikingomis dainomis džiugino Palkalnio (Dobrovolosko) kazokų dainos ansamblis „Ataman“ (vadovas Jonas Asakavičius), Klaipėdos rajono Veiviržėnų kultūros centro Daukšaičių filialo kaimo kapela „Ritin dabil“, vadovaujama Jaroslavo Barabuškos.

Koncertavo Kauno folkloro klubas „Liktužė“ (vadovė Jūratė Svidinskienė), daug kartų pasirodęs šiame krašte. Violončele grojo Kauno J. Gruodžio konservatorijos moksleivė Gailė Austėja Šamborskytė, kuriai akomponavo jos bendraklasis Tadas Rubys.

Už turiningą renginį nuoširdžius padėkos žodžius tariame projekto rėmėjams: Lietuvos kultūros tarybai, Pagėgių savivaldybės Kultūros centrui, Kauno folkloro klubui „Liktužė“. Dėkojame idėjų nestokojančiam organizatoriui Sigitui Šamborskiui, kuriam teko visa atsakomybė, jo projektas iš galimų 100 balų surinko 97 ir laimėjo konkursą. Dėkojame režisieriui Ramūnui Abukevičiui už parodą, už įtaigų K. Donelaičio žodį, už idomų filmą. Ačiū visiems, prisidėjusiems prie šio renginio organizavimo.

Lietuvos ir Karaliaučiaus krašto (Kaliningrado srities) lietuvių jungia bendra istorija, iš amžių glūdumos atėjusi lietuvių kalba, įžymūs krašto šviesuoliai M. Mažvydas, Donaleitis, Vydūnas ir kt. Visi esame lyg giminės, vienos Tėvynės Lietuvos vaikai.

Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos

Integruotas projektas „Pasakų šalyje“

Olga ŽUKIENĖ, pradinių klasių mokytoja, Liucija ZAGORENKO, biologijos vyr. mokytoja, Šalčininkų r.

*„Čia, pasakų šaly, gyvenome kartu
Kur debesys aukšti, tik mes.
Tai – svajonių pilis, ją statėme visi
Vieni kitiems - kartu“.*

Lapkričio 28 dieną Butrimonių pagrindinėje mokykloje vyko integruotas projektas „Pasakų šalyje“. Stebuklingoje šalyje susitiko: Eitminiškių vidurinės mokyklos, Čiužiakampio pagrindinės mokyklos ir Butrimonių pagrindinės mokyklos vaikai.

Projekto tikslas – supažindinti mokinius su pasakomis, gilinti žinias apie pasakas, lavinti mokinių kūrybiškumą ir komunikabilumą; skatinti mokinių saviraišką bei lietuvių kalbos žodyno turtinimą.

Vaikai, pasirinkę vieną iš labiausiai patikusių pasakų, padedami mokytojų, rengė vaidinimus, gamino dekoracijas bei kaukes. Penktadienio rytą mažieji artistai sugūžėjo į salę.

Renginį pradėjome žodžiais: „Jei tikite pasaka, turit suprasti, kad šiandien ją reikia patiems susirasti!“. Mūsų mokyklos mokiniai ir atvykę svečiai rodė 10 minučių trunkantį vaidinimą pasirinktos pasakos motyvais: pasirodymas „Pasiklydusios pasakos“ (Butrimonių pagrindinė mokykla), improvizuotas skaitymas-vaidinimas pagal Donaldo Biseto pasaką „Stebuklingas

medis“ (Eitminiškių vidurinė mokykla), pasaka „Vilkas ir septyni ožiukai“ (Čiužiakampio pagrindinė mokykla). Po išpūdingų pasirodymų visi mokiniai mokyklos koridoriuje ant ilgo balto popieriaus lapo įvairiausiomis spalvotomis priemonėmis piešė mėgstamiausias pasakas („Dangus griūva“, „Snieguolė ir septyni nykštukai“, „Bremeno muzikantai“) ir patikusius pasakų veikėjus (Raudonkepuraite, Vilką, Saulę ir Mėnulį, septynis ožiukus). Taip pat vaikai dalyvavo viktorinoje „Iš pasakų skrynelės“. Šioje viktorinoje vaikai galėjo parodyti savo pasakų išmanymą. Mokyklos valgykloje Jonukas ir Gretutė pavaišino vaikus spurgomis ir bandelėmis. Renginio pabaigoje visi dalyviai buvo pakviesti bendram „Raudonkepuraitės šokiui“.

Smagu buvo stebėti, kaip mažieji aktoriai, vaidindami ir spontaniškai improvizuodami, igijo vaidybinės patirties bei pasitikėjimo savimi. Inscenizacijos suteikė vaikams kūrybinio džiaugsmo, o stebėjimas kaip vaidina draugai dovanojo puikias emocijas. Ir dar maloni staigmena – direktorė Vilija Žutautienė dėkojo visiems dalyviams už dalyvavimą ir pasirodymus, už suteiktą galimybę kiekvienam vaikui laisvai improvizuoti.



„Pasakų šalies“ dalyviai

Kiekvienai mokyklai įteikta padėkos raštai, vaikų rankų darbo medaliai ir saldžiosios dovanos- saldainiai.

„Ir aš ten buvau, saldų medų gėriau...“
Nuoširdžiai dėkojame Vytauto Miškinio

prekybos-gamybos įmonei už „Jonuko ir Gretutės vaišes“ (bandeles ir spurgas) ir lietuvių kalbos mokytojai-stažuotojai Renatai Kolendo už pagalbą ruošiant ir pravedant viktoriną „Iš pasakų skrynelės“.

Užanspauduota širdimi

Mykolas KARČIAUSKAS, Vilnius

Rugsėjo 6 d. Vilniaus Rotušės salėje buvo pristatyta visuomenei tremtinio, politinio kalinio Jono Stašaičio poezijos rinktinė „Žmogus opi planeta“. Jo vardas neskamba plačiai, nes kultūros baruose darbavosi daugiausia pogrindyje, paliko ryškų pėdsaką mūsų gyvenime kaip humanistas, tautinės veiklos pavyzdžiu jaunajai kartai.

Kaip pristatyti knygos „Žmogus opi planeta“ autorių Joną Stašaitį (1921-2012) : poetas, filosofas, intelektualas, religinės literatūros leidėjas, tremtinys, rezistentas, kalinys, mokytojas, Pasaulio tautų teisuolis, humanistas, meno mylėtojas, meliortorius...

Pats apie save kalbėjo labai kukliai: „Mėgstu mozaiką ir vitražus. Gal dėl to visa mūsų didžiulė Žemės planeta begaliniuose erdvės rūmuose man atrodo nuostabus meno kūrinys, nušviestas amžinybės spindulio, prasiskverbiančio pro Visatos vitražus...“

Poetas Jonas Stašaitis gimė 1921 m. sausio 1 d. Patolupio km., Šimkaičių vls., Raseinių aps. (dabar Kamajų sen.) ūkininkų šeimoje. 1940 m. baigė Raseinių gimnaziją. 1941-1942 m. Vytėnuose kun. Jono Bosco saležiečių vienuolyno našlaičių ir neturtingų vaikų gimnazijoje dirbo mokytoju. Vokiečių okupacijos metais šio vienuolyno direktoriui kun. Antanui Skelčiui padėjo gelbėti žydų vaikus, 1942 – 1944 m. Kauno kunigų seminarijoje studijavo filosofiją. 1944 – 1948 m.Vytėnuose dirbo mokytoju, buvo vienuolyno gimnazijos direktoriaus padėjėju. 1948 m. birželio antrąje pusėje tarybinei valdžiai uždarius vienuolyną, tų pačių metų rudenį įstojo į kunigų seminarijos pirmą teologijos kursą ir lygiagrečiai tęsė filosofijos studijas, kurias organizavo prof. Pranas Kuraitis. 1949 m. kovo 25 d. buvo areštuotas ir ištremtas į Irkutsko srities Olchono rajono Chužyro gyvenvietę Baikalo saloje. Sibire vedė likimo sesę rezistentę, laisvės kovų dalyvę Jadvygą Leščinskaitę. 1957 metais su žmona ir dviem dukrom sugrįžo į Lietuvą, dirbo melioracijos valdybose, Salininkuose subūrė ir dramos būrelį, jam vadovavo, aktyviai dalyvavo pogrindinėje katalikiškoje veikloje, spausdino (paties sukonstruota spausdinimo mašina spausdino maldaknyges), platino draudžiamą literatūrą, dėstė filosofiją pogrindinėje kunigų seminarijoje, suimamas ir kalinamas (1973-1974 m.). Nuo 1988 m. aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje, apdovanotas Lietuvos Sąjūdžio jubiliejiniu medaliu, Žyvančiųjų gelbėjimo kryžiumi, kartu su tėvais Agniete ir Juozu Stašaičiais (po mirties) pripažinti Pasaulio tautų teisuoliais, jų vardai įrašyti Į Garbės sieną Jeruzalėje.

Jonas Stašaitis, pradėjęs savo poetinį kelią gyvuliniam vagonė, išleido knygą „Stebuklingas šaltinėlis Mažučiuose“, poezijos rinkinį „Viešpaties pievos“ (2001 m.), atsiminimus apie kun. Antaną Skeltį „Tremtinys Tėvynėje“ (2004), „Sugriauti Vilniaus mūrai ir užversti šuliniai“ (2005), poemą „ Kančios paslaptis“ (2007 m.) ir kt .

Galima tik įsivaizduoti: talentingų lietuvių, geležinkelių ir tiltų statytojų, sukurtom magistralėm riedėdamas vagonuos užkaltais langais i tremtį Jonas Stašaitis atveria savo širdį bendrakeleiviams pirmomis tremties dainomis, trokšdamas nelikti duženomis šiame opiame pasaulyje, o susitelkti į gyvenimą kaip į sielų planetą. Taip Jonas Stašaitis vadino žmogų stovėdamas vėjų pagairėje mačerniška apnuoginta širdim...

Tolo nuo Tėvynės, tolo nuo savęs, nutolo nuo liūdinčio Rūpintojėlio, parimusio pakeleje. Dabar reikėjo susitverti Tėvynę tik sau, pamilti audrą ir giedrą, nupinti laimę iš kančių minios, išvartytos iš istorijos, (ir tas atodūsinis, o Viešpatie, o kokios minios): Išsioji nerimas mane į juodą naktį./ Kaip šuo benamis vietos nerandu...

Tas nerimas dėl minios, nerimas dėl vienišo žmogaus, perone gimstančio kūdikėlio, kirtavietėž žuvusio, leduos išalusio... Tas nerimas, jog dabar reikia įsiklausyti į ašaras visuos tautos keliuos, klausiti ir klausiti savęs: kas gi esu? Besiilgintis meilės, išimylėjęs pavasarį, sieloje ir visatoje... O vis tiek pasmerktas, kaip visi tautos gyvieji eit gedulo keliu, kol krūtinėj dar tvinksi jau nurašyta širdis... Nurašyta vos peržengus Tėvynės slenkstį i tremtį.. O reikia gyventi, sekti pasaką, skaudžią pasaką apie gimtąją upelę Tolupį:

Tarp krantų ji giliai įsirėžus
Kaip kančia i Lietuvos gyvenimą visą.

(Apsižiūrėjau, kad žodį *lietuvio* parašiau iš didžiosios raidės. Taip ir palikau. Neredagavau, tik perskaičiau, kaip perskaičiau, taip ir palikau parašytą).

Ir klausiu savęs: kas aš esu, ar tas, kuriam lemta nutapyti Tėvynės veidą, i kasas jos ipinti tremtinio kelius? Apie ką dainuot neviltimi nugirdytoj šaly? Kaip neviltį ištremti iš savęs? Įpinti i eilėraščius gilias tautos kultūros šaknis, tikėjimo šaknis, kurias XIX a. pradžioje jau bando užčiuopti Ed. Steponaitis, Z. Gelė, J. Janonis:

Iš pasaulio išsilygau
Džiaugsmo sauja, vargo sauja.
Jas padėjęs ant svarstyklių,
Ko daugiau, nesusigaudau:
Ar to vargo, ar to džiaugsmo.

Kartais skausmas virsta laime,
Kartais džiaugsmas neša skausmą.
Taip šiandieną man neaišku,
Ką sakyti, jei paklaustų,
Kas sudaro žemės laime.

Eil. „Neaišku“

Amžinas klausimas lietuvių literatūros paraštėse, viso šimtmečio kūrėjams opus klausimas, tas didysis stabtelėjimas ant laiko išverstos vagos, bet ir vėl tvirtu balsu ištariami žodžiai: *jaučiu pavasarį ateinant*:

Ištirps ledai. Pavasaris pakluones
Papuoš žole ir pienių auksu.

Tik iškeptos papjaustyk, mama, duonos,
Aš žodžio paprasto ir šilto laukiu.

Eil. „Ištirps ledai“

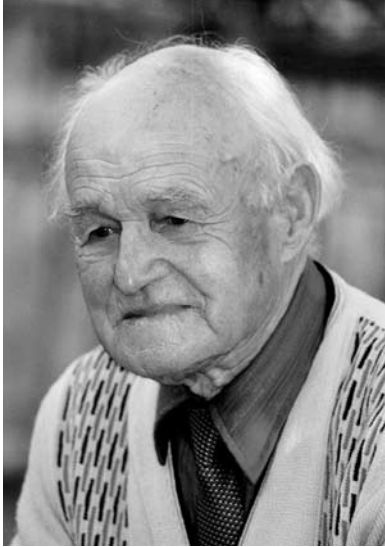
Pavasaris, žiedai, saulė, viltis, meilė, gyvenimas, žemė, kelias, mama, iškepta duona ir žodis tarsi raktiniai žodžiai dažnai tariami su nuostaba, kviečiantys giedoti poeto dainas, kad būtų lengviau žeme keliaujantiems ir valiukiškai grožėtis gamta: „*Rudenėlio žvarbus vėjas / gainioja lapus ar kaip šiltas ilgesys palaukėj / Dalią savo liudiesį*“. Lyg pasiteisinimas dėl liūdnoų gaidų eilėraščiųuos nuskamba poeto žodžiai: „*i žemės molį mes per daug įauge*“, ir tas supratimas, kad visi keliai veda i kalną. Tarsi norima apginti savo mačernišką klydimų teisę, apginti žmones, savo, vienišiaus jausmus prardimtį akivaizdoje.

Palinksta girgždanti svirtis
Iš tuščio šulinio pasemti

Žmonėms laimingos ateities,
O pasemia tiktai svajonė.
Nenorom klausi: kur versmė,
Tave gaivinanti kelionė?

Skaitytoją Jono Stašaičio opi planeta jaudina ir tuo žavesiu, kuris sklinda iš kalbos grožio, žodžio pajautimo, muzikalumo, skaidrumo, iš jausmų kalbos, kokia ji bebūtų –sentimentali, teologiška, psichologiška ar tragiška, mistinė ar socialinė, kaip ir individualios estetikos paieškos. Poetas visada yra arti skaitytojo, apmąstyta, nors savo prigimtimi spontaniškai išreiškianti sielos būsenas.

Skaitau ir patikiu, kad poetas per visą kūrybos laiką yra savo amžių išimylėjęs - išimylėjęs Tėvynę, muziką, („*kaip muzika man šis pavasaris*“) meną, istoriją, kuri poetui primena Judo grašius ir už juos nupirtą iš puodžiaus dirvą kapinėms, savo amžių, poeto žodžiais tariant, „*savo amžiaus nerimą nešuos*“, išimylėjęs viską, ką žemė tars ryt saulei tekant, sau prisiimdamas visus savo kartos gyvenimo klystkelius, sau – ne savo, aukštindamas ne mirtį, o mintį, nerimo žingsniais eina i vienišo keleivio taką įaust kitos širdies šiltus



Jonas Stašaitis

alsavimus, o kartu smagiai su liūdesio gaidelė pasišaiपो iš mūsų kasdienybės...

Kaip vandenį dienas savąjas semiam
Ir pilame i kiauras statines.

Ir sutinkame poetą jo poezijoje toki, koks yra, neprašantį, kad paguostume, einam kartu su Kudirkos vienybės idėjomis, einam eiliniai keleiviai kartu su XX a. pirmų dešimtmečių šešiolikmečiais kūrėjais, amžinai jaunais, eina poetas su Balio Sruogos vakarais ir šešėliais, su putinišku filosofiniu liūdesiu, su Antano Miškinio rudeniniu nemadingu paltu, su Salomėjos Neries rudenio vėjais, Bernardo Brazdžionio žemės pėda gyva, smuikuodamas Ed. Mieželaičio paukštei, su vaižgantiškom idėjom, kaitinančiom skruostus, kad „*būtų jie, ne aš, geri*“. Einame ir jaučiame kiekviename puslapyje lyg Viešpaties pievose, jog eina kartu taip atlaidžiai, taip dieviškai ramus. Dar keletas eilučių ištikimai liudijančių poeto orumą, toleranciją, visuotinumą:

Aš savo kartą dainoje dainuoju,
Jos klystkelius prisiimu pats sau.
O su jumis kai dainoje kalbuosi,
Kur klydot jūs, kur aš, net nežinau.

Už gražią gyvą atmintį noriu padėkoti *baltapūkiui, lengvam debesėliui*, kaip kadais i ją kreipėsi poetas ir tėvelis, Birutei Kanevičienei, dukrai, paveldėjusiai poeto širdies turtus, jo rankom liestus raštus, jo norą budinti gyvenimui Poeziją ir Žmones, patikėti ir paliudyti, kad viskas, kas poeto sukurta, užanspauduota širdimi. Amžiams ir žmonėms.

Pietryčių Lietuvos šiandiena: „Kalbėti negali tylėti“

Monika RYBELIENĖ, Vilnius

Kur šiame sakinyje dėti skyrybos ženklą, spręsti turėtų kiekvienas pagal save. Kai kalba pasisuka apie Pietryčių Lietuvą, man tylėti nesinori. Mokiausi vienoje iš Vilniaus rajono mokyklų ir puikiai pamenu, kaip važiuojant iš Vilniaus į mokyklą autobuse galėdavai išgirsti vien lenkiškai kalbantį jaunimą, ne tik pertraukų metu, bet ir per pamokas kalbėdavomės lenkiškai, o ir supykę mokytojai nevengdavo sudrausminti mūsų lenkų kalbą.

Važiuodama į susitikimą su buvusiu Marijampolio Meilės Lukšienės gimnazijos direktoriumi, Lietuvių švietimo draugijos „Rytas“ pirmininku Algimantu Masaičiu, ilipusi į autobusą, o vėliau ir pasivaikščiojusi po mokyklos koridorius, buvau maloniai nustebinta: vaikai autobuse ir pertraukų metu jau kalba lietuviškai. Kad lietuviškas žodis Vilniaus rajono jaunimo lūpose vis dažniau girdimas kasdieninėje kalboje pritarė ir Algimantas Masaitis, tačiau, nepaisant to, šiuo klausimu ir toliau „Ryto“ draugija aktyviai dirba. O kaip kitaip, juk Vilniaus rajone ir šiandien senjorai kalba vietine kalba, vidutinio amžiaus žmonės – rusiškai ir tik bundantis jaunimas – lietuviškai.

Pradėjusi rinkti informaciją pokalbiui sužinojau ir tai, kad Pietryčių Lietuvoje daugiau nei pusė Lietuvos lenkų rinkimų akcijos Lietuvoje kandidatų, dirba mokyklose, bibliotekose, seniūnijose, o ir visi 27 Vilniaus rajono seniūnai – lenkų tautybės, kaip ir beveik visi kunigai. Mažų mažiausiai keista ir tai, kad dauguma šiomet įstojusiųjų jaunuolių į Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminariją yra lenkų tautybės. Žinant tai, logiškai galima išvesti nuoseklią seką ir suprasti, nuo ko priklauso daugumos Vilniaus rajono gyventojų darbo vietos ir, kodėl kaimų gyventojai yra nuolat agituojami pritariti Lietuvos lenkų rinkimų akcijos veiklai. Tačiau, keičiantis žmonių migracijos mastui, keičiasi ir padėtis Pietryčių Lietuvoje. Kaip susitikimo metu kalbėjo „Ryto“ draugijos pirmininkas: „Vilniaus rajone mokyklos gražėja, jose mokinių daugėja, o švietimo ir mokslo ministerija skiria reikiamą dėmesį gimtajai kalbai.“ Apie dėmesį pastarajai daug rašoma ir Pietryčių Lietuvos krašto lietuvių sklaidė ir puoselėtojo, ilgamečio mokyklos direktoriaus Algimanto Masaičio sudarytame leidinyje „Lietuvių švietimo draugijos „Rytas“ veikla 1913 – 1938 m.“ „Kovojant su visokiais būdais brukamu lenkiškumu, viena svarbiausių priemonių Vilniaus krašto lietuviams buvo tautinė mokykla. Ji ugdė tautinį supratimą, plėtė pasaulėžiūrą. Lietuvių kultūros ir švietimo draugijos tapo vienintelėmis švietimo organizatorėmis krašte, nes valstybinė švietimo sistema buvo menka ir iš esmės lenkiška.“ Nuo draugijos įsteigimo pradžios prabėgo ne vienas dešimtmetis, keitėsi jos pirmininkai, buvo sustabdyta ir vėl atkurta veikla, bet misija išliko ta pati – skleisti lietuvišką žodį ir šviesti Pietryčių Lietuvos krašto lietuvius.

-Kelti mokytojų kvalifikaciją žadinant Tėvynės meilę, pasididžiavimą gimtuoju kraštu, studijuojant tautos istoriją, tautinių santykių darnumo politiką daugiakalbėje aplinkoje, - patikslino A.Masaitis ir tęsė, kad viso to pasiekty, draugija deda daug pastangų, skatina pedagogus – organizuoja konkursus Stanislovo Rapolionio, Pietryčių Lietuvos Metų Mokytojo premijoms gauti, rengia mokomųjų kabinetų apžiūros konkursą, remia mokyklas materialiai. Dar viena svarbi švietimo draugijos „Rytas“ veiklos kryptis – moksleivių kūrybiškumo ugdymas, tautinių tradicijų puoselėjimas. Išsiskirtiems tikslams palaikyti kasmet Juodšilių „Šilo“ gimnazijoje rengiamas Vilniaus rajono lietuviškų mokyklų mokinių menų šventė „Vilniaus Jovarai“.

Švietimo raidos centras - muziejus

Vesdamas ekskursiją po prieš 11 metų įkurtą Lietuvos švietimo draugijos „Rytas“ švietimo raidos centrą - muziejų pirmininkas A.Masaitis su dideliu entuziazmu pasakojo, apie Pietryčių Lietuvos švietimo praeitį ir ateities kartoms kaupiamus dabarties faktus. Pravėrus muziejaus duris į akis krinta ideali tvarka ir išpūdingas, šešių metrų ilgio, stalas, kuris yra Lietuvos rašytojų sąjungos palikimas, gero draugo dėka perduotas muziejui. -Prie šio stalo mintijo Balys Sruoga, Petras Cvirka, Justinas Marcinkevičius bei daugelis



A. Masaitis

kitų Lietuvos rašytojų, poetų, - patikslino A.Masaitis. Šiandien ant šio stalo sugulė mūsų, buvusių Pietryčių Lietuvos mokyklų mokinių, bakalaurniai, magistriniai darbai, nuotraukų albumai. Draugijos pirmininko kruopštumas stebina, preciziškai sudėti ranka rašyti bloknetai, kuriuose - Pietryčių Lietuvos ugdymo įstaigų statistika nuo 1991 metų iki šiandien. Centre gausu ne tik senovinių, prieškarinio laikų vadovėlių, bet ir naujos metodinės literatūros, čia gali rasti ir itin retai randamą, Bostone išleistą, 34 tomų „Lietuvišką enciklopediją“, pradėtą rinkti šimtatome seriją „Lietuvos valsčiai“, kurios visi iki šiol esantys leidimai jau sugulė centro lentynose. Čia renkamas ir „Didysis lietuvių kalbos žodynas“, tik apgailestaujama, kad šiek tiek per vėlai šia veikla susidomėta, nes dabar tenka tenkintis tik tuo, kas randama. Iki pilnos 20 tomų kolekcijos trūksta dar 7 tomų, kuriuos kolekcininkas mielai išsiukeistų su siūlančiuoju į kitas vertingas knygas.

Atkurtoji „Ryto“ draugija

Anuomet „Ryto“ draugija buvo reikalinga švietimo sistemos palaikymui, nes nebuvo mokyklų patalpų, vadovėlių, mokytojų ir mokinių, o jei kas mokėsi, tai rusų kalba. O atkūrus draugiją ji jau darbą pradėjo nepriklausomoje Lietuvoje, nereikėjo rūpintis nei mokytojais, nei mokyklomis, tačiau, pasak A.Masaičio, problemų šiame krašte dar yra ir kad jas išspręstume, tam reikalinga „Ryto“ draugija.

Algimanto Masaičio išleistame leidinyje „Atkurtos lietuvių švietimo draugijos „Rytas“ veikla 2004 – 2012 m.“ rašoma: „Vilniaus ir Šalčininkų savivaldybėse visiškai nesirūpinama didinti ikimokyklinio ugdymo valstybine kalba prieinamumą, ypač kaimo vietovėse. Tai kelia didelį tėvų nepasitenkinimą, nes priemiestiniame rajone yra daug jaunų šeimų, o jų atžalos negali patekti į darželius. Šiuo klausimu „Ryto“ draugijos valdyba aktyviai bendradarbiauja su vyriausybės ir nevyriausybinių organizacijomis. Padėtis lėtai, bet gerėja.“ Jog žodžiai ne tuščiai parašyti, draugijos pirmininkas įrodė faktais.

-1960 m. pradėjau dirbti Vilniaus rajono Marijampolio kaime, kur radau vienintelę nedidelę lietuvišką mokyklą. Marijampolio vidurinė buvo vienintelė lietuviška mokykla Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose. O Riešėje ir Trakų Vokėje prie lietuvių kalba dirbančių pradinė mokyklų buvo įsteigta po penktąją klasę. Šiandien jau yra ir kuo pasidžiaugti. Aplink Vilnių kuriasi daug jaunų šeimų, kurios gyvena tėvų soduose, o dirba Vilniuje, tačiau jų vaikai į mokyklas ir darželius leidžiami ten, kur gyvenama, o ikimokyklinių ir priešmokyklinių grupių valstybine kalba trūksta - patikslino A.Masaitis.

„Ryto“ draugijos misija Pietryčių Lietuvoje puikiai susiaukia su švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) Regioninių mokyklų skyriaus planais atidarant darželio grupes prie mokyklų.

Kalbai pasisukus apie mokytojų pašaukimą, A.Masaitis pasakojo, kad tuomet, kai jis dirbo mokykloje, labai didelį dėmesį skyrė mokytojų pašaukimui.

-Jei žmogus neturi pašaukimo būti mokytoju, jis nebus geras mokytojas. Gaila, kad šiandien niekas apie tai nebekalba. Integruojantis į Europą pašaukimas blėsta. Daug Lietuvos Edukologijos universiteto absolventų neina dirbti į mokyklas, o dar nemaloniau, kad jie nenori važiuoti tolyn nuo Vilniaus ir Kauno, o kita dalis baigusiujų išeina dirbti į kitas sritis, - sakė pašnekovas ir tęsė, kad nors



Vilniaus rajono lietuviškų mokyklų šventė „Vilniaus jovarai“ Juodšiliuose

dabar gyvename laisvoje Lietuvoje, tačiau klaidingai daugeliui jaunų žmonių atrodo, kad už valstybės nepriklausomybę kovoti nebereikia. - Už valstybės nepriklausomybę kovoti reikia nuolat.

Problemų dar likę

Anot A.Masaičio, negerai, kad mokyklos Pietryčių Lietuvoje yra dviejų pavaldumų, bet būtų dar blogiau, jei mokyklos liktų tik savivaldybių pavaldumė. Lietuvos lenkų rinkimų akcija rajone į lietuviškas mokyklas žiūri kaip pamotė, daugiau skiria tik lenkiškoms mokykloms, o kas nuo jų lieka, atitenka lietuviškoms. Savivaldybių mokytojai jaučiasi nesaugiai ir ne tik lietuviškose mokyklose, bet ir lituanistai dirbantys lenkiškose: pasirodžius švietimo įstatymo naujai redakcijai tautinių mažumų mokyklos liko

labai nepatenkintos dėl valstybinės kalbos egzaminų tvarkos, bei istorijos ir geografijos valstybine kalba dėstymo. Ne kartą teko ir pačiai kalbėtis su buvusiais mokytojais, kurie guodėsi, kad jiems tenka pervesti 2 procentus gyventojų pajamų mokesčio nurodytu adresu, kad jie jaučia politinį spaudimą. Tam pritarė ir A.Masaitis, kuris sakė, kad ši situacija jam puikiai žinoma bei pridūrė, kad daug lietuvių kalbos mokytojų, dirbančių tautinių mažumų mokyklose, kreipėsi į „Ryto“ draugijos valdybos narius su skundu, kad jiems reikia pasirašyti ant kuriamos lituanistų vardu peticijos dėl valstybinės kalbos egzamino. Nepaisant įvairių intrigų ir bandymų savaip manipuliuoti mokytojais Pietryčių Lietuvos mokyklose, bet situacija jose kinta „Ryto“ draugijos ir mūsų visų labui.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Vokietijoje, Danijos kaimynystėje – apie Rygą

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 15

Seminaro vadovas dr. A. Fülberthas pradėdamas pranešimą „Politika ir gatvių pavadinimai“ klausytojus suintrigavo klausimu: ar jie žina, kada radosi namų numeracija? Rygoje, pasirodo, ją 1828 m. įvedęs generalgubernatorius Paulučis. Pranešime nuskambėjo ir Grūbės istorinių refleksijų aidas, suprantama, abiemis pranešėjams simbolinę reikšmę turėjo dabartinės Laisvės gatvės metamorfozės. Žinoma, Fülberthas stabtelėjo ir prie smulkesnių pavyzdžių, štai tarkim, paminėta, kad vokiečių okupacijos metais i Rygos getą atvežus daug žydų iš Vokietijos, čia radosi neoficialios Hamburgo, Kelno ir pan. gatvės. Taigi šiuo atveju (dominuojančio) tautiškumo dimensija reiškėsi per (dominuojančią, dažniausiai okupacinę) ideologiją.

Literatūriniai motyvai

Paskutinė sekmadienio priešpietė (skaityti du pranešimai) nudžiugino literatūrine tematika.

Dr. Pauls Daija jau savo pranešimo įvardijimu nurodė pagrindines ne tik literatūrinį Rygos gyvenimą formavusias tautas ir kalbas: „Latvių, Baltijos vokiečių ir rusų kontaktai. Literatūrinis Rygos gyvenimas *Fin de Siècle*“. Pasak pranešėjo, jį labiausiai domina „hibridiniai“ fenomenai: vokiečiai rašę latvių kalba ar atvirkščiai, kitokie variantai... Bet svarbi jo pranešimo gija – latvių kultūrinės, literatūrinės emancipacija iš kitakalbų, kitataučių dominavimu. Latvių literatūra, pasak pranešėjo, ėmė formuotis tik XIX a. antroje pusėje – iki tol būta tik giesmių, maldų, XVIII a. atsiradusių vertimų.

XIX-XX amžių sandūroje susiformavusi nauja latvių karta, išžvelgusi valstietiškosios tradicijos ribotumą, atspirties ieškojusi ne folklоре, bet ėmusi orientuotis i Vakarus (t.p. ir i rusiškąjį simbolizmą). Priminės amžių sandūra ir XX a. pradžią paženklinusį dekadentizmą, tokius visai Europai reikšmingus vardus kaip F. Nietzsche ar S. Freudą, pranešėjas pažymėjo, kad modernizmo vėjai latvių literatūrą europėizavo, išlaisvino iš nacionalinio ribotumo. Rygoje rados vis daugiau latvių inteligentijos, kurios atstovai daugiausiai ir buvo tie „hibridai“ – mat studijas baigę Rusijoje arba Vokietijoje. Daugelis latvių poezijos pirmeivių pradėję nuo vertimų. Štai Goethes „Faustas“ ar Nietzsches „Taip kalbėjo Zaratustra“ buvo reikšmingi ne tiek pasaulėžiūriniais momentais, kiek latvių kalbos tobulinimu ir įtvirtinimu. Rygos teatrine vaidinamos H. Sudermanno pjesės taip pat veikė latvių savimone – ne tiek menine forma, kiek socialiniu turiniu.

Dr. Daija paminėjo aptariamo *Fin de Siècle*

latvių literatūros vardų – J. Rainis (kuris kaip latvių poezijos simbolis mums, ko gero, pirmiausia iškiltų) nebuvo paminėtas. Štai XX a. pirmoje pusėje ir politinėje sferoje veikęs *Andrievs Niedra* XIX a. pabaigoje pasireiškė latviškų eilėraščių publikacijomis; *Augusts Deglavs* sukūrė netgi šeimos romaną „Ryga“ (L. Tolstojaus realizmą derindamas su E. Zola natūralizmu), atspindintį šios vokiečių citadelės „letizavimą“. Dar paminėtas Vilis Plūdōnis, skelbęs, kad literatūra negali apsitverti kinų siena (nors St. Georges lozungas „Menas menui“ skambėjo jau ir Latvijoje).

Deja, vokiečiai klausytojai susidomėjus, ką dabar būtų įdomu paskaityt i to latvių literatūros laikotarpio, pranešėjas nieko konkretaus nepatarė. Per petrauką pasuferlavau jai Zentą Maurinį – nors ir kiek iš vėlesnio laikotarpio, bet juk būtent „hibridinį“ fenomeną (baigusi rusų gimnaziją, rašiusi juk ir vokiškai, ne tik latviškai).

Baigiamąjį pranešimą – „Ryga ir jos gyventojų grupės XX amžiuje“ galėjai laukti būsiant teoriniu-statistiniu, bet dr. Magdalenes Huelman, besidarbuojanti Miunsterio universiteto Tarpdisciplininių Baltijos studijų institute, pasitelkė *Aleksandr Čaks* (1901-1950) prizmę. Pranešėja ir apibendrindama aptarė rašytojo veikėjus, ir pateikė konkrečius jų paveikslus, cituodama vokiškus vertimus. Pažymėta, kad anksti debiutavusio poeto kūryba nepriklausomos Latvijos respublikos laikais sulaukė populiarumo, įvertinta premijomis, o sovietmečiu – cenzūruota, kritikuota. Cituojamuose posmuose labiau išryškėjo socialinių sluoksnių – dažniausiai ne pačių aukščiausių: čia ir meninė bohema, ir proletarai, ir lengvo elgesio mergelės; tautiškumas taip pat reprezentuotas: štai *knaipėje* susiduria rusas, latvis, lenkas... Tad seminaro pabaiga buvo visai smagi.

Bet per visas pertraukėles savo užstalės kaimynams skelbiau: man pritrūko dėmesio Baltijos vokiečiams. Kai kas skeptiškai sureagavo: tai jau niekad nebebus aktuali tema... Bet, tikėkimės, ne iškreiptas politikorektiškumas uždėjo leteną ant seminaro, tiesiog galimybės, atsitiktinamai dažniausiai nulėmė pranešimų temas.

Genius loci

Nuvykusi i Sankelmarką visad žinojau Daniją esant ranka pasiekiamą. Šikart, pavarčius Rygos seminarą pakeisiančio renginio programėlę, tai tapo dar akivaizdžiau: seminare „Vokiečių-danų karas 1864-aisiais“ daugiausia laiko buvo skirta ekskursijoms „ieškant karo pėdsakų“, dalyvius, greta



Hamburgo miestas

patarimo apsiauti tvirtą avalynę ir turėti apsiaustus nuo lietaus, perspėjant nepamiršti asmens dokumentų – bus įžengta ir i Danijos teritoriją...

1864-ųjų karo atminimas šiame kampe lyje išties puoselėjimas. Seminarui sekmadienio pietumis pasibaigus, turėdama visą laisvą pusdienį (likusi dar vienai nakčiai iki rytinio traukinio Hamburgan ir pavakarės autobuso Vilniun), kaip visad pavaikščiojau po artimiausias apylinkes – aplankiusi Akademijos pašonę esantį Sankelmarko ežerą, nutariau pajėgti toliau palei kelią, vedantį i Šlezvigą – žinojau turėsianti progos stabtelėti ties dviem netoli viens kito pastatytais paminklėliais, pagerbiančiais karo su danais aukas (vis – austrus, mat išpiplieskus karui Šlezvigo hercogystėje, jų kautasi kartu su Prūsijos būriais). Šikart netikėtai pamačiau dar ir trečią – ant kalvos kūpsantį iš akmenų sumūrytą „kupolą“ su kryžiumi virš jo, taip pat skirtą austrų kariams.

Netikėtumų šioje tykioje, kaimiškoje vietovėje įmanoma aptikti. Štai tik praėjusiais metais patyriau – tiesiog „kaktomuša atsitrenkusi“ – jog Akademijos kaimynystėje, vadinamajame Arnkielio parke yra ypatingas archeologinis palikimas ir eksponatas (rekonstruotas, autentikos ne kažin kiek belikę): akmens amžiaus kapinynas: „Senesnis nei 5 000 metų pylimas - tai didžiausia rekonstruota akmens riedulių kapavietė Šiaurės Europoje“ (iš lankstinuko).



Tradiciškai atvykusi ankstyvą priešpietė i Hamburgą, turiu keletą valandų pasivaikščioti po šį miestą. Šikart jau nekėliau sau tikslo kuo daugiau pamatyti. Man jaukus šis didmiestis su savo mūrais, tilteliais, vandens telkiniais (Alsterio ežeru ir kanalais), gulbėmis, vietinių ir turistų šurmuliu (deja, ir elgetaujančių, šiukšliadėžės besirausiančių daugėja, regis – atvykėlių). Šikart klydinėdama gatvelėmis, vaikštinėdama krantine, vis orientuodamasi i atskaitos tiesę: stotis (ir geležinkelio, ir autobusų greta) – Rotušė, prisėsdama kavinukėj ar aikštėj, tiesiog mėgavausi potyriu: *būti Hamburgė*. Bet ir sukiojantis, regis, jau keliskart išvaikščioję erdvę, naujų nedidelių atradimų tenka patirti. Štai Muitų tiltelis lyg ir nematytas, o jis besas seniausias, paminėtas 1355 m.; Bonhoferio statula prie visad lankytos *St. Petri* bažnyčios – tarsi anksčiau nepastebėta... Nekalbant apie tai, kad žvilgsnis visad džiugiai atpažindamas smigo i Rotušės pastatą ar renesansiniu stiliu, nors tik 1911 m. statytą *Hulbės namą* (kurį dabar ženklina užrašas „Thomas Punkt“).

Vis tampausi su savim ir per pirmąjį vizitą i Hamburgą išigyta kelionių vadovą po šį miestą, bent akim žvilgtelėsi. Štai įvadę pateikti „prietarų“ paneigimai priminė: Hamburgas prie (Šiaurės) jūros yra tiek pat, kiek Miunchena s – Alpėse: Hamburgas iškūręs prie Elbės.

Pabaiga

Trakų istorijos muziejus kviečia i edukacines programas

Brigita BALČYTIENĖ, Trakų istorijos muziejaus Ryšių su visuomene ir edukacijos skyriaus vedėja

Lapkričio 21-23 d. LITEXPO rūmuose vykusioje 4-oje mokyklų įrangos ir mokymo priemonių parodoje „MOKYKLA 2014“ Lietuvos muziejų asociacija kvietė lankyti nuotaikingoje i kūrybinėje MuMo – muziejų edukacinėje saloje. „MuMo“ šifruojama „Muziejus – Mokyklai“.

Edukacinėje saloje darbavosi trisdešimtys Lietuvos muziejų edukatorių komandos, tame tarpe ir Trakų istorijos muziejaus darbuotojai: Ryšių su visuomene ir edukacijos skyriaus vedėja Brigita Balčytienė, l.e.p. Medininkų pilies skyriaus vedėjas Martynas Tininis, muziejininkė-edukatorė Vidmantė Narvidaitė bei muziejininkas Tomas Petrauskas.

Parodoje veikė įvairios erdvės, programa buvo turtinga naujovių, o i MuMo salos visi išėjo su dovanomis, nes kiekvieno muziejaus kūrybinėse dirbtuvėse susikūrė ką nors savo rankomis.

I Trakų istorijos muziejaus komandos užduodamą klausimą „Ar jus domina pinigai?“ parodos lankytojai reagavo labai įvairiai, bet vienareikšmiškai susidomėjo. Tada išgirsdavo dar ir pasiūlymą, kad gali čia pat jų pasigaminti nemo-kamai. Ir tai buvo tiesa. Trakų istorijos muziejus kūrybinėse MuMo dirbtuvėse kvietė pasigaminti istorinių monetų kopijas – taip buvo pristatomas edukacinis užsiėmimas „Lietuvos pinigų istorija“. Užsiėmimo metu dalyviai susipažįsta su pinigų istorija nuo pat mainų prekybos iki nūdienos. Sužino, kada buvo naudoti ir kaip atrodė trigrašiai, taleriai, šilingai bei kitos monetos, lietuviški ilgieji. Praktinėje dalyje specialią klišių pagalbą savarankiškai pasigamina istorinių monetų kopijas: Žygimanto Augusto talerį, tarpukario 10 Lt

monetą su kunigaikščio Vytauto atvaizdu ar kurią kitą iš siūlomų šešių variantų. Taip pat kuriami popieriniai banknotai. Šis užsiėmimas vyksta Medininkų pilyje (nuo 2004 metų Trakų istorijos muziejaus padalinys).

Trakų istorijos muziejus kviečia ir i kitas įdomias bei atraktvias edukacines programas, kurios vyksta Trakų salos bei pusiasalio pilyse. Dažnas svečias ar miestelėnas dūsauja, kad negali pakliūti i aukščiausią salos pilies bokštą donžoną. Tai tapo įmanoma. Užsisiakius užsiėmimą „Trakų pilys kovose su kryžiuočiais“ lankomasi ir tame įprastai užrakintame bokšte, ir gynybinėse pastogėse. Užsiėmimo „Viduramžių karyba“ metu galima pasijusti tikru karžygiu – matuojamasi riterio šarvus, grandininis marškinius, sužinoma kuo kardas skiriasi nuo kalavijo ir eilę kitų idomybių.

Užsiėmimo „Ką byloja herbai“ metu išmokstama iš herbo išgauti informaciją apie jo savininką, praktinėje dalyje galima sukurti savo asmeninį, giminės ar klasės herbą.

Kodėl lietuvius vadino sausumos vikingais, kas lėmė pergales didžiuosiuose Saulės, Durbės, Mėlynųjų Vandenių, Žalgirio ar Oršos mūšiuose galima sužinoti užsiėmimo „Nuo Saulės iki Oršos – karinių pergalių paslaptis“ metu. Praktinėje dalyje mokomasi gaminti grandininis marškinius, „kovojava“ Žalgirio mūšio lauke, specialių klišių pagalba galima savarankiškai pasigaminti ir pasiimti prisiminimui senovinės karinės technikos, karių atvaizdus. Taip pat yra galimybė užsisakyti šaudymą iš istorinių lankų bei arbaletų kunigaikščių rūmų terasoje.



Akimirka iš renginio

Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio dominikonų vienuolyno koplyčioje įrengta moderni interaktyvi ekspozicija. Čia sužinoma apie Dominikonų vienuoliją, daug įdomių faktų iš šventųjų gyvenimo, mokomasi „skaityti“ dailės kūrinius.

Visus užsiėmimus pritaikome amžiaus grupės pagal poreikius.

Ruošiama eilė naujų užsiėmimų, kurie jau netrukus bus pasiūlyti muziejaus lankytojams: „Inkvizicija Viduramžių epochoje“, „Pasivaikš-

čiojimas su Vytautu Didžiuoju“, „Pasaka Trakų pilyje“, „Ivairūs gotikos veidai“.

Apie esamus užsiėmimus bei naujoves galite daugiau sužinoti Trakų istorijos muziejaus internetinėse svetainėse: www.trakaimuziejus.lt, www.medininkaipilis.lt.

Laukiame Jūsų Trakų istorijos muziejuje bei edukaciniuose užsiėmimuose.

Dėl papildomos informacijos galite kreiptis: b.balcytiene@trakaimuziejus.lt

Kuris Štrausas grojo Vilniuje?

Alvidas JANCEVIČIUS, žurnalistas, istorikas

1895 metų rugsėjo trečiąją „Vilenskij vestnik“ laikraštis, tarp kitų informacinių pranešimų, išspausdino kuklią žinutę: „Garsusis pono Štrauso Vienos orkestras vakar atvyko į Vilnių ir šiandien surengs pirmąjį koncertą Botanikos sode. Paskutinieji orkestro koncertai Kijeve, sprendžiant iš spaudos atsiliepimų, pritraukė minias publikos.“

Bet kuriuo kitu atveju toks skelbimas patektų į eilinių pranešimų kategoriją, nes patogi Vilniaus geografinė padėtis dažnai priviliodavo čia įvairias pasaulio garsenybes. Jeigu ne Vienos ir Štrauso vardų paminėjimas...

Su dideliu pasisekimu orkestras pasirodė Vilniuje keletą kartų – Botanikos sodo vasaros teatre, Karininkų ramovėje – ir dvi savaites laikė prikaustęs vilniečių dėmesį. Kaip pažymėjo recenzentas, koncertuose „jautėsi tas artistinis pakilimas ir nervas, kurie neatsiejami nuo didelių koncertų, kai artistas pasirodo publikai, į kurios nuomonę privalu atsižvelgti.“

Vilniaus žiūrovai aukštai įvertino svečių profesinį meistriškumą. Specialistai žavėjosi kolektyvo muzikantų technika, artistine kultūra, susigrojimumu. Pažymėta, jog solis-

tai – ypač smuikininkas Josifas Zanderis – tikri virtuozai.

Orkestras grojo repertuarą, galėjusį patenkinti įvairių meninių skonių klausytojus. Puikiai atlikti ir publikos prašymu ne kartą kartoti E. Grigo siuita „Peras Guintas“, valsas iš P. Čaikovskio operos „Eugenijus Oneginas“, Žile intermezzo iš „Malūno“, prancūzų kompozitoriaus ir dirigento E. Valdteifelio valsas „Visada arba niekada“, P. Sarasatės, S. Moniuškos ir kitų kompozitorių kūriniai. Ir, žinoma, paties Štrauso valsai, beje, sulaukę nevienareikšmės kritikos reakcijos. To paties „Vilenskij vestnik“ recenzento nuomone, valsai, panašų, muzikantams tiek nusibodė, kad, juos atliekant, negali netgi tikėtis kokio nors įkvėpimo.

Taigi, Vienos orkestras dvi savaites laikė prikaustęs vilniečių dėmesį.

Kada į atsisveikinimo koncertą vėlgi Botanikos sode susirinko neperdaugiausiai publikos, „Vilenskij vestnik“ su gailėsčiu pažymėjo, jog kita tokia galimybė išgirsti tokios stebuklingos muzikos pasitaisy negreitai. O recenzija baigėsi tikrai šaunia fraze: „Nuosirdžiai gaila, kad ponas Štrausas išvyksta iš Vilniaus“.

Tai kas gi jis – žmogus, kurio adresu Vilniuje pasakyta tiek gražių žodžių? Kuris nors iš didžiųjų kompozitorių dinastijų, jų giminitais ar paprasčiausiai pašalinis žmogus? To meto spauda nemėgo prie pavardžių rašyti vardų. Todėl ir šiuo atveju nustatyti konkrečią asmenybę tampa beveik neįmanoma.

Aišku viena: Vilniuje nesilankė Johanas Štrausas – tėvas, žinomiausias šios giminės atstovas, todėl kad jis mirė dar 1849 metais, palikęs tris sūnus – Johanną, Jozefą ir Eduardą. Todėl pirmiausia, kuo norėtusi tikėti – senšacingas atradimas, jog Vilniuje viešėjo pats „valsų karalius“ Johanas Štrausas – sūnus. Žinoma, jog devynioliktojo amžiaus antrojoje pusėje jis su koncertais daug kartų lankėsi Rusijoje ir tikrai galėjo stabtelėti Vilniuje. Tačiau nė vienas šaltinis, nė viena biografinė rodyklė legendinio kompozitoriaus su Vilniumi nesieja. Kita vertus, tas pats Johanas – sūnus paskutinįjį kartą Rusijoje lankėsi 1886 metais ir tik nedideliame Sankt-Peterburgo priemiestyje Pavlovске. Tuo tarpu, gastrolės Vilniuje vyko 1895 metų rugsėjo mėnesį. Mažai tikėtina, jog septyniadešimties metų žmogus, ką tik surašęs testamentą, būtų leidęsis į tokia kelionę, nes pasak biografo, paskutiniaisiais

gyvenimo metais (mirė 1899 m.) jis nekoncertavo ir beveik neišeidavo iš namų. Be to, programoje skambėjo E. Valdteifelio valsas. O būtent šį kompozitorių J. Štrausas laikė vienu pagrindinių savo konkurentų, todėl vargu ar būtų įtraukęs į programą jo kūrinį.

Johano brolis Jozefas, populiarių pjesių orkestrui autorius, Štrausų orkestro, su kuriuo gastroliavo daugelyje Europos miestų, dirigentas, mirė dar 1870 metais.

Tais pačiais 1870 metais orkestrui vadovauti ėmėsi trečiasis brolis – trisdešimt penkerių šokių muzikos autorius, smuikininkas ir dirigentas Eduardas. Būčiau linkęs galvoti, kad tai jis su savo orkestru lankėsi mūsų sostinėje. 1895 metais, apie kuriuos sukasi šis tyrinėjimas, Eduardui buvo šešiasdešimt metų, 1894 m. jis koncertavo Peterburge ir Pavlovске ir, tikėtina, galėjo pakeliui sustoti Vilniuje. Tai buvo žmogus, iš tėvo perėmęs ne tiek talentą, kiek efektingą išvaizdą ir stebėtiną darbštumą. Eduardas įgijo klasikinį išsilavinimą, puikų muzikinį pasirengimą, puikiai mokėjo senąją graikų bei lotynų kalbas, bet visada svajojo tapti universiteto dėstytoju arba diplomatu. Nors, vėlgi, broliams 1859 metų vasarį neteko ilgai įkalbinėti Eduardo dalyvauti neįprastame koncerte.

Didžiuliame plaukymo baseine, žiemą parverstame šokių sale, buvo specialiai parengtos trys scenos, kuriose turėjo koncertuoti i tris dalis padalintas Štrausų orkestras. Kiekvienai grupei vadovavo vienas brolių. Jauniausiojo Štrauso debiutas pavyko ir tai nulėmė tolesnę jo ateitį. Eduardas pasirodė kaip gabus dirigentas, sugebantis pasiekti maksimalaus orkestro skambėjimo. O diplomato talentas jam padėjo sprendžiant santykius su muzikantais, salių savininkais bei muzikos leidėjais. O po pirmųjų pasirodžiusių valsų paaiškėjo, kad jis dar ir gabus kompozitorius, lengvai perėmęs „Štrausų stilių“ bei Vienos valso atmosferą. Greitai Eduardo populiarumas tapo toks didelis, kad Johanas, pristatomas nepažįstamoms damoms, juokais teigdavo esąs „grazuolio Eduardo Štrauso brolis“. Labai gaila, kad savo gyvenimo pabaigoje Eduardas nutarė sunaikinti Štrausų šeimos archyvą. Jis tai pranešė muzikantams ir sumanymą įvykdė...

Tuo pačiu nereikėtų užmiršti, kad buvo dar vienas Štrausas, kurio 1895 metais galėjo klausytis vilniečiai – vokiečių kompozitorius ir dirigentas Richardas Štrausas. Pirmasis sutapimas tas, kad tais 1895 metais jam sukako trisdešimt vieneri ir visi orkestro muzikantai buvo panašaus amžiaus. Kartu, greta savo garsiųjų simfoninių poemų ir operų, R. Štrausas taip pat kūrė valsus, labai panašius į J. Štrauso šedevrus. Ypač pasisekė jo valsai iš muzikinės komedijos „Rožės kavalierius“. Kiek vėliau, dirbdamas Berlyno ir Vienos operos teatrų dirigentu, Richardas netgi dirigavo savo bendrapavardžio operetėms. 1896 m. pradžioje Richardas Štrausas gastroliavo Maskvoje, todėl pakeliui galėjo užsukti ir į Vilnių. Tačiau įtarimą kelia kelionės maršrutas – kaip žinia, orkestras į Vilnių atvyko iš Kijevo...

Taigi, vieni neaiškumai. To meto Vilniaus viešbučių knygose įregistruoti Vienos orkestro muzikantai, tačiau jokio Štrauso ten nėra. O galutinai viską supainioja dokumentas, kurį prieš keliolika metų pavyko rasti Lietuvos valstybės istorijos archyve. Tai yra Vilniaus policmeisterio raportas generalgubernatoriui apie visus 1895 metais atvykusius ir išvykusius užsieniečius. Tai, kad dokumentas susijęs su Štrauso orkestru, leidžia nustatyti vėlgi vienintelė recenzijoje paminėta solisto Josifo Zanderio pavardė. Išvardinti sąrašė muzikantai tikrai rugsėjo antrąją atvyko iš Kijevo, beveik visi buvo Austrijos piliečiai. Rugsėjo 18 d. (paskutinis koncertas, kaip žinia, įvyko rugsėjo šešioliktąją), sprendžiant iš dokumentų, visi jie išvažiavo į užsienį. Bet keičiausia, kad, peržiūrėjus ne tik šį sąrašą, bet ir krūvą panašių dokumentų, nė viename nepavyko aptikti Štrauso pavardės... Nors laikraštis „Vilenskij vestnik“, kaip įsitikinome, rašė, jog Štrausas tikrai lankėsi ir tikrai dirigavo. Sunku įsivaizduoti tokį policijos aplaidumą. O gal tai tiesiog paprasčiausias nežinomo valdininko neapsižiūrėjimas?

Šiaip ar taip, kol kas lieka neaišku, kuris Štrausas devynioliktojo amžiaus pabaigoje buvo Vilniuje, kurio Štrauso talentu žavėjosi miestelėnai. O viskas dėl pačios paprasčiausios priežasties – dėl neparašytos vardo pirmosios raidės...

Muziejus laikraštyje Nr. 33 (346)

Duonos kepimo tradicijos

Artėjanti Žolinė – atsisveikinimo su želmenimis ir žolėmis šventė – gera proga sužinoti ir apie duonos kepimo procesą bei pagerbimo ritualą, lietuvių tikėjimą magiška duonos galia. Javai jau nupjauti ir suvežti, tad šventei kepama šviežio derliaus duona, daromas alus, gira.

Duonos kelias iki žemdirbio stalo buvo ilgas ir reikalaujantis daug pastangų bei laiko. Iš pradžių reikėdavo paruošti teslą. Vienos šeimininkės miltus užmaišydavo drungname, kitos – karštokame vandenyje ar net užplikydavo verdančiu – nuo to priklausydavo duonos skonis. Užmaišytą teslą laikydavo šiltai, arti krosnies, kokią parą ar dvi, kad įrūgtų, imtų kilti, duonkubilį uždengdavo. Po pusdienio rūgimo javų reikėdavo ragauti ir žiūrėti, ar duonelė jau „kalba“ ir ar jaučiasi rūgštis. Teslos duonai minkymas – taip pat buvęs sunkus darbas. Minkydavo kumščiais, minkant rankas suvilgydavo vandeniu, kad nelip-

tų. Būdavo nelengva gerai išminkyti teslą, nes nuolat reikėdavo išlaikyti jos tirštumą. Paprastai duoną keptavo vien iš ruginių miltų. Miežinių arba žirninų miltų primaišydavo retais atvejais, kuomet nepakakdavo ruginių. Knygnų dėdavo irgi retai. Dažniau paimdavo knygnų, sumaišydavo su druska ir ištrindavo duonkubilo kraštus. Obuolių pridėdavo tik rudens sezono metu, vaikams prašant. Dėdavo sveikus obuolius, kuriuos iškepusius su duona vaikai itin mėgdavo valgyti. Kartais tekdavo kepti „vogtinę“ duoną – iš dar gerai neprinokusių grūdų. Badmečiu be bulvių į teslą dar dėdavo sėmenų, pelių, liepžiedžių, alksnių spurgų. Išminkytos teslos kepalėlius ant ližės pašaudavo į krosnį, kuri buvo paruošiama jau iš vakaro. Duona krosnyje keptavo 3-4 valandas. Duona būdavo kepama ugniakuro pelenuose, žarijose, ant plokščių akmenų ir duobėse. Krosnyje duoną „saugojo“ ugnies deivė – Gabija. Įdo-



mu, jog kepant duonai krosnyje, buvo draudžiama į ją žiopsoti išsižiojęs bei trankyti duris – pluta atsoks. Jei kas tuo metu užėitų į namus, turėdavo pasakyti „skalsu!“ Iš mamos duonos kepimą perimdavo dukros. Iškepti pirmąją savo duoną buvo laikoma pilnametystės ženkle. Kai duona iškepdavo, tada kepalus iš pečiaus traukdavo su kačerga, suvilgydavo vandeniu ir išnešdavo į kamara, kur suėdėdavo

ant lentynos. Vieno kepalio užtekėdavo valgyti 7 – 10 dienų. Lietuvos kaime ruginė duona iki pat XX a. vidurio buvo pagrindinis valgis. Trakų istorijos muziejaus etnografijos rinkinyje saugoma nemažai įvairių javų apdoravimo padargų, senovinių rakandų, susijusių su duonos keliu, nuo rugio pasėjimo iki iškeptos duonos padėjimo ant stalo: sėtuvų, pjautuvų, spraglių, girnų, vėtyklių, kubilų, ližių.

Pastaruoju metu duonos kepimo tradicijos atgimsta, prisimenamos senolių sukurtos receptūros, net ir miestuose šeimininkės naminės duonos kepimas tampa mielu ir įdomiu užsiėmimu. Ruginė duona Lietuvoje tebėra tradiciškai vienas iš pagrindinių maisto produktų. Ir niekur pasaulyje nėra skanesnės kaip lietuviškoji...

Muziejininkė Evelina Petrauskė

Ekspонатus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Muziejus laikraštyje Nr. 34 (347)

Baltijos kelio 25-metis

1989 m. rugpjūčio 23 d. masinė akcija „Baltijos kelias“ pranoko visus skaičiavimus ir lūkesčius. 2 mln. žmonių rankų grandine sujungė 620 kilometrų nuo Vilniaus (Gedimino bokštas) per Rygą (Laisvės paminklas) iki Talino (Tompejos bokštas). Stovėjusieji Baltijos kelyje demonstravo taikų ryžą būti nepriklausomi, trys tautos parodė gražiausią savitarpio supratimą, solidarumą ir vienybę.

Lietuvoje Baltijos kelio ruožas buvo skirstytas į 50 ruožų (pažymint 50 kančias ir nelsaivės metų – 50 metų nuo Molotovo-Ribentropo paktą ir jo slaptyjų protokolų pasirašymo). Baltijos kelio organizatoriai suskaičiavo, kiek reikės žmonių norint susijungti vientisą grandinę, kokių maršrutų turėtų važiuoti žmonės į kelio atkarpą, skirtą kiekvienam rajonui, miestui. Trakų rajonui buvo skirta kelio Vilnius – Ukmergė atkarpa ties Sirvintomis, Bagaslaviškio sankryžoje, 49-51 kilometre. Ten važiuavo ir Trakų istorijos muziejaus darbuotojai. Šiandien tą vietą mena kraštiečio tautodailininko Jono Kasparavičiaus specialiai Baltijos keliui išdrožtas kryžius, kuriam Nukryžiuotojo skulptūrėlė dovanotojio mon-

sinjoras Vytautas Pranciškus Rūkas.

Vienam kilometrui reikėjo apie 1,5 tūkst. žmonių. Buvo siūloma į Baltijos kelią pasiimti juodų kaspinų ir žvakutes. Jei nebūtų galimybės susikibti rankomis, siūlyta ištieti juodą kaspiną ir pastatyti žvakutę, žvuszėmis už laisvę. Kiekviename mieste, rajone Baltijos kelią koordinavo Sąjūdžio žmonės. Trakuose šią akciją koordinavo Romualdas Lankas (1940-2010) – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įkūrėjas, šviesaus atminimo Atgimimo šauklys. Artėjant rugpjūčio 23 d. buvo sugalvota barstyti gėles. Per Sąjūdžio laidą „Atgimimo banga“ paprašyta jų atnešti. Gėlės buvo barstomos iš lėktuvų, kuriuos pilotavo Kazimieras Šalčius ir Vytautas Tamošiūnas, jiems talkino Baltijos kelio Ukmergė – Panevėžys koordinatorių Algimantas Norvilas. Žmonių entuziazmas buvo begalinis. Į Baltijos kelią jie važiuavo ne tik organizuotai – autobusais, sunkvežimiais, bet ir savo automobiliais su šeimomis. Žmonės vėžėsi radijo imtuvus ir galėjo girdėti ne tik dainą „Bunda jau Baltija“, bet ir informaciją apie transporto grūstis, kuriomis kryptimis reikia važiuoti.



Nespėjusieji atvažiuoti į nurodytą Baltijos kelio atkarpą 19 val. sustojo toje vietoje kur buvo, todėl Baltijos kelias turi kelias atsakas. Taip nuo Malsiagalos – Vievio nusitęsė keletas tokių atšakų.

Trakų istorijos muziejuje saugomi įvairūs, šios masinės Baltijos tautų akcijos sukaktis įamžinantys eksponatai – foto nuotraukos, ženklukai, pašto ženklai, atvirukai bei monetos. Numizmatikos rinkinyje saugomos Lietuvos banko išleistos 1 ir 50 litų monetos, skirtos Baltijos kelio 10-mečiui paminėti. Apyvartinės 1 lito monetos aversse centre Lietuvos Respublikos herbas Vytis, 1999 metai, viršuje puslankiu užrašas LIETUVA, apačioje – 1 LITAS. Monetos reverse – užrašai: BALTIJOS KELIUI-10, LIETUVA, LATVIJA, ESTIJA ir stilizuotų rankų motyvas. Moneta pagaminta iš baltos spalvos vario ir nikelio lydinio, skersmuo – 22,30 mm. Monetos dalininkas – Antanas Žukauskas. Kitos tos paties autoriaus sukurtos sidabrinės 50 litų monetos, aversse – Lietuvos Respublikos herbas skyde, viršuje puslankiu užrašyta LIETUVA, apačioje – 50 LITŲ, abiejose herbo pusėse data – 1999. Monetos rever-

sas analogiškas 1 lito monetos reversui, skersmuo 38,61 mm, masė 28,28 g. Monetos briaunoje yra užrašas: VILNIUS RYGA TALINAS.

Minint Baltijos kelio 20-metį muziejus kartu su Trakų Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įkūrėju R. Lanku rengė parodą Trakų salos pilyje. Baltijos kelio 25-čiai paminėti Lietuvos bankas 2014 m. rugpjūčio 19 d. įpyvartą išleido 25 ir 50 litų kolekcinės (proginės) monetas iš serijos „Lietuvos nepriklausomybės kelias“. Tą pačią dieną Latvijos Centrinis bankas išleido sidabrinę kolekcinę 5 eurų vertės monetą. Ant monetos pavaizduotos susipynusios Baltijos šalių vėlavų spalvų juostos ir medžio kamienas su šaknimis. Rugpjūčio 23 d. prie Trakų kultūros rūmų vyks išlydėtuvis į Baltijos kelio sąsaulę – tuometinių dalyvių ir jų palikuonių susitikimą tose vietose, kur buvo stovėta.

Rinkinių apskaitos ir saugojimo skyriaus vedėja Irena Senulienė

Ekspонатus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

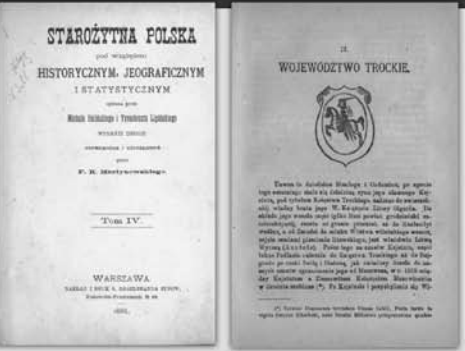
Muziejus laikraštyje Nr. 35 (348)

Mykolas Balinskis ir jo istoriniai veikalai

2014 m. sukako 220 metų, kai gimė, ir 150 metų, kai mirė, iškilus istorikas bei publicistas, literatas, Vilnios krašto praeities jamžintojas Mykolas Balinskis (1794-1864). M. Balinskio tėvas Ignatas Balinskis ėjo Lietuvos tribunolo Kelių departamento viceministro pareigas. Žinoma, kad M. Balinskis studijavo Vilniaus universitete (VU), kurį baigė 1818 m. gavęs filosofijos magistro laipsnį. Su Joachim Leleveliū (1786-1861) 1815 m. įkūrė ir 1816-1822 m. redagavo žurnalą *Tygodnik Wileński* (Vilniaus dienraštis).

Šaltininkų savivaldybėje, Jašiuuose stūkso apieistas buvęs Radvilų dvaras, kurį Mykolas Balinskis paveldėjo po tėvo mirties. VU auklėtinis, draugavęs draugijos, Topografijos draugijos narys, *Tygodnik Wileński* redaktorius, istorikas M. Balinskis buvo visuomenėje gerai žinomas asmuo. Jis žinomas kaip „Vilniaus miesto istorijos“, „Vilniaus universiteto istorijos“ autorius. 1820 m. M. Balinskiui vedus Sofiją Sniadeckytę,

VU profesoriaus chemiko Andriaus Sniadeckio vyriausiąją dukrą, dvare dažnai pradėjo lankytis ir Sniadeckių šeima. Jašiuonai tapo dar populiarsni, kai profesorius, VU rektorius Jonas Sniadeckis, pasitraukęs iš pareigų, nutarė įsikurti čia su brolio dukros šeima. M. Balinskis dalyvavo 1831 m. sukilime, buvo suimtas. Nuo 1836 m. gyveno Varšuvoje, ten 1841 m. buvo vienas mokslo ir literatūros žurnalo *Biblioteka Warszawska* (Varšuvos biblioteka) steigėjų. Nuo 1855 m. buvo Vilniaus archeologinės komisijos vicepirmininkas, Rusijos Imperatoriškosios geografų draugijos narys. 1847 m. grįžęs į Lietuvą, gyveno dvare Jašiuose. Dvaras garsėjo rimtų veikalų biblioteka. 1939 m. pasitraukus šeimininkams dvaro tur-



Knygos „Starożytna Polska“ (Senovės Lenkija) IV tomo titulinis lapas ir skyrius apie Trakų vaivadiją pradžią. Vilnius, 1866 m.

tai ir bibliotekos nukentėjo. Dabar čia aptvertos ir gražiai sutvarkytos Balinskių šeimos kapinaitės, kuriose palaidotos istorikas M. Balinskis. Beje, įspūdingą šio dvaro pastatą savo graviūroje yra pavaizdavęs ir žymusis grafikas Napo-

leonas Orda (1807-1883).

Takų istorijos muziejaus raštijos rinkinyje saugoma knyga *Starożytna Polska* (Senovės Lenkija), parengta drauge su istoriku ir archeologu Timotiejumi Lipinskiu (1797-1856), išleista 1843-1846 m.; IV tomo antras pataisytas ir papildytas leidimas, išleistas 1866 m. (IV omas skirtas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bei Lietuvos istorijai). Autoriai surinko ir panaudojo daugybę istorijos šaltinių,

kurie nešliko iki mūsų dienų. Tai vertingas informacijos šaltinis istorikams, kultūrologams ir visiems skaitytojams, besidomintiems senąja Trakų miesto ir bendrą Lietuvos valstybės istorija. Knyga spausdinta Varšuvoje, Samuelio Orgelbrando (1810-1868) spaustuviėje. Pastaruoju metu šio istoriko biografija ir

kūryba vis dažniau tampa tyrinėjimo objektu. M. Balinskis buvo asmenybė, dariusi didžiulį poveikį Lietuvos kultūriniam ir visuomeniniam gyvenimui, priklausiui visoms įmanomoms, legalioms ir nelegalioms, draugijoms. Muziejus rinkiniuose saugoma viena seniausių akcijų, išleista 1818 m. Vilniaus Topografijos draugijos, kurios sekretoriumi tuo metu buvo M. Balinskis. Akcijoje yra ir jo parašas. Apie šį eksponatą rašė muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas straipsnyje „Seniausia Lietuvos akcija“ 2008 m. birželio 7 d. („Muziejus laikraštyje 2008-2009“).

Mykolo Balinskio – istoriko, publicisto, literato, praeities mylėtojo gyvenimo datos sutapo su epochų grūtimis, arba, atvirkščiai, – ženklinio naujų epochų pradžią.

Istorijos skyriaus vedėja Alvyga Zmejevskienė

Ekspонатus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10-18, trečiadienis-sekmdienis.

Katalikų dvasininkų dalyvavimas Lietuvių draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti veikloje

Dr. Vida PUKIENĖ, Lietuvos edukologijos universitetas

Š.m. lapkričio mėn. sukanka 100 metų, kai buvo įsteigta Lietuvių draugija nukentėjusiems nuo karo šelpti, vienintelė sėkmingai veikusi lietuvių organizacija Pirmojo pasaulinio karo metais, daug prisidėjusi prie Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1918 m.

Praėjo šimtas metų, kai 1914-ųjų rugpjūtį, Lietuvoje prasidėjo Didysis karas, dabar dažniausiai vadinamas Pirmuoju pasauliniu karu. Jau rugpjūčio 1–2 d. nuo sienos su Prūsija Suvalkijoje ir Žemaitijoje ėmė trauktis carinės Rusijos muitininkai ir pasieniečiai. Aršiausios kovos užvirė Suvalkų gubernijoje, ties Kybartais ir Kudirkos Naumiesčiu. Gyventojai buvo priversti trauktis tolyn nuo fronto, jie neteko namų ir gyvulių bei kito turto. Paliko tik apsvilę sodybų medžiai ir ūkininkų trobų kaminai. Carinės Rusijos, kurios dalimi buvo Lietuvos teritorija, vyriausybė bei visuomeninės organizacijos susirūpino nukentėjusiųjų šelpimu. Rusijos vyriausybė, siekdama nusimesti dalį karo rūpesčių, leido veikti tautinėms labdaros organizacijoms ir skyrė lėšų. Prasidėjus karui buvo įkurtas, caro dukters Tatjanos vardu pavadintas Komitetas pabėgėliams šelpti, finansuojamas iš valstybės biudžeto. Jo vicepirmininku buvo IV Valstybės Dūmos narys, teisininkas M. Yčas. Pasinaudoję šia galimybe lietuvių inteligentai advokatas P. Leonas, M. Yčas, daktaras A. Vileišis, teisininkas A. Smetona, bei kun. Vl. Jezukevičius, kun. K. Olšauskas, ir kt. 1914 m. lapkričio 14 (27) d. įsteigė Lietuvių draugiją nukentėjusiems nuo karo šelpti (toliau LDNKŠ). Katalikų dvasininkų iniciatyvos steigiant, o vėliau ir vystant šios organizacijos darbą nebuvo atsitiktinės. Katalikų dvasininkai, kaip didelė lietuvių inteligentų dalis XX a. pradžioje, susilpnėjęs rusinimo politikai, aktyviai reiškėsi visuomenės gyvenime: steigė lietuviškas mokyklas, leido ir platino lietuvišką spaudą, steigė labdaros organizacijos. Tokia patirtis buvo ypač naudinga naujai besikuriančiai organizacijai.

Draugijos Centrinis komitetas atsišaukime į visuomenę taip apibūdino organizacijos tikslus: „draugijos darbas bus trejopas: ji duos pastogės, maisto, kūro ir drabužių tiems, kurie nieko nebteke; ji gelbės nuo pražūties pairusį Lietuvos žemės ūkį, šelpdama artojus sėklomis, padargais ir visu, ko reikia ūkiui; stengsis padėti išsklaidytai Lietuvos moksleivių jaunumenei“.

Straipsnyje panagrinėsime katalikų dvasininkų dalyvavimą LDNKŠ veikloje, plačiau pristatydami švietimo darbą ir su juo susijusios paramos organizavimą. Tokiu būdu aptarsime tik vieną šios draugijos veiklos 1914-1918 m. sritį – padėti išsklaidytai Lietuvos moksleivių jaunumenei.

Istorikai daugiau rašė apie draugijos narius - politinius veikėjus, jų veiklą siedami su Lietuvos nepriklausomybės siekiais¹. Lietuvos mokyklos istorijos tyrinėtojai nagrinėjo mokyklų tinklą, pedagogų darbą Rusijoje pirmojo pasaulinio karo metais². Šio straipsnio objektas – katalikų dvasininkai ir jų dalyvavimas LNKŠ veikloje, organizuojant paramą į Rusiją pasitraukusiam jaunimui.

Mokyklų evakuacija iš karo apimtų teritorijų

1914 m. pabaigoje vietoje pradėti steigti draugijos skyriai, kuriems veiklos instrukcijas rengė energingi kunigai P. Dogelis, St. Šilingas, Vl. Jezukevičius bei K. Olšauskas. Vazinėjo po Lietuvos kaimus ir miestelius steigdami vietos skyrius ir susipažindami su realia padėtimi. 1915 m. vasarą draugija jau turėjo 122 skyrius.

Kun. J.Bakšys su E. Vileišine ypač rūpinosi našlaičiais: steigė vaikų prieglaudas, ieškojo jiems maisto, drabužių. Mieste našlaičių reikalus tvarkyti buvo labai sunku, todėl viena prieglauda buvo įsteigta Rūdiškėse. Kun. J. Bakšys dažnai vykdavo į kaimus pas ūkininkus prašyti maisto: duonos, miltų, mėsos ir kitų aukų. Suaukotą maistą pats nešdavo ant pečių į prieglaudą. Vokiečiai pyko ir gąsdino, bet jis tiesiai jiems į akis sakė, kad tik dėl jų, vokiečių, tiek daug našlaičių ir moksleivių skursta.

Išliepsnojus karo veiksams pirminiu uždaviniu tapo mokyklų evakuacija iš karo apimtų teritorijų. 1915 m. vasario mėn, vokiečiams užėmus Marijampolę „Žiburio“ draugijos pirmininkas kun. M. Gustaitis su mergaičių progimnazija persikėlė į Trakus. Iš Tatjanos fondo gautomis lėšomis buvo atidarytas bendrabutis, išrūpintos patalpos progimnazijai. Tačiau slenkant frontui iš Trakų teko trauktis, mokykla perkelta pradžioje į Sienną Mogiliovo gubernijoje , o vėliau į Tombovą.

Karo pabėgėlių, ypač jaunimo, susikaupimo centru tapo Vilnius. Mokyklų perkėlimu iš karo veiksų apimtų teritorijų rūpinosi LDNKŠ Centro komiteto narys kan. K. Olšauskas. Jis kreipėsi į Vilniaus gubernijos liaudies mokyklų direkcija,

kad laisvas liaudies mokyklų mokytojų vietas pirmiausiai galėtų užimti mokytojai iš Suvalkų gubernijos, kad vakarais leistų organizuoti pabėgėlių vaikams pamokas. Draugijos nariai dvasininkai J. Bakšys, P. Dogelis (buvo šios organizacijos sekretoriumi, išvykus St. Šilingui į Rusiją), Vl. Jezukevičius rūpinosi moksleivių apgyvendinimu steigė arbatines ir valgyklas.

Amžininkai prisimena Šv. Mikalojaus parapijos klebono, tuo metu jauno ir energingo kun.V. Jezukevičiaus iniciatyvas. Jo įrengta Šv. Mikalojaus parapijos salė tapo savotišku lietuviškos veiklos centru. Čia buvo švenčiamos įvairios šventės, čia rinkdavosi pasilinksinti jaunimas.

Susikaupus dideliam skaičiui pabėgėlių kunigai susirūpino tikinčiųjų religiniais poreikiais gimtąją lietuvių kalbą. Tuo tarpu Vilniuje pamaldos vyko lenkų kalba. Lietuviai dvasininkai iš Vilniaus, Suvalkų ir Kauno gubernijų, karo metu gyvenę Vilniuje, kreipėsi į Vilniaus vyskupijos valdytoją prel. K. Michalkevičių, kad būtų nors viena Vilniaus bažnyčia paskirta moksleivių kolekcijoms lietuvių kalba. Lenkų įtaka Vilniuje buvo tokia didelė, kad leidimo nepavyko gauti. Po kiek laiko į vyskupijos valdytoją asmeniškai kreipėsi kan. K. Olšauskas, o tai sukėlė dar didesnį lenkų nepasitenkinimą. Tačiau „kova buvo laimėta K. Olšausko strategijos ir ištvermės dėka“ - savo atsiminimuose rašė M. Yčas³. Pamaldos lietuvių kalba buvo leistos Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje bei kitose Vilniaus bažnyčiose.

1915 m. rugsėjo mėn. vokiečių kariuomenei užėmus Vilnių susidarė du draugijos centrai. Vienas liko veikti Vilniuje, jam vadovavo A. Smetona, o kita dalis persikėlė į Rusiją (Peterburga, o nuo 1917 m. į Voronežą), kuriai vadovavo M. Yčas, vicepirmininkais buvo teisininkas P. Leonas ir kun. J. Jasienskis.

Frontui artėjant prie Vilniaus ir čia tapo nebesaugu. Draugijos Centro komitetas priėmė sprendimą evakuoti mokyklas į Rusijos gilumą. Kan. K. Olšauskas ir žinomi to meto pedagogai J. Vokietaitis ir J. Balčikonis išvyko ieškoti vietos lietuvių švietimo įstaigoms. Aplankė Orlovą, Smolenską, Kurską, Voronežą. Voroneže buvo palankiausios sąlygos, nes buvo pakankamai pastatų, kuriuos galima buvo išsinuomoti bendrabučiams ir mokykloms. 1915 m. rugpjūčio 2 d. prasidėjo mokyimo įstaigų evakuacija. Draugijos Centro komiteto pavedimu ją organizavo kunigai K. Olšauskas ir P. Dogelis, pedagogai J. Balčikonis ir J. Vokietaitis bei daktaras A. Vileišis. LDNKŠ igaliotiniu Voronže buvo paskirtas K. Olšauskas, o nuo 1916 m. rugsėjo 1d. kun. J. Jasienskis. Jie buvo atsakingi už švietimo darbo organizavimą ir moksleivių bei pedagogų personalo aprūpinimą. 1915 m. rudenį Voroneže susikaupė iki 1000-1500 moksleivių, pedagogų ir jų šeimų narių. Buvo įsteigta 10 bendrabučių, 1916 m. pradžioje juose gyveno apie 900 moksleivių. Našlaičiams vaikams buvo įsteigta vaikų prieglauga, kurioje buvo apie 100 vaikų, jie lankė pradinę mokyklą.

LDNKŠ Jeroslavlio skyriui iki grįžino į Lietuvą vadovavo „Žiburio“ draugijos pirmininkas kun. M. Gustaitis, kuris rūpinosi pabėgėlių reikalais visoje Jeroslavlio gubernijoje. Tambovo skyriui vadovavo kun.V. Tautkevičius.

Savo atsiminimuose M. Yčas rašė, kad visoje Rusijoje buvo įsteigti 254 LDNKŠ skyriai, kurie teikė paramą daugiau kaip 200 tūkst pabėgėlių.

Mokymo proceso ir moksleivių aprūpinimo organizavimas Rusijoje

Dar iki karo lietuvių dvasininkija buvo išvysčiusi platų švietimo darbą, jų vadovaujamos „Saulės“ ir „Žiburio“ švietimo draugijos buvo įsteigusios pradinių mokyklų, progimnazijų, gimnazijų ir kt. švietimo įstaigų. Karo metais ši darba tęsė. „Žiburio“ draugijos pirmininkas kun. M. Gustaitis, iškūręs Jeroslavlyke (buvo tame pačiame mieste įsikūrusios vyrų gimnazijos kapelionu) kartu buvo ir Tombove įsikūrusios mergaičių progimnazijos vadovu. Jam padėjo kun. Pijus Bielskus. Jeroslavlio LDNKŠ skyrius atidarė 4 lietuviškas pradines mokyklas Jeroslavlyje ir po vieą Rostove, Danilove, Čiobokore⁴.

Voronežas Pirmojo pasaulinio karo metais tapo lietuvių švietimo židiniu. 1915 m. buvo atidarytos M. Yčo berniukų ir mergaičių gimnazijos. 1916 m. pradžioje Voroneže jau veikė „Saulės“ draugijos parengiamieji kursai, pedagoginiai kursai, buhalterijos kursai, kiek vėliau buvo atidarytos dvi dviklasės pradinės mokyklos. Mokėsi jose apie 800 mokinių. 1917 m. - įsteigtas mokytojų institutas ir Liaudies universitetas. Vasarą buvo organizuojami vasaros kursai mokytojams. 1915-1917m. Voroneže veikė daugiau kaip 10 lietuvių švietimo įstaigų. Jos apėmė



Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro komiteto Vilniuje 1915–1918 m. sudėtis.

Sėdi (iš kairės): kun. J. Kukta, E. Vileišienė, dr. A. Vileišis, dr. J. Basanavičius, A. Smetona, J. Kymantas, D. Malinauskas, kun. J. Stankevičius. Stovi (iš kairės) A. Stulginskis, tarn. Jankauskas, kun. J. Bakšys, kun. V. Jezukevičius, J. Šernas, A. Žmuidzinavičius, M. Biržiška, kun. P. Dogelis, tarn. J. Siemaška ir kurjeris

praktiškai visas švietimo grandis: nuo pradinį mokyklų iki liaudies universiteto⁵. Katalikų dvasininkai dirbo ne tik organizacinį darbą, jie mokė tikybos, lotynų kalbos bei kitų dalykų, dirbo bendrabučių prižiūrėtojais. Kun.S. Baltrimas Jeroslavlio „Žiburio“ progimnazijos moksleiviams dėstė tikyba, lotynų kalbą, piešimą. dailyrąštį, dainavimą, kun. J. Razumas dirbo Voroneže bendrabučio prižiūrėtoju.

Daug pastangų teko idėti siekiant gauti leidimus mokykloms veikti, nes jos sudarė konkurenciją vietos mokykloms. Sudėtinga buvo gauti valstybinės mokyklos statusą. „Žiburio“ draugijos pirmininkas kun. M. Gustaitis kreipėsi į savo kolegas: Valstybės dūmos narį kun. J. Laukaitį, bei Peterburge gyvenantį kun. J. Vailokaitį. Bendrų pastangų dėka 1916 m. Žiburio mergaičių gimnazijos pažymėjimai buvo prilyginti valstybinių gimnazijų pažymėjimams, o 1918 m. 12 šios gimnazijos moksleivių gavo valstybinės mokyklos statusą turinčius baigimo pažymėjimus, parašytus lietuvių ir rusų kalbomis, perryštus tautine juosta. Be to progimnazija išaugo iki gimnazijos, kurioje mokėsi 176 mokinės.

Karo pabėgėlių tarpe buvo įvairių pažiūrų žmonių. Ne visi moksleiviai ir mokytojai buvo uolūs katalikai. Dalis kunigų, skyrių vadovų buvo kritikuojami už per griežtą drausmę, reikalavimą visiems moksleiviams dalyvauti mišiose. Daug kritikos susilaukė Voronežo skyriaus vadovas K. Olšauskas, kai iš bendrabučio buvo pašalinti moksleiviai atsisakę dalyvauti kolektyvinėse moksleivių mišiose. 1916-1917 m. kūrėsi kairiųjų pažiūrų organizacijos, pasitaikydavo chuliganiškų išpuolių. Pvz. A. Sniečkus (ilgametis LTSR komunistų partijos CK pirmasis sekretorius), priklausęs tuomet J. Janonio įkurtai visuomeninkų organizacijai, iš ketvirto aukšto K. Olšauską apipylė vandeniu.

1917 m.Voronežą pasiekė revoliucinės idėjos, prasidėjo demonstracijos. Moksleiviai atsisakė bendrabučių prižiūrėtojų ir tvarkėsi patys, moksleivių atstovai dalyvavo šalpos darbe. Bolševikams užgrobus valdžią Rusijoje situacija pablogėjo, LDNKŠ buvo laikoma priešiška jiems organizacija, o 1918 m. pradžioje M. Yčas, kun. J. Jasienskis, pedagogas J. Vokietaitis ir dar keli asmenys buvo suimti, o draugija uždaryta.

Dar 1917 m. pab. buvo svarstomas grįžimo į Lietuvą klausimas. Palankesnės sąlygos grįžimui atsirado pasirašius Rusijai separatinę Bresto taiką. Tuo klausimu dirbo speciali komisija : teisininkas M. Sleževičius, gydytojas E. Draugelis kun. J. Jasienskis ir kt. Birželio mėn daugiau nei 1300 moksleivių iš Voronežo dvi savaitės keliavę traukiniu, grįžo į Lietuvą.

Laikino gyvenimo vietoje kiekvienas moksleivis gavo pilną išlaikymą: maistą, drabužius, avalinę, knygas ir kt. M. Yča rašė, kad kas mėnesį komitetas iš valstybės biudžeto gaudavo po 50 tūkst. rub., be to gaudavo lėšų iš įvairių organizacijų. Bendrabučiuose gyvenusių moksleivių aprūpinimas vyko centralizuotai. Bendrabučiai buvo įrengti neblogai, tačiau ankštoki, lėšų moksleiviams būtinoms prekėms užteko. Buvo ir tam tikrų nesklandumų bei nesutarimų. Buvo skirtingų nuomonių dėl lėšų paskirstymo. Kun. J. Tumas rašė, kad gautos lėšos buvo labiau reikalingos valstybės atkūrimui

nei suvalgymui. Teisininkas P. Leonas taikliai pastebėjo, kad „šelpimas yra toks bjaurus tą darbą dirbančiam dalykas, kad visuomet gali būti įtariamas ir apkaltintas šališkumu ar kita kuo“⁶.

1924 m. į „Vilniaus žinių“ redakciją atsiųstame laiške Voronežo bendrabutyje gyvenęs moksleivis E. Staniulis rašė: savo akimis mačiau mokinius, kai negalėdami suvalgyti didelio kiekio duodamo geros rūšies pyrago, besimėtydamo⁷.

Idomumo dėlei pateiksime Jeroslavlyje įsikurusios „Žiburio“ progimnazijos 1916-1918 m. gautų lėšų apyskaitą. Progimnazijai išlaikyti buvo gauta 32 664,83 rub., išleista: patalpų nuomai ir jų pritaikymui mokyklos reikmėms -2667,49 rub., inventorii -747,63 rub., kurui ir šviesai -1208,10 rub., knygynui ir mokslo priemonėms -1067,43 rub., raštinei -276,17 rub., mokytojų algoms -26 338,56 rub., kelionės išlaidoms -359,45 rub.⁸ Preliminariais duomenimis progimnazijoje mokėsi apie 270 mokinių ir dirbo 8 mokytojai. Vadinasi vienam mokiniui teko beveik 121 rub.

Šalpos darbas komplikavosi, kai prasidėjus 1917 m. revoliucijai lėšų gavimas iš biudžeto buvo sustabdytas. Moksleivių ir mokytojų grįžimui iš evakuacijos buvo naudojamos lėšos surinktos Bažnytinės lietuvių dienos metu ir kt.

Išvados

Katalikų dvasininkai turėdami šalpos darbo patirtį aktyviai dalyvavo LDNKŠ veikloje. Buvo šios organizacijos steigimo iniciatoriais, dirbo jos sekretoriais, skyrių igaliotiniais, evakuotų mokyklų vadovais, mokytojais.

Daugiau nuveikė organizuodami švietimą, ypač Voroneže, kuris karo metais tapo lietuvių švietimo centru. Čia buvo įsteigtos praktiškai visos švietimo grandis apimančios įstaigos: nuo pradinį mokyklų iki liaudies universiteto.

Rūpinimasis karo išblaškytu jaunimu, dažnai našlaičiais, buvo sudėtingas darbas. Karo pabėgėlių, moksleivių bei mokytojų aprūpinimas vyko centralizuotai gaunant lėšas iš LDNKŠ. Šiame procese katalikų dvasininkai dalyvavo, kaip skyrių igaliotiniai, skirstantys paramą. Nepaisant kai kurių nesklandumų, galime teigti, kad darbas buvo organizuotas gerai, buvo sudarytos galimybės šimtams moksleivių tęsti mokslą, išigyti išsilavinimą, o ateityje dalyvauti nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrimo darbe.

¹Bukaitė V. 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2006; Liekis A. Signatarai. Vasario 16. Vilnius: Džiugas, 1996; Bukaitė V. Kunigas Vladas Mironas Nepriklausomybės akto signataras ir valstybininkas, 1880–1953. Vilnius: Gilija, 2001,Vaitekūnas S. Justinas Staigaitis: vyskupas, politikas, tautos dvasios ir valstybės puoselėtojas. Vilnius; Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2011 ir kt.

²Dromantiene L.Lietuvių pabėgėlių švietimas pirmojo pasaulinio karo metais: pedagogų Jono Murkos vaidmuo. Istorija.2004, nr.3, p.81-88; Pukienė V. Voronežas – lietuvių švietimo židinis Pirmojo pasaulinio karo metais.Istorija. T.LXX. \70, 2008, p.17-20 ir kt.

³Pukienė V. Prelatas Konstantinas Olšauskas: visuomenės veikėjo tragedija. Vilnius: LEU, p.78.

⁴Šapalas K. Žiburio draugija ir jos mokyklos. Marijampolė: Piko valanda, 2009, p.106-107.

⁵Pukienė V. Voronežas – lietuvių švietimo židinis Pirmojo pasaulinio karo metais.Istorija.T.LXX. \70, 2008, p.17-25.

⁶Pukienė V. Prelatas Konstantinas Olšauskas: visuomenės veikėjo tragedija. Vilnius: LEU, p.85.

⁷Pukienė V. Prelatas Konstantinas Olšauskas: visuomenės veikėjo tragedija. Vilnius: LEU, p.86.

⁸Šapalas K. Žiburio draugija ir jos mokyklos. Marijampolė: Piko valanda, 2009, p.389.

Lietuvos bažnyčios istorija

Apie kunigaikščių Kęstučių – Gediminų mauzoliejų
Bartininkų bažnyčios šventoriuje

Viktoras JENCIUS – BUTAUTAS, Rokiškis



Bartininkų bažnyčios griuvėsiai



Išlikę kryžiai bažnyčios šventoriuje



Praeitis, kurios nenorime žinoti

1980 metais, sovietmetyje istorikas Leonas Mulevičius, atsakydamas drg. S. Plutinskui į paklausimą „Mokslo ir gyvenimo“ redakcijai dėl paminklo Seirijų kapuose, rašė: „Klausiame, ką reiškia Seirijų kapinėse pastebėtas paminklinis užrašas: „...Ignacy ostatni z rodu Kiejstut – Gedymin...“ Ar galima mirusį (1821 – 1898) laikyti Lietuvos didžiųjų kunigaikščių palikuoniu? [...] Šiuo atveju „rod“ nereiškia „dinastijos“. Paminklo statydintojai visiškai nepretendavo apgarsinti velionio giminystę su LDK Gediminu ir Kęstučiu...“. Leonas Mulevičius buvo neteisus. Užrašas, būtent, kad pretendavo pabrėžti giminystę su LDK Kęstučiu ir Gediminu, nes Donato Malinausko vaikai Tadas Stomma tvirtina, kad giminėje niekas kitaip ir nekalbėjo. Pagaliau, išlikęs užrašas apie kunigaikščio Bernardo Kęstučio – Gedimino sūnaus Vytauto mirtį, tai patvirtina: „Witold Książę Kiejstut Giedymin zasnul w Panu 1898 r. grudnia 9 d.“. O kokie užrašai yra ant karstų, esančių Alovės rūsiose, niekas nežino. Sovietmetyje rūsiai nebuvo tyrinėti, atvirkščiai, grobstomi. To neapsikentęs klebonas užmūrijo įėjimą į laidojimo rūsius.

Nėra abejonės, kad Leonui Mulevičiui buvo žinoma ši giminė, kad vartė šios giminės dokumentus, tačiau jos kilmės istorikas savo atsakyme žurnalui „Mokslas ir gyvenimas“ nenagrinėjo. Istorikas nutylėjo ir apie giminės herbą – Vytį, kurį nuo senų laikų turėjo tik Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino palikuonys.

Seirijų gyventojai domėjosi šiuo paminklu ir sovietmetyje, taip išreiškdami savo pagarbą Lietuvos praeičiai, o kartu ir panieką sovietams. Kyla pagrįstas klausimas, ar matė istorikas Leonas Mulevičius kunigaikščių Kęstučių – Gediminų genealoginį medį, buvusį Alovės dvare, kuris galėjo būti Vilniaus universiteto Rankraščių skyriuje, tarp kitų šios giminės dokumentų. Visai neseniai gausiai papildė skaitytojui prieinamų dokumentų apie šią giminę sąrašas. Kodėl šios senos giminės dokumentai buvo išbarstyti po skirtingus Vilniaus Universiteto fondus ir kitur? Prasidėjus atgimimui, istorikai kaip ir pamiršo šią giminę. Tik 1993 metais, perlaidojant 1918 metų Nepriklausomybės Akto signatarą D. Malinauską, disidentas Viktoras Petkus priminė jo kilmę iš Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino.

Bartininkų bažnyčios šventoriaus kryželio be užrašo paslaptis

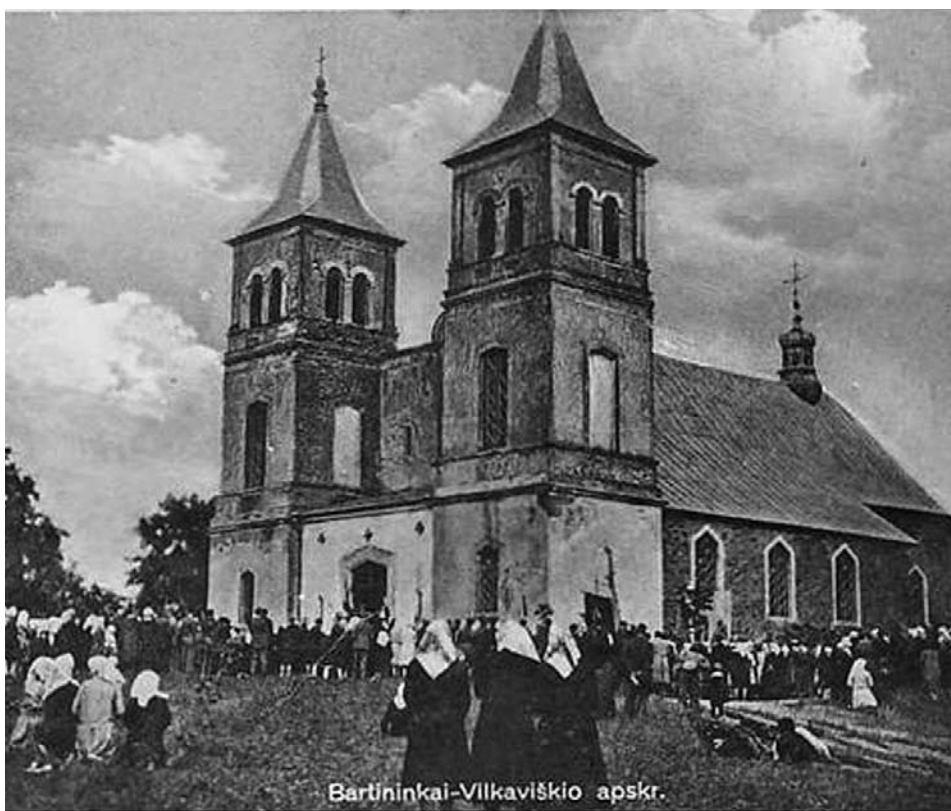
Jonas Basanavičius knygoje „Baudžia-

va Lietuvoje. Bartininkų kraštas“¹ mini Gediminus, valdžiusius Bartininkų dvarą 1840 -50 metais, bet plačiau šios giminės neaprašo.

Juozas Eustachijus, Jokūbo sūnus, kunigaikštis Kęstutis - Gediminas, būsimasis Bartininkų dvaro savininkas, gimė 1793 metais, buvo pakrikštytas Kalvarijos bažnyčioje, mokėsi dominikonų mokykloje Merkinėje, vėliau Vilniuje. Santuokoje su Eleonora Šukštaite turėjo tris dukras: Emerika (išteikėjo už p. Šabunevičiaus), Justina (išteikėjo už p. Parisoto) ir Veronika (išteikėjo už p. Jaxa – Kviatkovskio), bei tris sūnus: Igną, (jo paminklas stovi Seirijuose, aprašytas straipsnio pradžioje), Jokūbą ir Oskarą. Juozas Eustachijus mirė 1848 metais Karalkrėslio dvare, palaidotas Bartininkų bažnyčios šventoriuje. Juozo Eustachijaus žmona Eleonora mirė 1858 m., 65 metų amžiaus, palaidota taip pat Bartininkų bažnyčios šventoriuje. Ten palaidotos ir anūkės: Stasė, Mania ir Minkė Šabunevičiūtės, mirusios kelios dienos iki močiutės mirties. Apie šiuos Bartininkų bažnyčios šventoriuje esančius palaidojimus jau minėtoje knygoje pasakoja Jonas Basanavičius. Vietinių gyventojų teigimu, šventoriuje buvęs mauzoliejus, jo vietoje šiandien stovi tik kuklus kryželis. Kunigaikščių Kęstučių – Gediminų palaidojimo vieta buvo subombarduota Antrojo pasaulinio karo metu, vėliau sovietų buldozerių išlyginta ir tik kryželis, pastatytas kunigo parėdymu, mena buvusį kunigaikščių Kęstučių – Gediminų ir jų ainių mauzoliejų.

Kunigaikštis Ignas Kęstutis – Gediminas

Juozo Eustachijaus sūnus Ignas Kęstutis - Gediminas mokėsi teisės Krokuvoje, ten vedė generolo Dambrovskio giminaitę Aureliją Dambrovską². Baigęs teisės mokslus, tris metus dirbo rejentu Simne, vėliau Seirijuose. Santuokoje susilaukė 3 vaikų: Stefanijos mirė tremtyje Sibire 1945 metais, turėjo dukrą Liudviką; sūnaus Juozo, mirusio kūdikystėje; Jadvygos - Alovės dvaro savininkė, išteikėjo už Vytauto Skaržinskio, 1863 metų sukilėlio. Ignui Kęstučiui-Gediminui priklausė Veiliškių dvaras. Už pagalbą sukilėliams Juozui Eustachijui Kęstučiui – Gediminui buvo iškeltos bylos, jis buvo apdėtas mokesčiais ir priverstas parduoti šį dvarą. Pardavęs Veiliškių dvarą, dirbo rejentu Seirijuose iki mirties (1899 m.). Palaidotas Seirijų kapinėse, nes, veikiausiai, caro administracija neleido laidoti Alovės bažnyčios rūsiose, šalia kitų jo giminės atstovų. Tuo pačiu buvo atkeršyta už pagalbą sukilėliams.



Bartininkai-Vilkaviškio apskr.

Nesugriauta Bartininkų bažnyčia. Nuotr. iš www.lnm.lt

Ignas Kęstučio – Gedimino duktė Jadvyga Marija Kęstutytė – Gediminaitė Skaržinskienė (*Jadwiga Skarżynska*) po dėdės Bernardo kunigaikščio Kęstučio - Gedimino palikuonių mirties paveldėjo Alovės dvarą. Ji su Vitoldu Romualdu Ferdinandu Skaržinskiu susilaukė penkių vaikų: Janinos (g. 1891 metais, 1920 m. išteikėjo už p. Hoppeno³ ir taip susigiminiavo su Bystramų gimine), Jadvygos, Vandos ir sūnų Ignacijaus bei Bronislavo. Vitoldas Romualdas Ferdinandas Skaržinskis kovėsi ir 1863 metų sukilime⁴, mirė 1909 06 04 Alovės dvare nuo širdies ydos, būdamas 67 metų amžiaus ir buvo palaidotas Alovės kapuose.⁵

Jadvyga Marija Kęstutytė – Gediminaitė				
I	I	I	I	I
Janina ⁶	Ignacijus	Jadvyga (vyras Jonas Gediminas)	Bronislovas	Vanda

Kunigaikštytės Jadvygos Kęstutytės – Gediminaitės dukra Jadvyga⁷ išteikėjo už veterinarijos gydytojo Jono Gedimino⁸, iš kitos giminės. Susituokė jie 1921 08 23 Alovės bažnyčioje ir 1927 metais lapkričio 27 gimė vienintelė jų dukra Halina, kuri, kaip ir jos mama, neišvengė sovietinės valdžios persekiojimo, buvo ištremta iš Alovės dvaro 1941 06 14. Halina Slavgorode, Altajaus krašte susituokė su Jurgiu Žilinsku, jiems 1947 m. gimė Česlovas ir 1949 m. Andžėjus, jau po tremties 1953 m. Lodzėje Tadeu-

šas, 1959 m. Kristina. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Halina 1996 metais į mano klausimą, kodėl nenori atgauti Alovės dvaro, gražia dzūkiška tarme atsakė, kad bijo, nes gali dar kartą išvežti į Sibirą. Manau, ji buvo teisi, nes pragaras atkuriant nuosavybę gali rungtyniauti su skausmu netenkant Tėvynės. Senąją kunigaikščių Kęstučių – Gediminų giminę šiandien Alovėje primena Halinos ir jos vaikų pastangų dėka sutvarkyti paskutinieji šios giminės palaidojimai, paminklas Seirijuose kunigaikščiui Ignui Kęstučiui – Gediminui ir kuklus kryželis Bartininkų bažnyčios šventoriuje.

¹Basanavičius J. Baudžiava Lietuvoje. Bartininkų kraštas. Vilnius. M. Kuktos spaustuvė. 1907. P.43.
²Aurelija Dąbrowska.
³Alovės bažnyčios1920 – 1923 metų sutuoktinių metrikų knyga P.5.
⁴Gira L. A.A. Vytautas Skaržinskas, Viltis , 1909 06 12, Nr. 66, P. 1-2.
⁵Alovės RKB mirties metrikų knyga 1888 -1910. P. 186-187.
⁶Alovės bažnyčios sutuoktinių lotinų kalba įrašė Janina, įvardijama Barbara - Joanna
⁷Jadvyga gimė 1894 11 29 (kiti nurodo 1898 11 28) Suvalkuose, mirė 1995 11 29 Lodzėje.
⁸Jonas Gediminas gimė 1893 05 23 Pašilėje, tėvas Julijus Gediminas, mama Aleksandra Ščerbo (Szczerbo) // Alovės bažnyčios sutuoktinių metrikos 1920 -23. P.20.

Antrojo Pasaulinio karo istorija

Niekas nenorėjo mirti: 1944-ųjų vasara Kaišiadorių krašte

Vytautas BUDVYTIS, Kaišiadorių muziejus

Tęsinys. Pradžia Nr. 12

Dabar sunku pasakyti, tą patį vakarą ar vėliau Jonas Misiūnas pasivadino Žaliu Velniu, o savo būrį – Didžiosios Kovos būriu, kuris greitai augo. Tą vakarą buvo nutarta, kad būrys veiks Ukmergės ir Trakų apskrityse. Vietos pažįstamos, savos, nes čia Jonas Misiūnas daug metų dirbo pasienio policijoje⁶¹.

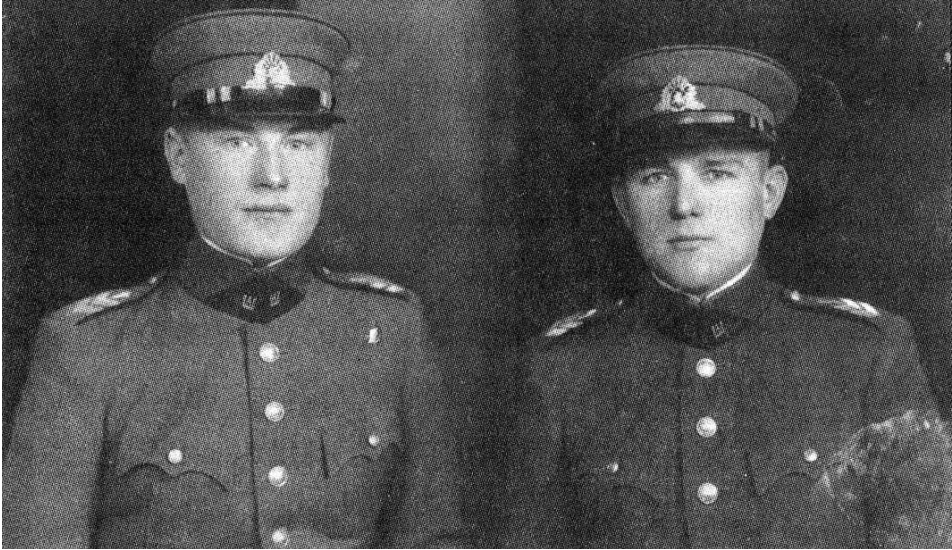
1944 metų vasarą rusai Kaugonyse įrengė aerodromą. Kadangi besitraukdami vokiečiai buvo sunaikinę knygas su gyventojų sąrašais ir gimimo datomis, rusai tempė jaunos žmones į armiją, nežiūrėdami jų amžiaus. Vertė dirbti ir aerodrome⁶².

Ir geležinkelėje, ir aerodrome dirbantys žinojo, kad bet kada gali būti prievarta siunčiami į frontą. Jie laukė progos pabėgti nuo priverčiamųjų darbų jungo ir prisidėti prie miškuose besibūruojančių partizanų⁶³.

Iki šiol nesutariama, pažymi St. Abromavičius, kur prasidėjo Didžiosios Kovos apygardos (DKA) partizanų istorijos pradžia: Kaugonių-Dainavos miškuose (Žaslių vls.) ar Čiobiškio apylinkėse? Pagal liudytojų atsiminimus, Didžiosios Kovos partizanų būrio, vėliau rinktinės, apygardos įkūrėjo Jono Misiūno-Žalio Velnio veikla dar iki pasirodant sovietinei armijai, tai yra iki 1944 m. liepos 9 d., tikrai prasidėjo Kaugonių-Dainavos miškuose, tačiau netrukus ji persimetė į kitą Neries upės krantą, o čia liko jo patikimas žmogus Andrius Petkevičius-Aguona. 1944 m. pavasarį Jonas Misiūnas Žasliuose susitiko su Česlovu Tverega iš Rusių Rago k., Musninkų vls., jau tada vyrai galėjo numatyti vokiečių kariaunos pralaimėjimą ir antrąjį rusų kariuomenės sugrįžimą. Tada sunku buvo rasti išeitį lietuvių patriotui, nenorinčiam kariauti svetimam gaivalui, trokštančiam laisvės savo kraštui. Pradėjo rinkti ir slėpti Kaugonių apylinkėse ginklus, sumanė kviesti žmones į kovą, tačiau suprato, kad Kaugonyis šiame etape gal ne pati geriausia strategiškai vieta. Geležinkelis, netoli prabėgantis plentas į Kauną ir Vilnių⁶⁴.

Partizanas Kazys Bandzevičius-Kaziukas prisiminė, kad 1944 m. liepos 7 d. į jų sodybą Skynimų k. (Vincentapolio), Žaslių vls., netoli Kaugonių, atėjo du savaugos bataliono kareiviai ir paprašė jo tėvą Petrą paruošti pastotę. Septyniolikmečiui Kaziui teko važiuoti į mišką prie Kaugonių geležinkelio stoties. Buvo daug lietuvių kareivių, jų tarpe savaugos bataliono vadas leitenantas Šerelis ir viršila Jonas Misiūnas. Į vežimą pakrovė ginklų, šaudmenų ir nuvežė prie Tadaravos k., Žaslių vls. Kitą dieną ginklus vežė jau keturiuose vežimuose Žiežmarių link. Kazio pastotei vadovavo Kazys Kazakevičius iš Kaugonių, vėliau tapęs partizanu Agurku. Iškovė ginklus už 4-5 km. Tada Kazį Bandzevičių paleido namo. Jonas Misiūnas iš Kaugonių dingo, o jo žmona Onutė su vaikais iki rugpjūčio pabaigos gyveno Civiškių k., pas Šereliene, paskui juos Kazio Bandzevičiaus senelis išvežė Čiobiškio link. Žalias Velnis ryšį su kaugoniečiais palaikydavo per Petrą Bagdzevičių ir Nastutę Rumševičiūtę⁶⁵.

Kai Jonas Misiūnas su Česlovu Tverega 1944 m. liepos 10 d. su vežimu ginklų pasirodė Čiobiškio klebonijoje, suirutė buvo prasidėjusi, vokiečiai jau ruošėsi trauktis. Sovietinei armijai užėjus, vyrai paliko ginklus klebonijoje, o patys nusidangino į Rusių Rago kaimą., tačiau greitai suprato, kad Tveregų namuose ne geriausia slėptuvė: rusai jau šniukštinėjo apylinkėse, ieškodami tarnavusių vokiečių armijoje, buvusių Vietinėje rinktinėje vyrų šeimų. J. Misiūnas-Žalias Velnis nutarė apsigyventi



Andrius Petkevičius-Aguona (dešinėje) su draugu Lietuvos kariuomenėje 1939 m.

Janonių kaime, pas Juozą Kupčinską, kuris buvo niekuo neįtariamamas, jo troba erdvi, dviejų galų. Čia įsirengė slėptuvė⁶⁶.

Nors netoli Rusių Rago sovietai įrengė lauko aerodromą, lakūnams nerūpėjo NKVD kareivių rūpesčiai, gaudant nepaklūsnius ir burtis bandančius lietuvius. Iš Kupčičūnų sodybos sklido Žalio Velnio raginimai neatiduoti okupantui ginklų, ruošti priešintis. Greitai jis išėjo iš Kupčičūnų trobos ir įsikūrė girioje⁶⁷.

Panašaus darbo, tik kiek mažesniais masteliais, ėmėsi ir Andrius Petkevičius-Aguona Kaugonių apylinkėse. Žinoma, kad jis ne kartą lankėsi užneryje, ten susitikinėjo su Žaliu Velniu, o suburtos DKA vadas dažnai atklysdavo į Aguonos būrio veikimo zoną⁶⁸.

Tad Ukmergės ir Trakų apskričių DKA partizanų sostinėmis vadintini Kaugonyis, ir Čiobiškis. Kaip ir Balninkai, kur tuoj po antrosios rusų okupacijos susibūrė Balninkiečių laisvės rinktinė, 1945 m. pabaigoje tapusi DKA B rinktinės pagrindu⁶⁹.

Tuos įvykius ir sunkius laikus buvęs kaugoniškis Vladas Baliukevičius (g. 1925 m.) gerai atsimena, nors nuo 1944 m. pabaigos gyveno Kaišiadoryse. Pasak V. Baliukevičiaus, Kaugonyse Jonas Misiūnas buvo žinomas vokiečių okupacijos metais kaip savaugos dalinio viršila. Tada du būriai po 12-15 vyrų saugojo geležinkelį ir vietos gyventojus nuo raudonųjų partizanų. Poromis tikrino bėgius, saugojo stotele. Tarnyba buvo labai pavojinga, nes dalis geležinkelio ėjo pamiškėmis, buvo nusiskundimų iš vietos, kad raudonieji partizanai atiminėjai maistą, pjauna gyvulius, šaudo nekaltus žmones. Prie tos stotelės raudonų plytų pastato buvo prisistatę nuo užpuolimų trisienį į Vilniaus pusę, su angomis šaudymui. Sienos buvo dvigubų rastų, su tarpu, kurie buvo pripildyti smėlio. Čia būrio kovotojai laikė ginklus. Kitas toks statinys buvo pastatytas gal už 5 km Žaslių link, prie Koncepto miško. Tose patalpose buvo įsikūrę ne tik apsauginiai, bet ir budėtojas, iešmininkas. Iš pradžių geležinkelį saugojo latvių legionieriai, paskui – mūsų savoriai⁷⁰.

Vladas atsiminė, kad dar karui nesibaigus Jonas Misiūnas agitavo jaunimą priešintis artėjantiems ru-

sams. Ir pats dalyvavo tokiaame agitaciniame pokalbyje Slabadėlės k., pas Petkevičius. Čia buvo šeimininko sūnus, Antanas ir Aleksas Kondrotai, Neverbickai. Šeimininkas vokiečių okupacijos metais dirbo Vilniuje gaisrininku. Būsimasis apygardos vadas tiksliai nusakė Lietuvą ištiskiančią bėda, kraujo upelius, šaudomus, niekinamus lietuvius, tarsi būtų ne kareivis, o pranašas. Dauguma tada patikėjo pranašystėmis, žadėjo prisijungti ar jungėsi prie formuojamo būrio. Pirmuoju buvo Andrius Petkevičius, vėliau tapęs patikimu Žalio Velnio bendražygiu⁷¹.

Štai tuose sutvirtintuose statiniuose Jonas Misiūnas su draugais ir saugojo turėtus savo bei pirktus, išmainytus su pravažiuojančiais vokiečiais ginklus. Žinomi atvejai, kai tuos ginklus vyrai iš vokiečių yra paėmę jėga. Artėjant frontui, dalį jų paliko besiformuojančiam Aguonos būriui, kitus išsivežė su vežimu į Musninkų valsčių užneryje. Sako, iš Kaugonių J. Misiūnas išėjo su dviem „plechavičiukais“ ir virėju. Atėję rusai Kaugonyse įsirengė lauko aerodromą, tuos statinius sunaikino. Kai jau vėliau Feliksą Petkevičių rusai sugavo su ginklais, tas aiškino, kad gavo Koncerte⁷². Tiesa, čia reiktu pridurti, jog dėl J. Misiūno-Žalio Velnio partizanų būrių organizavimo ir veiklos Kaugonyse yra tam tikrų neatitikimų⁷³.

Taigi, 1944 m. liepos mėn. KKVD-NKGB igaliotiniui Lietuvai jau buvo žinomas Ukmergės aps. Musninkų vls. Susitelkęs 200 partizanų Žaliojo Velnio būrys, o rugpjūčio 18 d. Ukmergės NKVD skyrius nustatė Musninkų vls. Miškuose besislapstančios Didžiosios Kovos rinktinės, vadovaujamos Žaliojo Velnio, buvimo faktą. Rugsėjo 3 d. Trakų NKGB pateko Lietuvos Laisvės Armijos (LLA) programa. Rinktinę organizavo buvęs Kaišiadorių policijos vachmistras, Vietinės rinktinės savanoris, vrsl. J. Misiūnas, nuo 1944 m. pavasario slapstęsis su Česlovu Tverega, Stasiu, Juozu, Vladu Marcinauskais ir kitais ginkluotais „plechavičiukais“, atsigabėnęs nemažai karinio turto (ginklų, kariškus ratus, arklus) iš rinktinės ir slėpęs pas Čiobiškio kunigą Liudviką Puzoną⁷⁴.

Liepos mėn. vrsl. J. Misiūnas-Žalias Velnis buvo paskirtas LLA Musninkų kuopos vadu ir organizatoriumi, tačiau padidėjus kovotojų skaičiui, partizanų grupė Musninkų miškuose buvo pavadinta LLA DKR – Didžiosios Kovos rinktine. Praktiškai tai buvo LLA Kaišiadorių apylinkės pertvarkymas pagal pirminius LLA vado 1944 m. liepos mėn. įsakymus apie organizacijos padalinimą į du sektorius – veikiantį ir organizacinį. Pagal juos Vanagų rinktinė turėjo būti telkiama patogiamė veiklai miške, griežtai nesilaikant ankstesniųjų apylinkių ribos. DKR atveju tai buvo Ukmergės-Trakų aps. pasienis. Be to, J. Misiūnas nacių okupacijos metu buvo apskritinės organizacijos lygio Kaišiadorių LLA apylinkės, oficialiai panaikintos tik gruodžio 10 d. operatyviniu įsakymu, veikėjas. Ryšių su Ukmergės apylinkės vadovybe 1944 m. rudenį dar nebuvo, tačiau buvo narių, dirbusių Vilniaus LLA – psk. Pranas Petkevičius-Kariūnas ir kt.⁷⁵.

DKR Veikiančiojo padalinio vado pareigas atliko pats J. Misiūnas-Žalias Velnis, leisdamas įsakymus DKR štabo vardu. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas karinio pagrindžio bei ryšių-žvalgybos tinklo – OS sudarymui. Rugpjūčio mėn. Musninkų-Žaslių vls. buvo sudaryti trys OS būriai, vadovaujami Antano Paškevičiaus-Neries Akmens, psk. E. Kavaliausko-Klouno ir Jono Kupčičūno-Tigro. Rinktinės pagrindinio ryšių mazgo organizatoriumi, štabo nariu ir kapeleonu tapo Čiobiškių kunigas L. Puzinas; rudenį per atlaidus jis kartu su Paparčių klebonu Petru Valatka išklaušė apie 40 partizanų išpažinties. Rugpjūčio-rugsėjo mėn. savo veiklą pradėjo ir viena garsiųjų Žalio Velnio ryšininkių – Aldona Sipavičiūtė-Velnio Išpera, palaikiusi ryšius tarp Juozo Kacevičiaus-Geniaus, rintinės štabo ir kitų partizanų būrių⁷⁶.

Didžiosios Kovos rinktinė 1944 m. vasarą ir rudenį veikė Trakų aps. Žaslių, Kaišiadorių, Žiežmarių, Vievio vls. ir Ukmergės aps. Musninkų, Gelvonų vls. miškuose. Partizanų junginio galia buvo partizanai-slapukai, išsklaidyti nedidelėmis



Paminklas Didžiosios Kovos apygardos partizanams Elektrėnuose. 2014 m. V. Budvyčio nuotr.

grupėmis (orgpadaliniai), ir tik vykdant operacijas susirenkantys į gausesnį dalinį – iki 60-200 žmonių (veikiantys padaliniai). Gresiant priešo kariuomenės puolimui, DKR išsisklaidydavo nedidelėmis grupėmis ir susirinkdavo vėl į paskirtą vietą, o pastovus OS tinklas neleido junginiui pakrikti, kaip kitų vietovių stambesniems būriams ir leido veikti ypač didelėje erdvėje. Be to, atskirose minėtų valsčių vietose kaip nuolat įsiliejantys į DKR sudėtį arba atskirai veikę vietiniai partizanų būriai ir bendrasis kovotojų skaičius, pasak istoriko K. Kasparo, buvo žymiai didesnis už NKVD-NKGB fiksuojamus kelis šimtus⁷⁷.

DKR buvo organizuota Lietuvos kariuomenės principu: skyrius iš 7-12 partizanų, būrys iš 2-3 skyrių, kuopa iš būrių, batalionas iš 3-4 kuopų. Iki lapkričio pabaigos buvo suformuoti du batalionai, kelios kuopos ir būriai. Palaipsniui buvo formuojamas ir štabas: 1944 m. vasarą DKR vado pavaduotoju buvo paskirtas Musninkų mokytojas lt. Juozas Norkus-Kerštas; įskundus informatoriui rugsėjo 1 d. buvo suimtas, bet iš arešto pabėgė ir toliau veikė nelegaliai. Rinktinės archyvą saugojo S. Marcinauskas⁷⁸.

Semeliškių vls. Prūsiškių, Noškūnų, Jagielonių, Karkučių, Pelėnų ir kitų kaimų apylinkėse liepos-rugpjūčio mėn. steigėsi 7-12 vyrų ginkluotos grupelės (organizatoriai Mykolas Kieras, Jonas Ignatavičius, Ignas Nasutavičius-Bondaras), kurių pagrindu rugsėjo-spalio mėn. susiformavo vrsl. Antano Galinio-Juodosios Kaukės būrys. Praktiškai tai buvo buvusių saugūnų bei vengiančių mobilizacijos ginkluotų vyrų būriai; 15 vyrų Bondaro grupė buvo mišri – lietuviu-lenkų. Nuo rudens Aukštadvario vls. apie Žižiūnų k. ėmė veikti Petro Kabaro būrys⁷⁹.

Taigi, partizanų būriai Kaišiadorių krašte augo. Netrukus prasidėjo didelės netektys, teroras, tačiau jauni žmonės iš miško nėjo, matydami, jog gyvenimo jiems jau nebus. Artinosi ruduo...

Epilogas

Rezistencija Lietuvoje igavo pagreitį nuo pat savo veiklos pradžios iki karo pabaigos. Tuo metu faktiškai kaime sovietinės valdžios nebuvo, veikė centralizuotas pasipriešinimas. Rezistencijos narys negalėjo iš organizacijos pasitraukti tol, kol Lietuva taps Nepriklausoma. Jo priesaika buvo: „Aš prisiekiu Visagalo Dievo akivaizdoje vardan kritusių brolių už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę uoliai dirbti Nepriklausomos Lietuvos atstatymo darbą, negailėdamas nei jėgų, nei gyvybės, griežtai vykdyti vadovybės įsakymus, didžiausioje paslapytje laikyti veikimą, nesidėti su priešu ir viską pranešinėti savo viršininkams. Man yra žinoma, kad už šios priesaikos sulaužymą būsiu bausimas mirties bausme. Tai, ką pasižadą, tegu Dievas užlaikyti man padeda“⁸⁰.

⁶¹Ten pat.

⁶²Ten pat. P. 107.

⁶³Ten pat.

⁶⁴Abromavičius S., Kasparas K., Trimonienė R. Didžiosios Kovos apygardos partizanai. Kaunas, 2007. P. 156.

⁶⁵Ten pat.

⁶⁶Ten pat.

⁶⁷Ten pat. P. 156-157.

⁶⁸Ten pat. P. 157.

⁶⁹Ten pat.

⁷⁰Ten pat. P. 160.

⁷¹Ten pat.

⁷²Ten pat.

⁷³Belekevičius V. Atsiminimai apie Didžiosios Kovos apygardą // KSM. B. 820.

⁷⁴Kasparas K. Lietuvos karas. Kaunas, 1999. P. 204.

⁷⁵Ten pat.

⁷⁶Ten pat.

⁷⁷Ten pat. P. 205.

⁷⁸Ten pat.

⁷⁹Ten pat. P. 206.

⁸⁰Abromavičius S. Didžioji kova... P. 9.

Voruta parduodama

- K400** Alytus, Jotvingių g. 10
K422 Druskininkai, Eglės g.1
VDU III rūmai, K. Donelaičio g. 52
K236 Kaunas, Laisvės al./Ožėskienės g. sankryža
K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
K436 Marijampolė, Stoties g. 2
K466 Panevėžys, Savanorių a. 5
K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
K78 Trakai, Vytauto g. 90
B EMSI Trakų Vokė, Trakų pl. 14 km
K153 Ukmergė, Kęstučio a. 6
K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
K44 Vilnius, Lelevelio g. 2
K5 Vilnius, Sodų g. 22 – autobusų stotis
K572 Vilnius, Sodų g. 22
K26 Vilnius, Sodų g. 22

Vorutos prenumeratorių dėmesiui

Lietuvos paštuose priimama laikraščio *Voruta* prenumerata **2014** metams.

Prenumeratos kaina (indeksas 0135)

1 mėn. 3,32 Lt. 0,96 €
3 mėn. 9,95 Lt. 2,88 €
6 mėn. 19,50 Lt. 5,65 €
12 mėn. 39,78 Lt. 11,52 €

Prenumeratos kaina pensininkams, neįgaliesiems, moksleiviams, studentams, mokytojams (indeksas 0136)

1 mėn. 3,10 Lt. 0,90 €
3 mėn. 9,28 Lt. 2,69 €
6 mėn. 18,54 Lt. 5,37 €
12 mėn. 37,09 Lt. 10,74 €

Prenumerata trumpesniam nei metų ar pusmečio laikotarpiui (pvz., ateinančiam mėnesiui) priimama iki einamojo mėnesio 22 dienos, jei nenurodyta kitaip. Gyventojų ir organizatorių užsakyti periodiniai leidiniai nurodytais adresais pristatomi kasdien, išskyrus sekmadienius, švenčių dienas ir – kai kuriose kaimo vietovėse – pirmadienius. Periodinius leidinius galima užsakyti ir internetu, tinklapyje www.post.lt.

www.post.lt.

Lietuvių pėdsakai Miorų rajone

Dr. Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Miorų rajonas yra Vitebsko srities vakaruose, baltų ir slavų paribyje. Skirtingai nuo Breslaujos ir Pastovių rajonų, jis yra nutolęs nuo Baltarusijos ir Lietuvos sienos į rytus ir nesiriboja su Lietuva, nors savo istorijoje taip pat turi daug lietuviškų pėdsakų.

Svarbu paminėti, kad iki Antrojo pasaulinio karo čia buvo keletas kaimų, kur buvo kalbama lietuviškai. Juos galima išskirti į du regionus: tarp Miorų ir Naujųjų Paguosčių (kaimai *Čaruki*, *Žmindzina*, *Jundzilova*) ir Mikolajaus seniūnijoje (kaimai *Fiadosava* ir *Baslaki*). Pastarojoje ir dabar yra daug išlikusių lietuviškų pavardžių: *Kođisic*, *Брыгас*, *Шляпейс*. Buvęs Miorų klebonas Vladislavas Petraitis pasakojo, kad viena moteriškė iš *Čepukos* kaimo prieš mirtį per išpažintį kalbėjo uteniške tarme, pasakojo, kad jos protėviai čia atsikėlė iš Utenos ir Molėtų apylinkių.

Dabartiniame *Žmindzinos* kaime daug gyventojų turi *Цы-цын* (iš liet. Cicinas) pavardes, bet lietuviškai jau nebekalba.

Prieš kelerius metus *Fedososus* kaime dar buvo viena senelė, kalbėjusi lietuviškai. Po jos mirties jau neliko vietinių tradicinių gyventojų, kalbančių lietuvių kalba.

Šiandien iš gyvenančių lietuvių liko tik lietuviškos kilmės pavardės ir katalikų tikyba.

Tai, kad Miorų rajone gyveno lietuviai, primena ir vardynas (vietovardžiai, vandenvardžiai). Lietuviškų vardų oikonomijoje rajone aptikta 95 (12,93 proc.).

Priesagų *–aŋ[ы] / –ян[ы], –aŋ[e] /–ян[e]* (< **liet. –ėnai, –(i)onys**) **vediniai**

Беляны¹ (2) Luž, Mkl, Asv, Brsl, Verch, Mior, Šark (Rapanovič 1977, 66) – veikiausiai iš avd. *Bielėnis*, *Bielinis*, **Bielanas* (LPŽ 1985, 250–251), **Belenas* ar pan.
Земяне Mior, k. Jzn (Rapanovič 1977, 167) – gali būti kilęs iš brus. *зямлянин* ‘smulkus dvarininkas’ (Birila, Vanagas, 1968, 53). Gali būti susijęs į su liet. avd. *Žemaicis*, *Žemaitis*, *Žemālis* ir kt. (Zinkevičius 2008,167, 305, 490, 551, 618).
Медуланы PagN. (Goškevič 1905, 164) – veikiausiai oikonomias formavosi dviem etapais. Pirmajam etape susiformavo oikonomias *Медулы*. Iš žmonių, gyvenusių šiame kaime, pavadinimo kilo *Медуланы*. Su šaknimi *Мед-* esama keleto lietuviškų antroponimų: *Mėdas*, *Medjys*, *Medūnas*, *Medėlis* ir kt. (Zinkevičius 2008, 289).
Пузаны dv. PagN, Nes (SNMVG 198, Goškevič 1905, 164) – iš liet. avd. *Pizanas*, *Pizonas* ar pan. (LPŽ II 545).

Priesaga *–уŋ[ы] / –юŋ[ы]* (< **liet. –(i)ūnai**)

Гизуны² k. Mior (Rapanovič 1977, 103) – gali būti iš avd. **Gižūnas*, plg. liet. *Gižas*, *Gižà* ir kt. (Zinkevičius 2008, 587), *Gižas*, *Gyžà* (LPŽ I 679), plg. dar liet. *Gižai* k. Vilkaviškio r. (VŽ 119).
Драгуны³ k. Leon (Goškevič 1905, 151), Mior (Rapanovič 1977, 130) – gali būti kilęs iš liet. avd. *Драгūnas* (LPŽ 1985, 520). Plg. dar liet. avd. *Драгас*, *Драгōnas* (Zinkevičius 2008, 594; Fasmer 1986, I 533–534).
Турчаны⁴ dv. Mkl (Goškevič 1905, 161) – kilmė neaiški. Galėtų būti iš liet. avd. *Turčionis*, *Turčinas* (Zinkevičius 2008, 590).

Priesaga *–уŋ[ы] / –юŋ[ы]* (< **liet. –(i)ūnai**)

Гизуны⁵ k. Mior (Rapanovič 1977, 103) – gali būti iš avd. **Gižūnas*, plg. liet. *Gižas*, *Gižà* ir kt. (Zinkevičius 2008, 587), *Gižas*, *Gyžà* (LPŽ I 679), plg. dar liet. *Gižai* k. Vilkaviškio r. (VŽ 119).
Рыкуны⁶ Mkl (Goškevič 1905, 161) – iš avd. *Rēkus*, *Rekutis* (LPŽ II 595, 596), *Rēkūnas* (plg. *rykauoti* ‘rėkauti, šūkauti’). Kamienė gali būti brus. žodis *рык* ‘stiprus ilgalaikis staigumas (gyvūnų)’ (TSBM IV 736). Pastaroji žodžio reikšmė sutampa su brus. *рык*.
Скакуны k. Leon, Mior (Goškevič 1905, 153; Rapanovič 1977, 352) – gali būti kilęs iš liet. avd. *Skakūnas*, plg. brus. avd. *Скок*, *Скакун* (LPŽ II 728), liet. *Skakai* k. Joniškio r. (ATSŽ, 278).

Priesaga *–eik[i]* (< liet. *-eikiai, -eikos*)

Милейки Mior (Rapanovič 1977, 262) – gali būti kilęs iš liet. avd. *Mileikā* ar pan. (LPŽ II 238, 239). Plg. liet. *Mileikiai* k. Telšių ir Vilniaus r. (ATSŽ, 185).
Priesaga *–el[i]* / *–эл[i]* (< **liet. –eliai**)
Гиргели Mior (Rapanovič 1977, 106) – greičiausiai iš liet. avd. *Gėrgėlis*, *Gėrgėlys* (LPŽ I 656) arba iš liet. *girgėlė* ‘sodo gėlė’ (LKŽe).
Микели Miorv (Goškevič 1905, 158) – iš avd. *Mikelis*, *Mikėlis* (LPŽ II 228).
Минкели Mior (Rapanovič 1977, 263) – veikiausiai iš liet. avd. *Minkėlis* (LPŽ II 251), plg. *Minkėliai* k. Vilniaus r. (ATSŽ, 187).

Priesaga *–уŋ[i] / –юŋ[i]* (< **liet. –uliai**)

Мяцели PagN (Goškevič 1905, 164) – gali būti išvestas iš liet. avd. *Metėlis*, *Metėlys* (Zinkevičius 2008, 221) arba iš brus. *мяцель* ‘sniego pūga’ (TSBM III 195). Plg. vv.: *Метелю* k. був. Daugpilio aps. Vitebsko губ. (dabar Latvija); *Метeliai* k. Lazdijų r., *Metėlys* ež. Lazdijų r., *Metėlytis* k. Alytaus r. (VŽ 228).
Окелы Pst (Rapanovič 1977, 19) – veikiausiai iš liet. avd. *Akėlis* (LPŽ I 172), plg. liet. *Akėlė* pieva Varėnos r., *Akėlė* pelkė Kaišiadorių r. (LVŽ I 32).
Паршели Miorv (Goškevič 1905, 158) – gali būti kilęs iš liet. avd. *Paršėlis* (LPŽ II 397). Kiti pavadinimai: k. *Парскоова* – був. Ludzos aps. Vitebsko губ. (Trusman 1907, 214). Šiame pavyzdyje šaknyje išlikęs garsas š rodo, kad kaime ilgą laiką gyveno baltai, kitaip slavų kalboje š būtų virtęs s, kaip ir žodyje *paršiukas* – *парсёк*.

Priesaga *–уŋ[i] / –юŋ[i]* (< **liet. –uliai**)

Патиули Mior (Rapanovič 1977, 296), k. Step (Goškevič 1905, 16) – greičiausiai iš liet. avd. **Papšūlis*, plg. liet. avd. *Papšā*, *Papšėlis* iš *parš-* *ėti* (Zinkevičius 2012, 221).
Станулёва dv. Mior (Rapanovič 1977, 361) – veikiausiai oikonomio kilmė ta pati, kaip ir *Станули*, tik labiau suslavinta. **Станули** k. Glbk (Rapanovič 1977, 361) – gali būti kilęs iš liet. avd. *Staniūlis* (Zinkevičius 2008, 474).
Стасюлёвка Mkl (Goškevič 1905, 161) – veikiausiai yra tos pačios kilmės, kaip ir *Стауили*, tik labai suslavintas. **Стауили** (2) k., vand. m. Leon, Mior (Goškevič 1905, 153; (Rapanovič 1977, 366) – iš liet. avd. *Stašūilis*, išvesto iš krikščioniško vardo *Станислав* (Zinkevičius 2008, 475).

Priesaga *–ук[i] / –юк[i]* (< liet. *–(i)ukai*)

Бурюки⁷ Mior (Rapanovič 1977, 54), **Бүрююк** dv. PagN (Goškevič 1905, 162) – veikiausiai iš avd. **Birikas*, *Biriūkas*, *Batriūkas* ar pan. (LPŽ I 264), plg. dar *Birā*, *Byrā*, *Biras* (LPŽ I 262). Plg. dar brus. *бурюк* ‘vilkas; vagis, įtariamias vagystė’ (Nasovič 1983, 26).
Боатрукы Mior (Rapanovič 1977, 48) – iš avd. *Baltriūkas* (I tarmiškai gali būti tariama u) ar iš **Bautrakas* pagal *Baitrus* (LVŽ I 404), plg. *Bautrakai* k. dalis Alytaus r.

Касабыки Mior (Rapanovič 1977, 191), k. Mkl (2) (Goškevič 1905, 160) – brus. avd. *Касабыка* (Birila 1969, 190). Plg. taip pat baltarusišką pravarde *Кособукуйі* – taip vadinami žvairakiai (Nasovič, 1983, 248).

Полуйки Mior (Rapanovič 1977, 292) – liet. avd. *Paliūkis* iš brus. *Палуйка* (LPŽ II 386) arba iš *Palā*, *Palyš* (LPŽ II 375).
Чанюки Mior (2) (Rapanovič 1977, 402, 403); **Ченюки** (3) k. Prb, k. Druj (Goškevič 1905, 143, 167) – iš liet. avd. *Čepiūkas* (LPŽ I 413), plg. liet. *Čepiukai* k. Biržų ir Ignalinos r. (ATSŽ, 49).

Priesaga *–ini / –ыни, –ины* (**liet. iniai, inis, inė(s), unė, upai, inai, unė, inia**)

Шальтины Mior (Rapanovič 1977, 412), **Шальтины** k. Druj (Goškevič 1903, 143) – iš liet. vandenvardžio *Šaltinis* ar avd. *Šaltinis* (LPŽ II 883), plg. *Šaltinis* (18 upelių Lietuvoje – LUEV 160), up. Lydos r., *Šaltiniai* k. Varanavo r. (LTV 48) Žirmūnų ap., k. Anykščių r., Ignalinos r., Šalčininkų r.

Oikonomai, kurių kamieną sudaro baltiška šaknis (arba baltiškos kilmės asmenvardis) ir slaviškas žodžių darybos elementas

Бакши plv. Leon, Mior (Goškevič 1905, 151; Rapanovič 1977, 38) – iš liet. avd. *Bakša*, *Bakšys* arba pan. (LPŽ I 163), plg. liet. *Bakšiai* k. Alytaus ir Lazdijų rajonuose, *Bakšiai* vs. Kėdainių r. ir kt. (ATSŽ, 23). Pats kamienas *Bakš-* gana dažnas lietuviškuose vietovardžiuose: *Bakšių ežeras* Lazdijų r. (Vanagas 1981, 56), dar žr. panašius pavadinimus (LVŽ I 313).

Бартошево (2) Mkl (Goškevič 1905, 159) – iš. liet. avd. *Бартāšis*, *Бартāšius* (LPŽ I 202). Lietuvoje su kamieniu *Bartaš-* užrašyta daug įvairių pavadinimų: *Bartošienā* pv. Plungės r., *Bartošiškė* k. Šilalės r., *Бартāšiškiai* k. Švenčionių r. ir kt. (LVŽ I 388).
Бартоши arba **Бертовицина** k. PagN, Mior (Goškevič 1905, 162; Rapanovič 1977, 67) – apie *Бартошиу* žr. *Бартошево*. **Бертовицина** – gali būti, kad iš liet. avd. *Bertys* (of. *Berties*, *Berthies*) (LPŽ I 242), arba iš *Bertas* (Zinkevičius 2008, 307).
Берновасты k. PagN (Goškevič 1905, 162) – veikiausiai iš liet. avd. **Берноастas*.
Бикеровицина, k. Prb, Mior (Goškevič 1905, 165; Rapanovič 1977, 54) – gali būti iš liet. avd. *Bikeras* (LPŽ I 255).
Бирюки vs. PagN, Mior (Goškevič 1905, 162; Rapanovič 1977, 54) – iš liet. avd. *Biriūkas* (LPŽ I 264), brus. avd. *Бирюк* (Birila 1969, 54), plg. liet. *Biriūkiškės* laukas Utenos r., *Biriūkiškės* pieva Utenos r. (LVŽ I 487).
Болдыши sod. Mkl, Gar, Pol (Goškevič 1905, 159; Rapanovič 1977, 39) – veikiausiai iš liet. avd. *Baldišis*, *Baldišius*, *Baldyšius* (LPŽ I 170) arba iš *Baldis* (ten pat). Pavadinimas gali būti siejamas su liet. *bālda*, *balda* ‘beldimas, triukšmas’, dar su liet. *bāldyti* ‘belsti, trankyti, bastyti’ (LVŽ I 328), plg. liet. *Bāldos* miškas Ukmergės r., *Baldžio* laukas Kelmės r. (ten pat), *Baldišynės* krūmynai Pasvalio r., *Baldišiškės* laukas Kelmės r. ir kt. (LVŽ I 329).

Бригитово plv. Leon, Mior (Goškevič 1905, 151; Rapanovič 1977, 58); **Брыгітполе** Mior (Rapanovič 1977, 58) – iš avd. *Brigys*, kuris gali būti siejamas su lat. *brigis* ‘žmogus, kuris daug valgo’ (LPŽ I 308). Pavadinimas gali būti siejamas su liet. *Brigė* up. Rokiškio r. (LVŽ I 567). A. Vanago nuomone, pavadinimas gali būti kilęs iš liet. *birg-*ai ‘prastas alus’, lat. *birga* ‘smalkės, tvaikas’, pr. *au-birgo* ‘virėjas’ (Vanagas 1981, 70, 65).

Брижанки (3) Leon, Mior (Goškevič 1905, 151; Rapanovič 1977, 58) – veikiausiai iš avd. **Briža*, **Brižys* ar pan. (LVŽ I 570) arba iš liet. *brjžys*, *bryžys* ‘Strichas, linija, brėžinys’ (ten pat), plg. liet. *Brižiai* k. Švenčionių r., *Brižiai* k. Vilniaus r. (ten pat).
Буяново k. Druj, Mior (Goškevič 1905, 140; Rapanovič 1977, 64); **Буяны** Vit (Rapanovič 1977, 64) – gali būti iš liet. avd. *Būjanas*, atitinkančio lat. *Bujāns* (LPŽ I 338), nors gali būti ir slavizmas (ten pat).

Важа plv. Prb, Mior (Goškevič 1905, 165; Rapanovič 1977, 68) – nuo ežero vardo *Važa* (Goškevič 1905, 165).

Верки dv. Mkl, **Верки** k. Bog, **Веркоовский** (*Даржели*) k. Bog (Goškevič 1905, 135, 159) – iš liet. avd. *Verkas*, *Vėrkis*, *Verkys* (LPŽ II 1194, 1195), plg. liet. *Vėrkiai* Vilniaus r. (LVŽe). **Даржели** – iš liet. *daržas* ‘žemės sklypas daržovėms auginti’ (LKŽe), plg. liet. *Daržėliai* k. Varėnos r., Ignalinos r., *Darželių miškas* Varėnos r. (VŽ 75).
Вянужо dv. Mkl, Mior (Goškevič 1905, 159; Rapanovič 1977, 92) – iš *Вянужка* up. Mkl (Goškevič 1904, 159).
Вята (2) Leon, Mior (Goškevič 1905, 151; Rapanovič 1977, 93) – iš upės vardo *Вята* (BSE III 274).
Галлевицина k. Prb, Mior (Goškevič 1905, 165; Rapanovič 1977, 95) – gali būti iš liet. avd. *Galėjus* (LPŽ I 613) arba brus. *Galei* (Birila 1969, 98).
Гентово k. Mior (Rapanovič 1977, 105) – veikiausiai iš liet. avd. *Genitis* (LPŽ I 653).
Гирсаники (2) Mkl (Goškevič 1905, 159); **Гірськи** Uščr (Rapanovič 1977, 106) – galbūt iš avd. *Girsas* (**Girs-an-as*) (LPŽ I 677) arba iš liet. *girsā* ‘laužas’ (LKŽe), **girsanykas* ‘girdintis, duodantis signalą’.

Гиряты k. Mior (Rapanovič 1977, 107) – iš. liet. avd. *Girjotas*, *Girjotas* (LPŽ I 675).

Даргелевка vs. PagN (Goškevič 1905, 163) – iš liet. avd. *Dārgela*, *Dārgelis* arba pan. (LPŽ I 461, 462).

Дриуэки Mior (Rapanovič 1977, 131) – kilęs iš liet. avd. *Drigotas* (LPŽ I 526), plg. dar liet. avd. **Drigūtis*, brus. avd. *Дрыго* (Birila 1969, 137).

Жадо k. Step, **Жады** Mior (Goškevič 1905, 175; Rapanovič 1977, 138) – hidroniminės kilmės, plg. **Жады** ež., pelkė (RBVO, 1 kn., 465), **Жадица** up. Jzn (Goškevič 1905, 180).

Жойдики k. Jzn, Mior (Goškevič 1905, 179; Rapanovič 1977, 142) – veikiausiai iš liet. avd. *Zoidzis*: *Žoidz-ik-i* (LPŽ II 1344), plg. liet. *Žaidėliai* k. Kupiškio r. (LVŽe).
Жугеровицина plv. Miorv, Mior (Goškevič 1905, 157; Rapanovič 1977, 142) – gali būti iš liet. *Žūgaras*, kilusio iš *žūga* ‘bjaurybė, nenaudingumas’ (LPŽ II 1346), arba iš brus. *Жугер* (Birila 1969, 147).

Иодковицина (*Ажель*) vs. Leon (Goškevič 1905, 152) – iš liet. avd. *Jodkā*, *Jodkas* ar pan. (LPŽ I 837). **Ажель** – iš liet. avd. *Ōžėlis*, *Ožėlis* (LPŽ I 144), plg. liet. *Oželiai* k. Vilkaviškio r. (LVŽe).

Киверники k. PagN (Goškevič 1905, 163) – iš liet. avd. **Kivernikas*, plg. avd. *Kiveris* (LPŽ I 1009).
Клибовицина k. Mior, PagN (Goškevič 1905, 163; Rapanovič 1977, 198) – iš liet. avd. *Klibas*, *Klības* arba pan. (LPŽ I 1020), plg. liet. *Klibaltai* k. Kelmės r., *Klibiai* k. Kret-ingos r. (LVŽe).
Климаты (2) Jzn, Mior (Goškevič 1905, 179; Rapanovič 1977, 198) – veikiausiai iš liet. avd. *Klimeta* (LPŽ I 1023).
Клиомино k. Leon, Mior (Goškevič 1905, 152; Rapanovič 1977, 198) – gali būti susijęs su liet. *klioma* ‘nevykėlis’ (LKŽe).

Ковиелсево k. PagN, Šark (Goškevič 1905, 163; Rapanovič 1977, 193) – gali būti iš liet. avd. *Kaušilā*, *Kaušilis* arba pan.

(LPŽ I 952).

Криштули k. Čer, Mior (2) (Goškevič 1905, 177; Rapanovič 1977, 211) – veikiausiai iš liet. avd. **Krištulis* (LPŽ I 944), kilusio iš krikščioniško vardo *Kristijonas* (*Kristinas*) (Zinkevičius 2008, 536).

Крупеница k. Step, Mior (Goškevič 1905, 176; Rapanovič 1977, 208) – gali būti iš liet. avd. *Kruopiēnis*, *Krupėnas* (LPŽ I 1091, 1092) arba iš brus. avd. *Крупень*, *Крупеня* (Birila 1969, 220).

Круки Brsl, Dok, Pstv (2) (Rapanovič 1977, 207). **Круки** Новые, **Круки** Старые (Goškevič 1905, 162; Rapanovič 1977, 282, 365) Mior – gali būti kilęs iš liet. avd. *Kriūkā*, *Kriūkas* ar pan. (LPŽ I 1083) arba siejasi su brus. avd. *Крук* (Birila 1969, 219), plg. liet. *Kriukai* mstl., *Kriukai* k. Joniškio r., *Kriukai* mstl. Šakių r. (ATSŽ, 142).

Кухтеницина plv. Glub, Glbk (Goškevič 1905, 139; Rapanovič 1977, 217), **Кухтеницы** Mkl (2), Mior (Goškevič 1905, 160; Rapanovič 1977, 217), **Кухты** Zal (2), Glbk (Goškevič 1905, 144; Rapanovič 1977, 217) – gali būti iš liet. avd. *Kuchtā*, *Kuktā* ar pan. (LPŽ I 1099, 1110) arba iš brus. avd. *Кухта* (Birila 1969, 236), plg. liet. *Kuktīškės* mstl. Utenos r. (LVŽe). Plg. dar liet. *kuktā* ‘medinis durų įtvaras, bėgūnas’ (LKŽe).

Ленецина plv. Mior (Goškevič 1905, 158) – gali būti iš liet. avd. *Lepā*, *Léra* (LPŽ II 59, 60).

Паршели k. Druj, Mior, **Паршели** k. Miorv (Goškevič 1905, 142; Rapanovič 1977, 297) – iš liet. avd. *Paršėlis* (LPŽ II 397).

Плейки Mior (2), Pust, k. Jzn; **Плейки Большие** k. Sar, **Плейки Малые** k. Sar; **Плейки Великие** k. Vrj, **Плейки Малые** k. Vrj iš liet. avd. *Pleikis*, *Pleikys*, *Pleikus* (Zinkevičius 2008, 566). Plg. kitus vv.: *Плейки* k. був. Drisos aps. Vitebsko губ. (Trusman 1907, 222).

Плетуновка plv. Mkl (Goškevič 1905, 161) – gali būti iš liet. avd. *Pletas* (LPŽ II 474), *Plet-un-as*.

Плянтюль dv. Mior (Goškevič 1905, 158) – dvika-mienis pavadinimas *Плянта-поль*. *Плянта* – gali būti iš liet. avd. *Plėnta*, *Plėntas* (LPŽ II 472) arba iš liet. apeliatyvo *plėntas* ‘smulkiais akmenimis grįstas ar tam tikra mase lietas kelias’ (LKŽe). Dėl *-pole*: vienais atvejais tai galėtų būti slavizmas (*polē* ‘laukas’), kitais atvejais – helinizmas (iš graikų *πόλις* ‘miestas’) (Razmukaitė 1998, 2). Čia – greičiausiai slavizmas (*Plenta pole* ‘Plentos laukas’).

Подшуделевицина PagN, **Шуделевицина** plv. PagN, Mior (Goškevič 1905, 164, 165; Rapanovič 1977, 418) – priešdėlinis pavadinimas: под-*Шуделевицной*. Pavadinimas *Шуделевицина* gali būti iš avd. **Šūdelis*, plg. liet. avd. *Šūdelaitis* (Zinkevičius 2008, 492), *Šudeika*, *Šudėikis* (LPŽ II 985). Šaknis *šud-* greičiausiai sietina su liet. *šūdas* (ten pat).

Полуйки k. Leon, Mior (Goškevič 1905, 152; Rapanovič 1977, 292) – iš liet. avd. *Paliūkis* (LPŽ II 386), brus. avd. *Палуйка* (Birila 1969, 311). Plg. brus. *палуйка* ‘sauja linų, pusiau sulaužyta mintuvais ir nenuvalyta nuo luobų’ (Nasovič 1983, 463). Taigi veikiausiai tai baltarusiškos kilmės oikonomias.

Путиново Leon (2), Mior (Goškevič 1905, 152; Rapanovič 1977, 318) – iš liet. avd. *Pūtinas* (LPŽ II 543), plg. liet. *Putinai* k. Vilkaviškio r., Alytaus mst. r. *Putinai*, *Pūtiniškės* k. Vilniaus r. (LVŽe).

Пстуны, Пестуны PagN, Mior, Šark (Goškevič 1905, 164; Rapanovič 1977, 303) – gali būti iš liet. avd. *Pestinis* (LPŽ II 433). Plg. taip pat apeliatyvų, sen. rus. žodį *несть*⁸. Toponimas *Пестуны* gali būti kilęs iš brus. *пестуѣнъ* ‘su meile prižiūrėti, auginti ką nors, myluoti, rūpintis’ (TSBM IV 250). Plg. dar *Песто* bažnytikmais buvusioje Nevelio apskrityje Vitebsko gubernijoje, *Пестунова* k. був. Vitebsko gubernijos Polocko, Vitebsko, Nevelio, Sebežo apskrityse (Trusman 1907, 218–219).

Ракинево (2) Leon (Goškevič 1905, 152) – iš liet. avd. *Rakšnis*, *Rakšyns* arba pan. (LPŽ II 567).

Рамелевицина Prb (2), Mior (Goškevič 1905, 166; Rapanovič 1977, 327) – veikiausiai iš liet. avd. *Ramėlis* (LPŽ II 570).

Роженъ vs. PagN (Goškevič 1905, 164) – gali būti iš liet. avd. *Ražėnas* (LPŽ II 588), plg. liet. *Ražiškiai* k. Kauno r. (LVŽe).

Рунды k. Step, Mior (Goškevič 1905, 176; Rapanovič 1977, 333) – iš liet. avd. *Rundys* (LPŽ II 640).

Рутковицина k. Prb, Mior (Goškevič 1

Ir Marta, ir Rūta - Vydūno bendražygė

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

vadovui - lemtingojo susitikimo, pradėjusio ilgame-tę dvasinę bičiulystę, kūrybinį bendradarbiavimą). M. Raišukytė aktyviai įsijungė į įvairias krašto lietuviškasias organizacijas – “Spaudos draugija”, “Prūsų lietuvių kultūros draugija” ir kitas, “1920 metais iškūrė Prūsų lietuvių moterų draugiją ir jai vadovavo iki pat savo mirties” (p. I). Raštijos baruose iškart angažavosi nemenku darbu – J. Pestalocio romano “Lynardas ir Gertrūda” vertimu, kurį 1898 m. išleido Jagomastas. Dažnai pasirašydama Rūtos pseudonimu Mažosios Lietuvos periodikoje skelbė įvairias publikacijas. Neatsitiktinai jos ir dar kelių tiliškių iniciatyva radusis leidykla (netrukus likusi kone jos vienos atsakomybei) buvo pavadinta “Rūta”. Neatsitiktinai leidykloje leisti daugiausia Vydūno veikalai; būtent Raišukytė buvo pirmoji jų skaitytoja – juk perrašė juos (iš pradžių ranka, vėliau - įsigyta mašinėle), taisė korektūras. Ne viena Vydūno veikaluose – filosofiniuose, draminiuose – išreiškta idėja, meninis pavidalas subrandinta šių bičiulių pokalbiuose, “Marta Raišukytė buvo Vydūno dramų idealių moterų personažų proto-tipas” (p. VII).

Pats Vydūnas net plačiau, nors ir glaudtai, ap-žvelgia Anapilin išlydėtiosios gyvenimą. Paskaičius jo pateikiamą Martos gyvenimo santrauką, apninka tragizmo pojūtis. Tragiškoji lemtis palytėjo šeimą, dar Martai negimus: pirmoji tėvo žmona mirė, palikdama sūnų (ir šis Martos “pusbrolis”, laikėsis labiau mamos giminėje, anksti tragiškai baigė savo dienas – ištiktas stabo, pasak Vydūno, pasitraukė iš gyvenimo vos trisdešimties). Tėvą irgi ištiktas stabas (nesu tikra dėl šios diagnozės reikšmės), spėjęs parduoti ūkį, persikėlęs su žmona ir dukra į Tilžę, netrukus mirė – Martai tuomet buvo aštuoniolika. Dar laimė, parduotasis ūkis tapo gražia suma pinigų, įgalinusia našlę ir našlaitę vargo nematyti. Bet – I-asis pasaulinis karas, pasibaigęs Vokietijos pralaimėjimu, galiausiai- tragiška markės devalvacija, ir (vėl – pasak Vydūno) visos Martos santaupos pavirsta į nieką, dabar jau ją artimieji turi paremti, nors ir kaip savarankiškos moters išdidumas tam priešintis turi būti jai (mamos mirtis, kaip galime suprasti, jau brandaus amžiaus sulaukusią Martą ne į vienišumą panardina, bet leidžia laisviau atsi-dėti rūpinčioms veikloms).

Vis dėlto ne biografinį tragizmą akcentuoja Vydūnas – o asmenybės skleistą šviesą, veikusią visus aplinkinius, dvasios-sielos skaidrumą, tiesos laikymąsi. Šias dvi asmenybes siejo ir vegetarizmo praktika. Žinoma, Vydūnas nepamiršta pripažinti: “Visai ypatingą reikšmę ji turėjo mano raštų leidi-mui” (p. 13).

Šie bendražygė pagerbianrys žodžiai, žinoma, nušviečia ir kalbantįjį – regime pagarbą ištikimybe, neatsitraukiant sunkiomis ligonės kančių, silpnumo valandomis, priešingai – stengiantis sustiprinti, nuskaidrinti kančios pritemdytą dvasią-sielą (Vydūnas vis telkiasi ši dvigubą terminą). Man, vis abejojančiai, ar Vydūno draugijos renginiuose jaučiamas Vydūno teosofiškų nuostatų absoliuti-

nimas, knygelė leido darsytis ištikinti – nuo krikščionybės Vydūno neatitrūta, neatsiribota. Tiesa, jo tikėjimas turbūt nesuvedamas į “prigimtine” konfesiją – liuteronybę (štai visose aprašomose vėlonės paminėjimo apeigose meldėsi, žodį tarė jis pats, ne kunigas), betgi pateikiamoje giesmėje skambantys žodžiai “Eisime- eisime/ kad su Jėzumi būtume!” – tiesioginė ištikimybės krikščionybės esmė ir savačiai nuoroda.

X

Šeštadienį Vydūno draugijos surengta kon-ferencija buvo veikia šventinis minėjimas – nors pasisakymų būta gan gausiai, bet jie vis perpinti meniniais “nėriniais”. Štai renginį pradėjo Klai-pėdos Vydūno gimnazijos merginų ansambliu-kas (vadovė Daiva Lukoševičienė), pirmiausiai sugiedodamas Vydūno “Lietuvių giesmę”, kurią savo himnu – kaip priminė renginiui vadovavusi Vydūno draugijos pirmininkė Rima Palijanskaitė – pasiskyrė ir draugija, ir klaipeidiškė gimnazija. O užbaigė minėjamą Danielius Sadauskas, atlikęs daugiausia Vydūno dainas (akomponuojant Jū-ratei Baltramiejūnaitei); pranešimų teiginius tarsi iliustravo skaitomos ištraukos iš Vydūno dramos “Pasaulio gaisras” (skaitė LMTA studentė Gabrielė Ladygaitė) bei, galima sakyti, Vydūno-Raišukytės tekstas (minėtasis mistinio patyrimo liudijimas, kurį perskaitė LMTA scenos kalbos dėstytoja Rita Juodelienė). Dar buvo įteikta (pirmi metai kaip skiriama) Vydūno premija VU Filologijos fakulteto absolventei Austėjai Budrevičiūtei už vokiečių kal-ba parašytą bakalauro darbą apie Vydūno veikalo “Septyni šimtmečiai vokiečių-lietuvių santykių” receptiją Lietuvoje ir Vokietijoje.

Trys valandos būtų, ko gero, pralėkusios nepastebimai, jei rengėjai nebūtų ambicingai minėjimui pasirinkę Mokytojų namų didžiosios – šaltos - auditorijos – gal tikėtasi visuomenės at-plūdžio, betgi klausytojai užėmė tik mažą salės dalį. Kaip jau reziumuodamas minėjamą sakė draugijos garbės pirmininkas Vacys Bagdonavičius: teko išgyventi konfliktą tarp aukštų idėjų ir negailės-tingos realybės...

Bet juk išliekamąją vertę turi idėjos – tai savo gyvenimu (ir pomirtiniu) liudija ir Vydūnas, ir jo talkininkė Marta Raišukytė.

Pranešimelių eilę pradėjo habil. dr. Viktorija Daujotytė, aptarusi moteriškumą vydūniškojo žmoniškumo kontekste. Prisiminusi Vydūno veika-lą “Gimdymo slėpiniai”, profesorė jame išsakyta mintį, jog moteris ir nebūdama motina (nerealiza-vusi tarsi aukščiausios moteriškumo misijos), gali pilnai išsiskleisti žmoniškumo plotmėje, tiesiogiai susiejo su Raišukytės gyvenimu.

Raišukytę kaip ne vienos Vydūno dramos įkvėpėją, moteriškųjų personažų prototipą pristatė prof.dr. Aušra Martišiūtė, priminusi tokius idea-liuosius moterų personažus, kaip Daiva (“Probočių šešėliai”), Grožvyda (“Amžinoji ugnis”), Magė (“Pasaulio gaisras”).

Kintų Vydūno kultūros centro vadovė apgai-



Klaipėdos Vydūno gimnazijos merginų ansambliu-kas

lestavo dėl paskleistos (pvz. Prano Antalkio kny-goje “Nepažįstamas Vydūnas”) “pikantiškosios” legendos, kurią paneigdami centro darbuotojai neretą lankytoją ir nuvilia – esą Vydūnas piršosi Raišukytei, bet ši atsisakiusi... Gražiais žodžiais paminėjusi Vydūną ir Raišukytę siejusį dvasinį ryšį (galbūt – dvasinę meilę), pranešėja priminė ir Vydūno žmonos Klaros nuopelnus, jai priėmus šeimai buitinių rūpesčių našta (juk būtent Kintuose silpnos sveikatos mokytojas Wilhelmas Storostas 1891 m. vedė rūpestingąją Klarą; po metų pora persikėlė į Tilžę, mažlietuvių kultūros centrą).

Vydūno draugijos pirmininkė Rima Pali-janskaitė apžvelgė du Martos Raišukytės veiklos aspektus - vadovavimą Moterų draugijai ir triū-są spaudos baruose, išskleisdama jau minėtoje knygelės pratarmėje įvardytuosius kultūrininkės nuopelnus. Dar vieną reikšmingą M. Raišukytės veiklos aspektą aptarė etnologė dr. Irma Šidiš-kienė, atsigręždama į *Rūtos* propaguotąjį tautinį kostiumą, puoselėtuosius rankdarbius, pirmiausia – austines juostas. Pranešėja priminė, kad Jurgis Zauerveinas ėmėsi raginti mažlietuvių jaunimą puošti tradiciniais lietuviškais aprėdais, ir 1900 m. Giedotojų draugijos choristės Joninių šventėje, surengtoje Tilžės Jokubynės parke, jau buvo visos pasirėdžiusios jų apylinkėi būdingais tautiniais rūbais. 1907 m. apdovanojant gražiausius lietuvių moterų rūbus, tarp pagerbtųjų buvusi ir Marta Raišukytė. Ji, galima sakyti, ir teoriškai grindė patogios, laisvos moteriškos aprangos privalumus (skeptiškai vertindama “korsetus” ir pan.). Rai-šukytė buvo išmani juostų audėja – savo darbus siuntė į įvairias parodas, ten sulaukdama gražių įvertinimų. (Vydūnas: “Jos gabumas spalvoms

sutaikinti visumet stebino darbą suprantančiuo-sius”, p. 10)

Dar Vytautas Gocentas pasidalijo savo im-presijomis apie ano krašto atminimo puoselėjimą (pažadėjęs skelbtąjį temą – apie Vydūno ir Raišu-kytės leidinius- parengti kitą kartą). O prasmingai pranešimus užbaigė V. Bagdonavičiaus pasisaky-mas. Didysis mūsų vydūnistas prasmingai priminė, kad susipažinimo metu (1895 m. Raišukytei su draugėmis atėjus į Giedotojų draugiją) *Vydūno* dar nebuvo – chorą mokė Wilhelmas Storostas. Tą penkmetį iki XX amžiaus raštijos baruose labiau pasireiškė Marta Raišukytė, iškart pasirodžiusi svarbiu Pestalocio vertimu. “Jie abu kartu brendo kaip dvasios milžinai”, - užsirašiau man svarbią V. Bagdonavičiaus mintį.

Ne vienas kalbėtojas priminė 1998 m. išleis-tą Birutės Baltrušaitytės biografinių apybraižų knygelę “Mažosios Lietuvos moterys” (su V. Daujotytės įžanginiu žodžiu ir Evos Labutytės iliustracijomis), kur šalia Martos Zauniūtės ir Onos (Anės) Jagomastaitės, pagerbta ir Marta Raišukytė. Vis dėlto, regis, visi pripažino – ši ryški Mažosios Lietuvos asmenybė, Vydūno bendražygė dar per menkai žinoma. Tad Vydūno draugijos surengtoji konferencija, vertinga savaime, gal paskatinti toli-mesnius darbus – tyrimus, atminimo aktualizavimą ir paženklimą. V. Bagdonavičiaus jau pažadėta: Bitėnų kapinaitėse - Mažosios Lietuvos veikėjų panteone – atsiras kenotafas Martai Raišukytei.

* Vydūnas. Rožės ir Lelijos: Rūtos Atminimui. Tilžė: Rūta, 1933 – Antrasis leidimas. – Vydūno draugijos užsakymu.- Kaunas, 2014 [čia ir kitur, minėdami ir cituodami leidinį, naudojames įpras-tiniu šriftu].

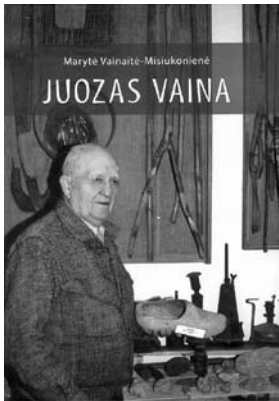
Kalėdinė dovana lietuviams ir lietuvių tautai

P u n s k o

„Aušros“ lei-dykla išleido vertingą knygą apie Juozą Vainą, mokytoją, kraštotyrininką, rašytoją, vi-suomenės veiki-klą, Vilniaus Vytauto Di-džiojo gimna-zijos auklėtinį. Knygą parašė jo dukra Ma-rytė Vainaitė

– Misukonienė. Juk nėra taip dažnai, kad vaikai parašytų knygą apie savo tėvą. Čia turime greičiausiai išskirtinį atvejį. Knygos leidybą rėmė Lenkijos Respublikos Admini-stravimo ir skaitmeninimo ministerija. 320 puslapių solidi knyga yra amžinas pa-minklas lietuviui, lietuviybės puoselėtojiui ir lietuviybės gynėjui, kuris išgyveno garbingą 95 metų amžių. Sunku būtų surašyti jo dar-bus. Geriausia reikėtų knygą perskaityti. Kas skaitys, tas liks patenkintas, suradęs ispū-dingą Lietuvos istorijos pasakojimą ir kaip ta istorija reikšėsi lietuvių etninėse žemėse, kurios jau daugiau kaip 90 metų priklauso kita valstybei – Lenkijai.

„Vorutos“ inf.



Krašto istorikų kreipimasis į visuomenę Projektas „Krašto garbė. Mūsų žmonės Lietuvos kariuomenės tarnyboje 1919–1940 m.“

Istorikas Vytautas Kuzmickas ir Prienu rajono savivaldybės istorikai mokytojai: Vilija Juodsnukienė, Vida Degutytė, Irena Teišerskienė, Irena Vincekienė, Rasa Juocevičienė, Vita Žiūkienė, Daiva Staniulytė, Nijolė Aleškevičienė, Loleta Aliukevičienė – sutikdami modernios Lietuvos valstybės šimtmetį ir siekdami krašte bei regione suaktyvinti kraštotyrinį judėjimą ir jo sklaidą, 2015–2017 metais inicijuoja kraštotyrinį leidybinį projektą „Krašto garbė. Mūsų žmonės Lietuvos kariuomenės tarnyboje 1919–1940 m“. Žinomas tyrinėtojas Vilius Kavaliauskas yra ištyrinėjęs Vyčio Kryžiaus kavalierių, kiti tyrinėtojai – tarpukario Lietuvos karininkų biografijas. Tačiau daugelio mūsų krašto eilinių sava-norių ir vėlesnių karių tarnyba tarpukario Lietuvos kariuomenėje dar nėra įvardinta, išnagrinėta ir atskleista visuomenei. Mes manome, kad ši tarnyba, net jeigu joje ne visuomet būta didvyriškų žygių, buvo labai svarbi. Ji garantavo Lietuvos nepriklausomybę, ji išugdė mūsų partizanus, ūkininkus, atsakingus šeimų tėvus.

Tenka apgailestauti, kad mirštant savo senelių kareivišką praeitį menantiems

bočiams, dūlėjant senose knygų lenty-nose paliktoms jų nuotraukoms, dažnai apie savo protėvių garbę nežino net jų vaikaičiai. Turime nedelsti, turime gero-kai paskubėti. Nežinia, ar mūsų jaunajai kartai teks ginti mūsų šalies garbę, bet jai reikalingas pavyzdys.

Mokyklose – moksleiviai, bendruome-nėse – jų nariai, seniūnijose – atsakingi ir žingeidūs darbuotojai, parapijose – krašto dvasią puoselėjantys dvasiniai ganytojai padės mums viešai paskelbdami apie mūsų ketinimus surinkti nuotraukas ir visą reikalingą informaciją apie 1919 –1940 m. Lietuvos kariuomenėje tarnavusį karius: sužinoti jo pavardę, vardą, gimimo datą ir vietą, karinės tarnybos vietą, pulką, tar-navimo laiką, gyvenimo kelio po tarnybos kariuomenėje aprašymą, palaidojimo vietą, informacijos pateikėjo vardą ir pavardę, gyvenamąją vietą.

Projekto koordinatorius - istorikas Vytautas Kuzmickas:

elektroninis paštas: vytautaslituanus@gmail.com; telefonas: 865202850.

Informaciją galima pateikti iš karto nurodytu elektroniniu paštu, t.y. atsiųsti

nuskenuotą nuotrauką ir visą nurodytą informaciją, nurodyti tikslią informacijos pateikėjo pavardę, vardą ir adresą.

Planuojame visa tai išleisti leidinyje, kuriame bus nurodytos ir visų krašto žmonių, kurie pavardės. Krašto spaudoje kas pusmetį pateiksime savo darbo rezultatus. 2016 m vasarį planuojame vi-suomenei pristatyti mūsų nuveikto darbo rezultatus.

Džiaugiamės ir labai vertiname, kad Lietuvos Respublikos Seimo narys Andrius Palionis ne tik pritarė šio projekto idėjai, bet ir sutiko būti pirmuoju šio projekto rė-mėju. Tikime, kad ir visa krašto bendruo-menė pritaris mūsų kilniems tikslams.

Kreipiamės į Prienu ir Birštono krašto bendruomenes, seniūnijas, parapijų dvasi-nius ganytojus, verslininkus, krašto žinias-klaidą, kraštotyrininkus, muziejininkus, partizanų šeimų narius – į visus, kuriems svarbios krašto patriotinės tradicijos ir jų garbė. Kviečiame visus įsijungti į bendrą mūsų projektą ir jį paremti.

Projekto koordinacinė taryba
Prienu, 2014 lapkričio 17 d.

Iš Senosios Varėnos istorijos

Nauja apie Senąją Varėną

KELETAS MINČIŲ APIE SENAJAI VARĖNAI SKIRTĄ KNYGĄ JOS 600 METŲ JUBILIEJAUS PROGA*

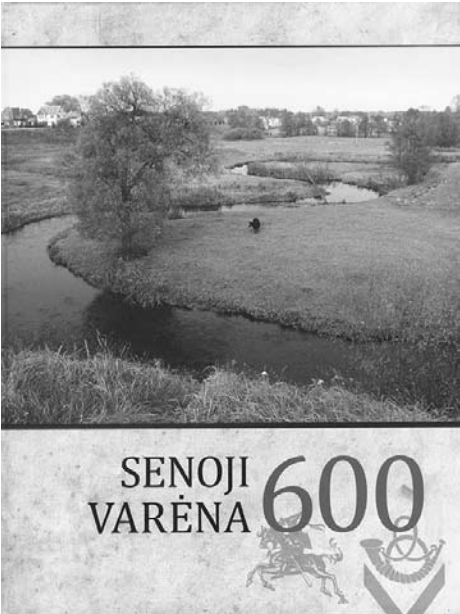
Senoji Varėna – miestelis Varėnos rajone, prie Merkio ir Varėnės santakos, 4 km į šiaurę nuo Varėnos. Pirmąkart istoriniuose šaltiniuose Varėna minima 1413 m. sausio mėn. laiške Vokiečių ordino magistrui Henrikui Plauenui. Laiške pažymima, kad jis rašytas „naujojoje medžioklės sodyboje, Varėna vadinamojoje, prie Merkio upės. XVI a. minimas karališkasis Varėnos dvaras, nuo XVII a. priklausęs LDK iždininkui Mykolui Bžostovskiui. Prie dvaro atsiradęs miestelis minimas nuo 1486 m., Varėnos valsčius – 1576 m., miestas – 1582 metais. Miestelis sunyko per XVII a. vidurio – XVIII a. pradžios karus.

1862 m. nutiesus Sankt Peterburgo – Varšuvos geležinkelį, geležinkelio stotis įkurta į pietus nuo Varėnos miestelio. Geležinkelis lėmė spartų naujosios gyvenvietės augimą. 1894 m. nutiestas geležinkelis į Alytų, tačiau po Pirmojo pasaulinio karo buvo išardytas. 1881 m. Varėnos miestelis sudegė. Labai nukentėjo jis ir per Pirmąjį pasaulinį karą. XX a. tarpukariu jis priklausė Lietuvai, o Varėnos geležinkelio stotis buvo Lenkijoje, už demarkacinės linijos. Vilniaus kraštui ir Varėnos geležinkelio stočiai 1939 m. rudenį grįžus atgal Lietuvai, Varėnos geležinkelio stotis oficialiai pavadinta Varėna II, o buv. Varėnos miestelis – Varėna I. Po Antrojo pasaulinio karo Varėna II tapo miestu, apskrities, vėliau rajono centru, o Varėna I teliko miesteliu.. 1980 m. abi Varėnos buvo sujungtos, Varėna I vadinosi Varėnos Senamiesčiu. Tačiau 1994 m. Varėnos vėl perskirtos. Varėna I ėmė vadintis Senąja Varėna.

Šią ilgąją ižangą pateisina tai, kad Vytauto Česnulio, Balio Gražulio ir kt. autorių parašytoje knygoje, skirtoje Senosios Varėnos 600 – ujų metų paminėjimo metinėms, yra aptariama krašto istorija. Knygoje atkreipiamas dėmesys tiek į Varėnos miestelio pavadinimo kilmę, tiek į vietovės kitimą per įvairius istorijos laikotarpius iki mūsų dienų. Kiekvienas lietuvis žino, kad Varėna yra Lietuvos grybų sostinė. Čia kasmet nuo 1996 m. paskutinį rugsėjo šeštadienį rengiama Grybų šventė. Tačiau visuomenė ne visada skiria, kur yra Senoji ir Naujoji Varėna. Aptardami Varėnos istoriją šia knyga autoriai ir aiškina daugeliui dviejų Varėnų skirtumus.

Knyga sąlygiškai sudaryta iš dviejų pagrindinių dalių. Pirmoji dalis priklauso žurnalistui, Varėnos krašto žinovui Vytautui Česnuliui. Jis pristatė istorinę Varėnos krašto pusę. Pirmoji knygos dalis pradeda nuo Varėnos vardo kilmės atsiradimo ir pirmųjų paminėjimų rašytiniuose istorijos šaltiniuose. Viduramžių laikotarpiui yra skirta mažai dėmesio. Tai yra paaiškinama tuo, kad daugiausia informacijos yra išlikę iš kelių praėjusių šimtmečių ir ypač nuo Varėnos I suklestėjimo, carinei Rusijai čia įsteigus didžiausią imperijoje artilerijos poligoną. Iš šio laikotarpio daugiausia turime išlikusių rašytinių šaltinių, nuotraukų, yra žmonių atsiminimų. Daug dėmesio Vytautas Česnulis skiria Pirmajam pasauliniui karui ir po jo sekančiam tarpukario laikotarpiui Varėnos krašto istorijoje, kuriuo metu Merkio ėjo Lietuvos – Lenkijos demarkacinė linija, atsukrusi Varėnos miestelį ir geležinkelio stotį. Tuo metu Varėna I pradėjo augti kaip mažas provincijos miestelis. 1927 m. joje buvo įsteigta Džiovos sanatorija. Taip pat Varėnoje veikė meteorologijos stotis.

O antrąją knygos dalį sudarė kiti, 14 autorių



Knygos viršelis

(Balys Gražulis, Giedrius Uždavins, Viktorija Šliužaitė...). Knygos sudarytojai pristato mums Senąją Varėną per kultūros ir visuomeninės veiklos prizmę, pradedant tarpukariu ir baigiant mūsų dienomis. Jie parengė straipsnius apie žymius ir nusipelnčius Varėnos kraštui žmones. Antroji knygos dalis pradeda ankščiau nepublikuotų rašytojo Balio Gražulio pasakojimu tėviškei iš rankraščio „Pasakojimai mano sūnui“. Taip pat kiti varėniškiai dalijasi savo prisiminimais apie Senąją Varėną. Knyga negalėjo būti išleista be pasakojimo apie Andrių Ryliški, kuriuo vardu pavadinta Senosios Varėnos vidurinė mokykla ir viena gatvė. Jis buvo mokytojas, žymus Varėnos krašto švietėjas, daug nusipelnęs Varėnos ir viso valsčiaus kultūrai. Jaunimą būrė į tautines draugijas, ikūrė Varėnoje Šaulių sąjungą. A. Ryliškio ir Varėnos šaulių iniciatyva miestelio aikštėje 1928 m. buvo pastatytas paminklas pirmajam nepriklausomybės dešimtmečiui paminėti.

Didelis dėmesys knygoje skirtas Petrui Kaliūnui, kuris buvo išrinktas Varėnos valsčiaus viršaičiu. Jo namuose įsteigtas žemės ūkio bankas, kuriam jis ir vadovavo. Taip pat vertės kultūrine ir visuomenine veikla. Kartu su Andriumi Ryliškiu pasistengė, kad būtų pastatyta Miko Petrausko opera „Birutė“.

Antrojo pasaulinio karo metu, buvus vokiečių ir rusų okupacijoms, apžvelgiami klojosi įvykiai Varėnos krašte. Kalbant apie vokiečių okupacijos laikotarpį, ir Varėnos rajone iškilo žydų genocido problema. Specialistai istorikai parašė apie Senosios Varėnos žydus. Lietuvą okupavus Sovietų Sąjungai, derama vieta knygoje buvo skirta Varėnos tremtiniais ir pokario rezistencinėms kovoms aptarti. Istorinę dalį baigia sovietmečio aprašymas.

Knygoje rašo, pasakoja ne tik Varėnos krašto, bet ir plačiau visuomenėje žinomi žmonės. Apie kai kuriuos žymesnius varėniškius rašo kiti. Tarp Senajai Varėnai garbę darančių žmonių verta paminėti lietuvių dailės ir muzikos pasididžiavimą M. K. Čiurlionį ir teatro režisierę Dalią Tamulevičiūtę, XX a. tarpukario Varėnos sanatorijos vadovą Albina Grigaitį ir žinomą širdies chirurgo akademiką Giedrį Uždavinį, miestelio Poškų istoriją parašiusį amžiną atilsį profesorių akademiką



Lenkijos pasienio apsaugos korpuso kareiviai atidaro vartus ant Merkio tilto 1938 m.

Balių Poškų ir teisės profesorių Stasį Vėlyvį. Gero žodžio nusipelnė skyriaus apie partizanų autorius, Seimo narys Algis Kašėta, daug žinių apie Senosios Varėnos praeitį sukaupusi iš Kauno atsikėlusį gydytoją stomatologę Gražina Jaronienę, vietos klebonas Pranciškus Čivilis bei kiti tekstų, nuotraukų autoriai ar knygoje aprašyti žmonės. Informatyvią knygos vertę labai didina nuotraukų ir dokumentų kopijų gausa.

Skaitant knygą „Senoji Varėna“, atsiveria ir realūs Senosios Varėnos istorijos fragmentai, ir su jais susiję, juos savita logika pratešiantys istoriniai simboliai – tad praturtėjama dvejopai. O geras autorių stilius ir vykusios tekstų kompozicija, nepaisant kai kurių redagavimo trūkumų, padeda Senosios Varėnos istoriją menkai išmanančiam skaitytojui lengvai ją skaityti. Autoriai rengdami knygą naudojo ne tik bibliografiją, bet iš šaltinių: tiek archyviniais, tiek publikuotais, kas padaro informaciją labiau pagrįsta.

Nuo Worany ir Orany iki Varėnos vardo

Mūsų dienomis vėl atsiranda spaudos leidinių, kurie nesivarždami Varėną vadina *Orany*. Dar kartą reikėtų priminti Senosios Varėnos vietovardžių istoriją. Miestelio vardas Varėna gyvuoja tik 20 metų. Mat po Varėnos I surengto „referendumo“ miestelis panorą atsiskirti nuo Varėnos miesto ir tai patvirtino Lietuvos Respublikos 1994 m. gegužės 17 d. įstatymu „Dėl Varėnos apylinkės administracinių ribų pakeitimo“. Šitai Varėna I tapo Senąja Varėna.

Istorinis šaltinis, kuriame pirmą kartą paminėta Varėna, - didžiojo kunigaikščio Vytauto 1413 m. sausio 9 d. lotyniškai rašytas laiškas Vokiečių ordino magistrui: „*Datum in Nova curia venacionum dicta Worani*“ (Duota naujoje medžioklės sodyboje, Varėna vadinamoje). Toliau Varėnos vardo rašyba istoriniuose šaltiniuose įvairavo. Vytauto 1416 – 1430 m. senąja vokiečių kalba Vytauto rašytuose laiškuose kunigaikščio dvaras vadinamas *Worany* arba *Worani*. Švitrigailos 1420 m. rugpjūčio 10 d. lotyniškoje priesaikoje pusbroliui Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Vytautui irgi rašoma *Worani*.

Keliomis svetimomis kalbomis, tarp jų ir Lietuvos didžiosios kunigaikštystės (toliau tekste – LDK) kanceliarine slavų kalba rašytuose valstybiniuose raštuose apie pusantrą šimto metų Varėnos dvaras vadinamas *Worani*, *Worany*, *Woranie*, *Вораны*, *Воране*. Žygimanto Senojo 1537 m. vasario 20d. rašte yra rašoma *Вораны* (*Voriany*).

Vardas *Orany* (*Ораны*) ėmė rastis XVI a. antrojoje pusėje Žygimanto Augusto raštuose. Bene pirmą kartą jis pavartotas 1561 m. gruodžio 7 d. raštuose LDK kanceliarine slavų kalba dėl rinkliavų valstybės išdui, nors vėliau tiek ta kalba, tiek lenkiškai rašytuose Žygimanto Augusto dokumentuose dar dažnai rašyta *Vorany* ar net *Varany*. Vardą *Orany* randame ir Stepono Batoro 1586 m. kovo 28 d. lotyniškajame rašte.

Ilgainiui lenkiškuose raštuose įsivyravo *Orany*. Atsirado net legenda apie miestelio vardo kilmę, susijusi neva su kažkokio didžiūno žaizdomis (lenk. *o rany!* - o žaizdos!). Vietovardžio kelių šimtmečių nelietuvišką rašybą nuo XVIII a. pab. pratęsę rusiški raštai (*Ораны*). *Orany* yra ir kaizerinės Vokietijos Pirmojo pasaulinio karo žemėlapiuose ir kituose dokumentuose.

*

Reikėtų tik pasidžiaugti puikiai parengta knyga apie Senąją Varėną. Tai yra tikra dovana istorijos mylėtojams, skaitytojams ir ne tik varėniškiams. Reikėtų padėkoti ir Varėnos savivaldybei, kuri, ir labai trūkstant lėšų, randa galimybes finansuoti tokį vertingą leidinį. Knygoje yra išvardinti ir kiti prisidėję prie šios knygos leidybos, yra gražiai pagerbti, surašyti jų vardai ir pavardės. Tai yra gražus atminimas dabartinėms ir būsimoms kartoms.

Jolanta ZAKAREVIČIUTĖ,
Juozas VERCINKEVIČIUS,
Vilnius

*Senoji Varėna 600. Sudarytojas Tomas A. Valuta, redaktorius Kazimieras Šliužas, dizainas, maketas Antanas Brazauskas, - Varėna: 2014, išleido VŠĮ „Senosios Varėnos bičiulių klubas“, spausdino UAB „Baltų print“, 1000 egz. - 272 p.: iliustr.

Lietuviai pasaulyje

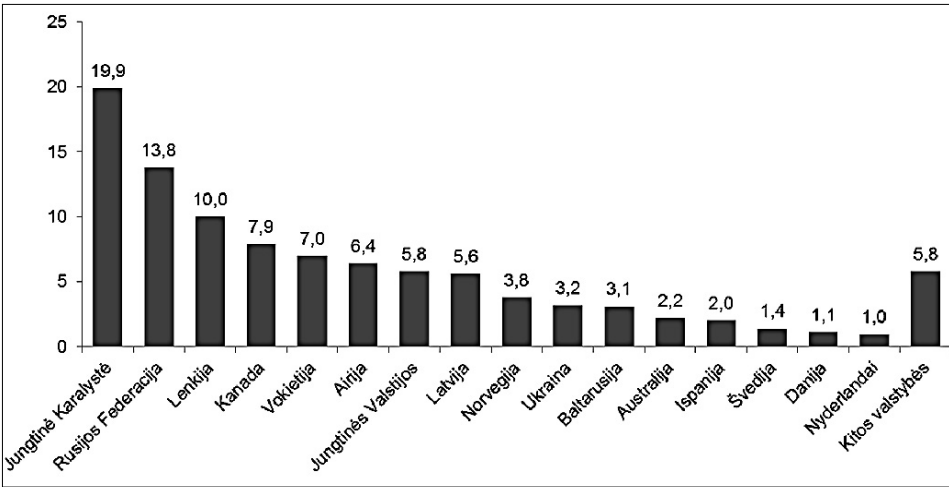
Atkelta iš 1 p.

informaciją apie savo išsilavinimą. Beveik kas antras jų turėjo vidurinį arba pagrindinį, kas trečias – aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą. Beveik kas antras lietuvis, gyvenantis Baltarusijoje, Ukrainoje ir Jungtinėje Karalystėje, kas trečias – Švedijoje ir Rusijos Federacijoje, kas ketvirtas – Norvegijoje, turėjo aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą.

Apie savo profesiją informaciją yra pateikę 164,2 tūkst. (29,6 proc.) 15 metų ir vyresniųjų užsienio lietuvių. Trečdalis jų buvo kvalifikuoti žemės, miškų ir žuvininkystės ūkio darbuotojai, kvalifikuoti darbininkai ir amatininkai, įrenginių ir mašinų operatoriai ir surinkėjai, ketvirtadalis – nekvalifikuoti darbininkai. Penk-

ta dalis – vadovai, specialistai, technikai ir jaunesnieji specialistai bei tarnautojai, paslaugų sektoriaus darbuotojai ir pardavėjai. Iš kitų valstybių išsiskyrė Lenkija, kurioje beveik kas antras lietuvis dirbo vadovu, specialistu, techniku arba jaunesniuoju specialistu, ir Baltarusija su Latvija, kuriose šiai profesijų grupei save priskyrė kas trečias lietuvis. Jungtinė Karalystė ir Ispanija išsiskyrė didžiausia 15 metų ir vyresniųjų lietuvių, dirbančių nekvalifikuotą darbą, dalimi. Jose kas trečias lietuvis buvo nekvalifikuotas darbininkas. Airijoje ir Norvegijoje kas ketvirtas lietuvis dirbo nekvalifikuotą darbą.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas





Dėl Alfonso Kudelio mirties (1941 – 2014)reiškiama užuojauta jo žmonai Aldonai, dukrai ir sūnui bei velionio seserims.

Širvintų r. Musninkų vidurinės mokyklos 1960 –ųjų metų laidos klasės draugai ir auklėtoja Birutė Gaigalienė



Nuoširdžiai užjaučiame Rambyno regioninio parko kultūrologę Giedrę Skipitienę dėl tėvo mirties.

„Vorutos“ laikraščio redakcijos darbuotojai: A. Virvičienė, J. Zakarevičiūtė, J. Vasiliauskaitė, S. Žuravska, K. Petkūnas, M. Buivys, J. Vercinkevičius

AUKCIONAS

Jašiūnų „Aušros“ gimnazija skelbia netinkamo (negalimo) naudoti ir nereikalingo ilgalaikio ir trumpalaikio materialiojo turto pardavimą viešajame aukcione.

Nr.	Pavadinimas	Išigijimo metai	Kiekis	Vieneto pardavimo kaina
1.	PI MKP „Kengūros“ konkurso komp. variantas, matematikos testai 3-1	2007	1	5 Lt.
2.	Kompiuteris TOSHIBA A10-S811	2004	1	50 Lt.
3.	Asmeninis kompiuteris VECTOR AK09M3 Monitorius AOCHT751	2007	1	50 Lt.
4.	Asmeninis kompiuteris VECTOR AK08M1	2008	1	50 Lt.
5.	Multimedia projektorius CP-S210W	2004	1	50 Lt.
6.	Lietuvių kalbos kab. montažas	1996	1	30 Lt.
7.	Reverberis	1997	1	15 Lt.
8.	Televizorius „Taurus“ 501	1996	1	15 Lt.

Trumpalaikis turtas :Iaz.spausdintuvas „Minolta Page PRO 1380“, spausdintuvas SAMSUNG SCX-4300, spausdintuvas „Canon“, nespaltvotas spausdintuvas „Xerox Phaser 3100MFP/S“, multifunkcinis įrenginys su faksu „Samsung“, magnetola, muzikinis centras, chronometras, kolonėlės S-90, USB atmintinė 8 GB, tautiniai kostiumai, kelnės veikinams, marškinėliai, mokinių sualai, kėdės, mokytojų stalai, spintos, vazonos, lėkštės, puodukai, žemėlapiai, gaublys, kompasai, staltiesės, stendai, sporto inventorius (badmintono volanai, kamuoliai, šaškės, šachmatai, lauko, stalo teniso renkiniai, tinklas badmintonui, gimnastinis lankai, espanderiai, šokdėnės) kinoekranai, Lietuvių rašytojų portretai, užuolaidos, meteokomplektas, ikimokyklinio ugdymo priemonės (žaidimai, abėcėlė ir pan.), anglų kalbos mokymo priemonės, guminiai plaktukai, kasėtės, šiukšlių dėžės, grindų šluotos, antgaliai, kotai, kibirai, skysto muilo dozatoriai, spynos pakabinamos, gulsciukas, girlianda, kultivatorius, sodo įrankių rinkinys, ženklai.

Aukcionas vyks 2015 m. sausio 13 d. 10 val. Adresu : J. Sniadeckio g. 8, Jašiūnų mstl., Šalčininkų raj., Jašiūnų „Aušros“ gimnazijos antrame aukšte, aktų salėje.

Parduodamą turtą galima apžiūrėti nurodytu adresu 2015 m. sausio 2-12 d. nuo 9 val. iki 16 val.. Kreiptis į direktoriaus pavaduotoją ūkio reikalams Danutę Dzindziletienę arba (8-380) 35268.

Neparduotas pirmajame aukcione turtas bus parduodamas naujame aukcione, kuri vyks 2015 m. sausio 20 d., 10 val., neparduotas naujame aukcione turtas bus parduodamas trečiame aukcione, kuris vyks 2015 m. sausio 27 d. 10 val. Tuo pačiu adresu.

Aukciono laimėtojas už įsigytą turtą atsiskaito per 3 darbo dienas pavedimu į DNB banką, sąskaitos nr. LT94401004400331716.

Aukcionas nemokamas.

Atsakingas asmuo direktoriaus pavaduotoja ūkio reikalams Danutė Dzindziletienė.

Šalčininkų r. Jašiūnų „Aušros“ gimnazijos direktorius Jonas Panavas.

Direktorius Jonas PANAVAS

PR

Populiariausias „Tele2“ telefonas – už šventinę kainą

Visos šventinės „Tele2“ akcijos jau siūlomos operatoriaus salonuose, o naujausia staigmena tarp jų – išmanieji telefonai „Samsung Galaxy S III NEO“ už labai patrauklią kainą. Vartotojų pamėgtas išmanusis telefonas „Tele2“ siūlomas už prieinamą 17 Lt (4,92 Eur) mėnesio mokestį (pradinė įmoka – 199 Lt/57,63 Eur).

Populiariausias išmanusis

„Tele2“ klientai – labai skirtingi. Tad šventėms pasiūlėme įvairius pomėgius ir poreikius atitinkančių dovanų. „Samsung Galaxy S III NEO“ yra sparčius, kokybiškas ir funkcionalus, tad turėtų patikti daugeliui. Mūsų klientai jau spėjo įvertinti šį modelį – šiemet tai yra populiariausias išmanusis. O dabar jis džiugina dar ir mažesne kaina! –, pasakojo Daiva Matukienė, „Tele2“ prekės ženklo vadovė.

„Samsung“ telefoną „Galaxy S III NEO“ už mažesnę kainą galima įsigyti pasirinkus bet kurį telekomunikacijų bendrovės „Tele2“ siūlomą mokėjimo planą ir sudarius 24 mėn. sutartį.

Akcija galioja dar trims „Samsung“ išmaniesiems telefonams, tad kiekvienas ras, iš ko rinktis. Visus šiuos „Samsung“ telefonus galima pasiimt sumokėjus pradinę 199 Lt (57,63 Eur) įmoką, skiriasi tik jų mėnesio mokestis.

„Galaxy S4“ mėnesio mokestis – tik 39 Lt (11,30 Eur), o galingesnį „Galaxy S5“ galima įsigyti už 59 Lt (17,09 Eur) mėnesio mokestį. Ispūdingo „Galaxy Note 4“ mėnesio mokestis – 80 Lt (23,17 Eur).

Patogus ir verslui, ir kasdieniam bendravimui

„Samsung Galaxy S III NEO“ – funkcionalus, pa-

tikimas ir saugus išmanusis telefonas, pritaikytas ne tik kasdieniam bendravimui, bet ir verslo poreikiams.

1,4 GHz keturių branduolių procesoriumi ir 4,8 col. aukštos raiškos „Super AMOLED“ ekranu džiuginantis telefonas geba atlikti kelias užduotis vienu metu – pavyzdžiui, rodyti aukštos raiškos vaizdo medžiagą ir siųsti SMS žinutes. Ir visa tai – nelėtinant telefono darbo. Be to, šis išmanusis turi 8 megapikselių kamerą kokybiškiems vaizdams fiksuoti.

Aktyviai dirbantiems patiks, kad „Galaxy S III NEO“ leidžia efektyviai naudotis „Microsoft Office“ programomis, keistis tekstiniais, balso ir vaizdo pranešimais ir rengti virtualius susirinkimus. O dėl puikios programinės įrangos telefone visa tai vyksta dar ir saugiai.

Idomu tai, jog šis išmanusis net gerina gebėjimą susikaupiti. Inovatyvi funkcija „Smart Stay“ naudoja akių obuolių sekimo technologiją ir apšviečia ekraną tada, kai jums to labiausiai reikia.

Kadangi telefonų skaičius ir akcijos laikas riboti, tikrai verta paskubėti. Kainos tekste nurodytos su PVM.

Daugiau apie „Tele2“ akcijas galite sužinoti bet kuriame „Tele2“ klientų aptarnavimo salone arba internete www.tele2.lt.



SAMSUNG GALAXY S III NEO
Mėn. mokestis už įrangą – 17 Lt/mėn. (4,92 Eur/mėn.)
Pradinė įmoka – 199 Lt. (57,63 Eur.)



Reiškiu gilią užuojautą Švenčionių profesinio mokymo centro mokytojai Laimutei Stūglienei ir jos šeimai dėl motinos mirties.

*Kęstutis Petkūnas,
Juozas Vercinkevičius*

PR

„Tele2“ kalėdinė dovana – „Nokia“ išmanieji už gerą kainą

Artėjant didžiosioms metų šventėms „Tele2“ pradžiugino savo klientus ir „Nokia“ išmaniuosius telefonus „Lumia 630“, „Lumia 735“ ir „Lumia 830“ pasiūlė įsigyti už patrauklią kainą.

Sumažintomis „Nokia“ išmaniųjų kainomis galės pasidžiaugti klientai, pasirinkę bet kurį telekomunikacijų bendrovės „Tele2“ siūlomą mokėjimo planą ir sudarę 24 mėn. sutartį.

Kokybiškas išmanusis – ne prabanga

„Išmaniųjų telefonų populiarumas nuolat auga, nes žmonėms jie reikalingi ir darbui, ir poilsui. Išmanusis telefonas suteikia daug daugiau galimybių nei paprastas, ir nebūtina turi būti brangus. Norime, kad šie telefonai būtų prieinami kiekvienam. Pasinaudoję naują „Tele2“ akciją, per šias Kalėdas save arba artimuosius galėsite pradžiuginti itin moderniais „Nokia Lumia“ išmaniaisiais“, – sakė Daiva Matukienė, „Tele2“ prekinio ženklo vadovė.

Ypač patrauklia kaina siūlomas išmanusis telefonas „Lumia 630“. Jo pradinė įmoka yra 199 Lt (57,63 Eur), mėnesio mokestis – vos 8 Lt (2,32 Eur).

Sumokėjus tokią pat pradinę 199 Lt (57,63 Eur) įmoką galima įsigyti ir telefoną „Lumia 735“. Jo mėnesio mokestis yra 27 Lt (7,82 Eur).

Dar galingesnis išmanusis „Lumia 830“ parduodamas už mažesnę pradinę įmoką – 99 Lt (28,67 Eur). Jo mėnesio mokestis – 45 Lt (13,03 Eur).

Akcijos kainos galios pasirinkus vieną iš nurodytų mokėjimo planų ir pasirašius 24 mėn. sutartį. Jų „Tele2“ siūlo daug ir įvairių, kiekvienas galės išsirinkti pagal savo bendravimo poreikius.

Išmanieji telefonai pradedantiems ir pažengusiems

„Nokia Lumia“ yra ypač geras pasirinkimas pradedantiems išmaniųjų telefonų naudotojams. Jų vartotojų sąjaja labai aiški ir patogi, nepasiklysi tarp ekranų. „Lumia“ taip pat išsiskiria aukšta kokybės karte. Net ir pigesni jų telefonų modeliai yra pagaminti iš kokybiškų medžiagų, yra malonus naudotis ir veikia sparčiai“, – pasakojo Daiva Matukienė.

Telefonas „Lumia 630“ – nebrangus, tačiau pakankamai galingas išmanusis, kuris puikiai tiktis pradedančiam vartotojui. Itin patogi ir paprasta

naudoti vartotojo sąsaja, patrauklus 4,5 colių ekranas ir keturių branduolių procesorius leis mėgautis puikiu vaizdu ir sparčiu darbu.

Telefono privalumas – didelė duomenų talpa ir nemokamos žemėlapių programos, kuriomis galima naudotis ir be interneto. Daugiau nepasiklysite nei eidami, nei važiuodami automobiliu ar ieškodami patogaus viešojo transporto maršruto.

„Nokia 735“ nudžiugins ne tik raiškioju ekranu, elegantišku ir spalvingu dizainu bei sparčiu darbu, bet ir kameros galimybėmis. Tai – pirmasis išmanusis telefonas, skirtas specialiai asmenukėms ir „Skype“ vaizdo skambučiams. „Lumia 735“ taip pat pateikiamas su geriausiomis „Microsoft“ programėlėmis.

Norintiems dar daugiau galimybių patiks stilingas „Lumia 830“. Šio telefono korpusas pagamintas iš išpūdingo metalo ir polikarbonato derinio, tad jį malonu laikyti rankoje. Dėl patogios vartotojo sąsajos ekrane matysite visus socialinių tinklų pranešimus, atnaujintą orų prognozę, telefono surinktą informaciją apie sveikata, o prireikus lengvai pasieksite svarbiausius „Microsoft Office“ dokumentus.

„Lumia 830“ turi itin kokybišką kamerą „Zeiss“ optika su „PureView“ funkcija, tad dailintis ypatingomis gyvenimo akimirkomis su juos bus paprasta ir malonu.

Telefonų skaičius ir akcijos laikas riboti, todėl varta paskubėti. Kainos tekste nurodytos su PVM.

Daugiau apie „Tele2“ akcijas galite sužinoti bet kuriame „Tele2“ klientų aptarnavimo salone arba internete www.tele2.lt.



„Nokia Lumia 630“ „Tele2“ dabar galima įsigyti už gerą kainą

Vorutos fondo knygas galite nusipirkti internetu čia

Kun. Pranas Bieliauskas „Iš Slabados kaimo į Vilniaus katedrą“.

Kun. Pranas Bieliauskas „Valkininkų bažnyčia ir vienuolynas“.

V. V. Česnulis „Kalesninkų parapijos atgimimas“.

Trakų Dievo Motinos stebuklai.

V. Jencius Butautas „Vasario 1918 m. Nepriklausomybės Akto signataras Donatas Malinauskas“. Kardinolas Vincentas Sladkevičius „Mokėjime laukti ir augti“ Kardinolo Vincento Sladkevičiaus asmenybės ir veiklos bruožai.

Patogupirkti
www.patogupirkti.lt

Didžiausias knygų lietuvių kalba pasirinkimas

Martyno Jankaus muziejus

Muziejaus adresas:

Martyno Jankaus g. 5

Bitėnai, Lumpėnų sen.

Pagėgių sav. LT-99265

Muziejaus darbo laikas:

Antradienis - Penktadienis 8.30 - 17.00

Šeštadienis 8.30 - 16.00

El. paštas: m.jankausmuz@gmail.com

Tel. 844142736

Mob. tel. +37065615021



Kitas numeris išeis 2015 m. sausio 31 d.

Voruta® Visos prekių ženklo teisės saugomos	Prenumeratos indeksai 0135, 0136	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, prof. dr. Alvydas Butkus, habil. dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė-Vaivadienė, Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, Gediminas Paviržis, doc. dr. Vladas Terleckas, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, doc. dr. Dalia Urbanavičienė, dr. Aldona Vasiliauskienė, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius, Algirdas Žemaitaitis, Juozas Vercinkevičius (vyr. redaktorius).	f Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektus: Rytų Lietuvos švietimas: praeitis, dabartis ir perspektyvos, Lietuvos ir Baltarusijos istorijos įvykių interpretacijos, Antrojo Pasaulinio karo priešpriešos Rytų Lietuvoje: Lietuvos vietinė rinktinė ir Lenkų Armija kruojova Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 12 66, El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt , voruta@voruta.lt , vorutosfondas@gmail.com Interneto svetainės: www.voruta.lt , www.mazoji-lietuva.lt
	© Voruta 2014. Visa medžiaga (rašiniai), pateikta laikraštyje „Voruta“, yra VŠĮ „Vorutos“ fondo (įmonės kodas 181392738, PVM mokėtojo kodas LT813927314) nuosavybė. Laikraščio straipsnius kopijuojant ar platinant būtina nuoroda.	© Voruta, 2014. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Dvidešimt penktieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738, as. LT025015100014000155, Trakų kredito unija, kodas 50151. Direktoriė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kartą per mėn. Apimtis – 4 sp. l. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./faks: (8 528) 5 12 66, „Tele2“ mob. (8 605) 11117. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, tel. 8 605 11 117. Spausdino AB spaustuė „Titnagas“, Vasario 16-osios g. 52, Šiauliai. Tiražas 1000 egz.	Redakcija: Vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius (el. p. vorutosfondas@voruta.lt , vorutosfondas@gmail.com , tel. 8 605 11 117), Jolanta Zakarevičiūtė (istorija, publicistika), Jolanta Vasiliauskaitė (dizainerė, el. p. leidykla@voruta.lt , 8 603 11 117), Stanislava Žuravska (buhalterė, tel. 8 603 11 117, tel. faks: (8 528) 5 12 66, el. p. buhalterija@voruta.lt), Aleksandras Adamavičius (etninės žemės), Aušra Virvičienė (publicistika, el. p. avirviciene@voruta.lt), Jonas Česnavičius (fotografija), Vytautas Česnulis (bažnyčios istorija), Evelina Kislych, Martynas Buivys (internetas).